Mikelanj'ın Mektupları

düşün

MİKELANJ'IN MEKTUPLARI

MEKTUPLAR DİZİSİ 2
düşün

Kapak : Erkal Yavi

Genel Dağıtım YADA
Divanyolu Dr. Şevki bey sk. No. 6 Kat 1
ISTANBUL
Tel 520 74 72

Kardeşler Basımevi
Istanbul — 1983
Tel : 520 69 57

MİKELANJ
ve
YAPITI

1475 yılında doğdu Mikelanj, 1564 yılında öldü Tam doksan yıl! Ve hiç bir dakikası boş geçmeyen bir doksan yıl! Heykel, resim, mimarlık, mühendislik ve şiir alanında binlerce yapıt Hepsi biribirinden güzel binlerce yapıt! Hiç uzatmadan söylemek gerekiyor: Mikelanj, yirmi üç yaş büyüğü olan Leonardo da Vinci ile birlikte Batı Rönesans'ının iki en büyük temsilcisini meydana getirir.

Leonardo, «doğanın büyülü aynası» diye adlandırdığı resimi, tüm sanat dallarının doruğuna oturtmaktaydı; kendi bilgi görüşünü oluştururken de, din problemine hiç yer vermemişti. Doğaya, doğanın gücüne ve güzelliğine inanıyordu. Buna karşılık Mikelanj'ın gözünde, sanatların en yücesi heykeldi; ve resimi de tıpkı heykel gibi görüyordu Mikelanj: Rengi desene bağımlı kılmakta ve hacim duygusunu biçim kabartıları aracılığıyla vermeğe yönelmekteydi. Hepsinin ötesinde, Mikelanj için tüm sanatsal ve zihinsel uğraşların temelinde ruhun kurtuluşu bulunmaktaydı.

Özetlemek gerekirse Leonardo, nesnel ve olumlu bilgi gibi yöntemsel ve teknik kurallar getirmeğe çabalarken Mikelanj, insanın yazgı karşısında kapıldığı boğuntuyu dile getiren taşkın şiirler kaleme almaktaydı. Yeni - Platoncu bir doğrultunun esinlediği bir tavırdır bu, Leonardo'nun bilimselciliğine karşılık. Ve bu tavır, gerek Sixtine kilisesinin tavanını süsleyen dev freskte (40 metre uzunluk, 13 metre genişlik ve tam yedi yıl süren zorlu ve çileli bir çalışma) olduğu gibi resimsel yapıtlarında, gerekse Davud ya da Musa gibi heykellerinde açıkça ortaya çıkar. Gerçekten de Mike-

lanj'ın baştan sona bütün yapıtlarında bir tövbekar yaklaşımına tanıklık ederiz Burada, eşcinselliğin de büyük ve belirleyici etkisi vardır. Daima saydam, adeta bedenden sıyrılmış bir mekan kurar Mikelanj, biçimleri bile isteye ve adeta abartmalı olarak büyütür. Leonardo'daki dinginlik ve uyum arayışına karşılık, sanatçımızın coşku, tutku ve boğuntularını eşsiz bir ustalıkla dile getiren bir hareketlilikle karşı karşıyayızdır. Bu bakımdan da Mikelanj, gerek maniyerizmin gerekse barok sanatın halâ aşılamamış doruğu olarak göz önüne alınabilir.

Roza Hakmen
Attila Tokatlı

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 10 Ocak 1542

Rahibe yazmış olmakla birlikte, sana da yazmayı düşünüyordum. Ama hem vaktim yok, hem de mektup yazmayı sevmiyorum, bu yüzden yazamadım. Bu mektupla birlikte sana rahibin mektubunu da gönderiyorum. Onu okuyunca sana yazmak istediklerimi de anlarsın. Sana elli altın gönderiyorum. Roma'ya gelmek istersen altınları ne yapacağın, istemezsen, bir elli altın daha gönderinceye dek nasıl saklayacağın, hep mektupta yazılı. Sözettiğim elli altını 19 Ocak sabahı Urbino'yla Bartolomeo Bettini'ye, yani, Cavalcanti ve Giraldi'ye gönderiyorum. Mektup seninkinin içinde olacak, mektubu Salviati'lere götür, sana parayı ödesinler. Makbuzda parayı Roma'dan, benden aldığını belirtmeyi unutma.

Rahibin mektubunu okuduktan sonra kendisine ver, en iyisi sen önce ona ver, o sana okur. Gelip gelmemek konusunda öğütlerimi tut. Eğer gelmeye karar verirsen, önce bana haber ver. Burada tanıdığım iyiliksever adamlarla konuşurum, onlarla gelirsin. Daha önce gelmek istersen de, Michele'nin haberi olmasın. Çünkü o da gelirse, kendisini istediğim gibi karşılayamayacağım.

Michel, bana yazdığı mektupta, dokuz duka göndermemi istediğini yazıyor. Pazzolatico'nun çiftliğini satın aldığımda borcum kalmış. Bu parayı benden daha önce de istemişti, ama rahibe hesapları çıkartırken, almadığını göstermiş. Rahibe, borcum olup olmadığını sor, ya sana söylesin ya da bana yazsın.

MİKELANJ, Roma
(MICHELAGNIOLO BUONARROTI)

SAYIN BAY NICCOLO MARTELLI, FLORANSA

Roma, 20 Ocak 1542

Sayın Bay Miccolo. — Bay Vincenzo Perini eliyle mektubumuzu, iki sone ve bir madrigal'i aldım. Mektupla bana yazılmış olan sone enfes şeyler. Öyle ki, onlarda kusur bulacak kadar kusursuz bir insana rastlanamaz. Gerçekten, beni öylesine göklere çıkarıyorlar ki, ilah olsam, bu denli övgüye değer olmazdım. Görüyorum ki, beni, Tanrı'nın olmamı istediği gibi düşünüyorsunuz. Fazla değeri olmayan, zavallı bir adamım ben. Hayatımı sürdürmek için, Tanrı'nın bana bahşettiği sanatı icra ediyorum. Bütün bu kusurlarım, hatalarımla, sizin ve ailenizin sadık kölesiyim. Mektubunuza ve sonelere teşekkür ederim, size olan minnetimi belirtmeye sözcükler yetmiyor, Sonsuz saygılarımla.

Bendeniz MİKELANJ

SAYIN BAY LUIGI DEL RICCIO[1], ROMA

Roma, 1542

Bu soneyi bir süre önce Floransa'ya gönderdim. Tekrar yazılmış hali bence daha iyi, eğer beğenirseniz, beni yakan ateşe[2] gönderin onu. Sizden bir konuda daha yardım diliyorum. Beni dün geceden beri huzursuz eden bir düş gördüm. Sevgili dostumuzu[3] selamlıyordum, o da gülerek beni tehdit

---

(1) Strozzi bankası yöneticisi.

(2) Büyük bir olasılıkla Tommasso de Cavalieri.

(3) Luigi del Riccio'nun arkadaşı Cecchino Bracchi. Mikelanj kendisine 48 ağıt yazmıştır.

ediyordu. Neye dikkat etmem gerektiğini bilemiyorum. Sizden ricam, bu konuyu onunla görüşmeniz. Pazar günü görüştüğümüzde ne yapmam gerektiğini sizden öğrenirim.

Sonsuz saygı ve teşekkürlerimle.

Lütfen, soneyi temize çektirip, insanları ayrım gözetmeden birleştirenlere verin onu. Bay Donato[4]'ya saygılarımı iletmenizi rica ederim.

SAYIN BAY LUIGI DEL RICCIO, SEVGİLİ DOSTUM

Roma, 1542

Sevgili dostum bay Luigi. — Bu gönderdiğim madrigal'lertumuza göndermeniz için, zat-ı alinize bazı elyazmaları gönderiyorum. Seçtiğinizi Urbino'ya vermenizi rica ediyorum. Temize çektirip dostumuza götürsün. Eğer bugün bu konuyla ilgilenemeyeceksiniz, Urbino elyazmalarını geri getirsin, daha uygun bir zamanda yine gönderirim.

Zat-ı alinizden, Perino, ya da Pierino'nun ve benim borç senetlerimizi de göndermenizi rica ediyorum. Beraberinde size yollamış olduğum soneyi de geri gönderirseniz, tavsiyelerinize uygun biçimde düzeltmek istiyorum. Saygılarımla,

Bendeniz MİKELANJ

SAYIN BAY LUIGI DEL RICCIO, ROMA

Roma, Ağustos 1542

Sevgili dostum Bay Luigi del Riccio. — Bana çok önemli bir konuda yardım etmenizi rica edeceğim sizden. Dostumuzdan aldığım bir mektubu sizin de okumanızı istiyorum.

---

(4) Mikelanjla birlikte, Dante'yle Konuşmalar'dan ikisini yazmıştır.

Ben mektuptan hiçbir şey anlamadım. Evden çıkamıyorum, Urbino size nedenlerini açıklar. Nankörlük etmek istemem, lütfen kendisine teşekkür ve saygılarımı iletin. Sizden de bu cüretimi affetmenizi rica ediyorum.

Bendeniz MİKELANJ

SAYIN BAY LUIGI DEL RICCIO, SAYGIDEĞER EFENDİM, SADIK DOSTUM

Roma, 1542

Saygıdeğer arkadaşım Bay Luigi. — Yaptığım yardımların karşılığını almış bulunuyorum. Öteki sözleşmeye gelince*, bu konuda ne düşünmek gerektiğini bilemiyorum. Size, Bay Donato'ya ve üçüncü kişiye saygılarımı sunarım. Sadık köleniz,

MİKELANJ, Roma.

SAYIN BAY LUIGI DEL RICCIO, ROMA

Roma, 1542

Sevgili dostum bay Luigi. — Bu gönderdiğim madrigal'lerden en az kötü olanını seçip düzeltmeniz ve kısaltmanız için şiir konusundaki dehanıza sığınıyorum. Dostlarımızdan birine göndermek istiyorum onu. Saygılarımla.

MİKELANJ

(*) 1542 Mayısında, dördüncü sözleşme imzalanmıştı. Bu sözleşmeyle Mikelanj, Jules II'nin mezarı için Musa ve köle heykellerini tamamlamayı taahhüt ediyordu. Daha sonra, mezarın küçültülmesine karar verilince, kölelere gerek kalmadığını düşünerek, aynı yılın 20 Ağustosunda, yeni bir sözleşme imzaladı. Buna göre, köle heykelleri yerine, Rachel ve Lea'nın birer heykelini yapacak, Urbano ve Raffaello Da Montelupo'ya, başlanan işi tamamlamaları için 1400 altın verecekti.

SAYIN BAY LUIGI DEL RICCIO

Roma, 1542

Saygıdeğer arkadaşım Bay Luigi. — Arcadente'nin[5] müziği beğeniliyor. Söylediğine göre, kendisinden bu besteyi istemiş olan sizin olduğu kadar, benim de hoşuma gitmesini istemiş. Kendisine olan minnetimi bir armağanla belirtmek isterdim. Sizin bu konudaki görüşünüzü almak istedim. Gümüş mü daha uygun olur sizce, kumaş mı? Kararlarınızı bana bildirir bildirmez harekete geçeceğim.

Şimdilik söyleyeceklerim bu kadar, size ve Bay Donato'ya saygılar sunarım.

SAYIN BAY LUIGI DEL RICCIO, ROMA

Roma, 1542

Sayın Bay Luigi. — Arcadente'ye karşı nankörlük etmemem gerektiği kanısındayım. Eğer armağanı seçerseniz, fiyatını derhal öderim. Bay Girolamo'nun ceket dikmek üzere bana ayırdığı bir saten kumaş var evde. Eğer sizce uygunsa, Arcadente'ye verilmek üzere size göndereyim. Urbino'ya ya da diğerlerine kararınızı bildirin. Fiyatı ne olursa öderim.
Saygılarımla,
MİKELANJ

SAYIN BAY LUIGI DEL RICCIO, ÇOK SEVGİLİ DOSTUM

Roma, 1542

Sayın Bay Luigi — Yoksul ve kimsesiz insanlar böyle hatalar yapabilir. Dün, ne dışarı çıkabildim, ne de mektubu-

(5) Papa'nın kilise müzisyeni olan Arcadente, Mikelanj'ın bazı sonelerini bestelemişti.

nuza cevap verebildim, çünkü bütün adamlarım eve gece döndüler. Sizden ve Bay Silvestro'dan çok özür diler, Cechino'ya saygılar sunarım.

SAYIN BAY LUIGI DEL RICCIO, ROMA

Roma, Temmuz 1542

Saygıdeğer dostum bay Luigi. — Bildiğiniz iş için Üstad Giovanni'ye[6] verilmek üzere, Urbino'yla zat-ı alinize yirmi altın gönderiyorum. Urbino ortaklıktan ayrıldığı için kendisine yirmi altın daha vermem gerekecek. Toplam yüz kırk altın harcamış olacağım, oysa yapılan iş altmış altın bile etmez. Giovanni'den almış olacağı yetmiş beş altından otuz altın kazancı oluyor. İlk bakışta verdiğim yüz altının elli beşini Giovanni, gerisini de, gündelik ve mermer parasını ödemek üzere Urbino aldı. Yani iki ay boyunca, Urbino'nun cebine birşey girmemiş oldu. Ortaklıktan ayrılırken kazancı Giovanni'ninkinin aynı, yani otuz altın olmalıydı. Ama yirmi altınla onu memnun ederiz.[7]

Yapılan işin değerlendirme raporu yazıldıktan sonra ben de bir değerlendirme yaptım. Onda birinin bile bitmediğini düşünüyorum. Ama hakemlerin yedide birini Giovanni'ye maletmelerine memnun oldum. Böylece yakınmaz artık. Nasıl bir çözüm yolu bulabiliriz? Yakınacak biri varsa ötekiler değil, ben olmalıyım bu. Bu işe bulaşmakla iki ayımı boşuna geçirmiş oldum. Ama iki yüz altın kaybetmekten çok beni üzen Papa'nın öfkesi oldu.

---

(6) Giovanni de Marchese, Jules II'nin mezarının yapımında Mikelanj'a yardım etmişti.

(7) Mezarın yapımında her birinin yaptığı iş konusunda Urbino ve Giovanni arasında anlaşmazlık çıkmıştı. Bir değerlendirme yapıldı. Ancak, ikisi de bundan memnun kalmayıp Mikelanj'a danıştılar. O da konuyu Luigi del Riccio'ya devretti.

Size karşı saygısızlık ediyorum efendim, bana yaptıklarınızı ödeyebilmem için Tanrı yardımcı olsun.

Üstad Giovanni, istemeden Kapitol'de bıraktığı mermerleri teslim etmeli. Oysa onların parasını ben ödemiştim. Aralarındaki zıtlaşmanın bir nedeni de buydu. Böylece bu mesele de kapanır. Saygılarımla,

MİKELANJ, Roma.

SAYIN BAY LUIGI DEL RICCIO, ROMA

Roma, Temmuz 1542

Sevgili Bay Luigi. — Urbino ve Üstad Giovanni arasındaki anlaşmazlığı çözümlemeyi kabul etmişsiniz. Zat-ı aliniz konuya yabancı olduğunuzdan, daha adaletli bir karar verebilirsiniz. Ben bildiğiniz gibi, her ikisine de yardımcı olmak için bu işi kendilerine verdim. Şimdi, biri cimri, öteki de en az onun kadar çılgın olduğundan, böyle bir uyuşmazlık doğdu. Bu işin büyük bir skandal, ya da birinin yaralanması veya ölmesiyle sonuçlanmasından korkuyorum. İkisinin de başına bir şey gelmesini istemem. Üstad Giovanni için üzülürüm, Urbino'yu kendi ellerimle yetiştirdiğimden onun başına bir şey gelmesi bana daha da çok acı verir. Bu nedenle, mümkünse, her ikisine de yol verip, tek başıma, hırpalanmadan yapıtımı tamamlamak istiyorum. İşi bölerek her birine bir kısmını vermemi önerdiler. Bunu yapamam, işi yalnızca birine vermeye kalksam, öteki kırılır. İşin tamamını üzerime almaktan başka çare yok gibi geliyor bana. Para meselesine, yani vermiş olduğum yüz altınla yaptıkları işe gelince, beni zarara sokmamak koşuluyla aralarında halletsinler. Bu anlaşmaya aracılık etmenizi rica ediyorum zat-ı alinizden, hayırseverliğinize sığınarak. Belki aralarından biri bütün işi tek başına yaptığını ileri sürerek, fazladan para isteyebilir. Böyle bir durum karşısında, cehaletleri ve sersemlikleri yüzünden bir ayımı kaybettiğimi ve Papa'nın işi-

ne ara vermek zorunda kaldığımı kanıtlayabilirim. Bu yüzden iki yüz altından fazla bir zararım oldu. Aslında benim onlara değil, onların bana para ödemesi gerek.

Bay Luigi, bütün bunları size mektupla bildirmemin nedeni şu: Bu adamlarla bu konuyu konuşmaktan kendime hakim olamıyorum, konuşacak gücüm kalmadı artık.

Bendeniz MİKELANJ

PAPA PAUL III'e DİLEKÇE[8]

Roma, 20 Temmuz 1542

Sayın Mikelanj, uzun yıllardır, birçok anlaşma ve sözleşmeyle, San Pietro in Vincoli'de Papa Jules'un mezarının yapımını üzerine almıştır. Kontrat, 18 Nisan 1532'de, noter Bay Bartolomeo Cappello huzurunda yapılmıştır. Papa Hazretleri Paul III' ün, yeni kilisenin[9] boyanmasını Mikelanj'dan istemesi üzerine, aynı anda hem mezarın, hem de kilisenin tamamlanması mümkün olmadığından, Papa Hazretlerinin rızasıyla, yeni bir sözleşme imzalanmıştır. Saygıdeğer Urbin Düküyle yapılan yeni sözleşmeye göre, 6 Mart 1542 tarihli mektubunda da belirtildiği gibi, sözkonusu mezarın yaptırılması görevi, sayın Dük Hazretleri'ne verilmiştir. Mezar için tasarlanmış olan altı heykelin üçünü, Bay Mikelanj, tamamlanmaları ve mezara yerleştirilmeleri koşuluyla, değerli bir ustaya yaptırabilirdi. Aralarında Musa heykelinin de bulunduğu diğer üç heykelin Üstad Mikelanj'ın elinden çıkması gerekiyordu. Çerçevenin tamamlanması, yani mezarın süslemelerinin geri kalan kısmı da Mikelanj'ın sorumluluğundadır. Sayın Mikelanj, sözleşmeyi uygulamaya koymak üzere, önemli bölümü tamamlanmış olan üç heykelin yapımı için zamanının en iyi ustalarından biri olarak

(8) Luigi del Riccio'nun elyazısıyla.
(9) Pauline kilisesi.

ün yapmış olan Floransa'lı Rafaello di Montelupo'yla, dört yüz altına anlaşmıştır. Sözkonusu üç heykel, kucağında Bebek İsa'yla ayakta duran bir Meryem Ana heykeli, oturan bir Peygamber ve bir Sibylle heykelleridir. Anıtın geri kalan kısımı ve mezarın süslemeleri, cephenin üst kısımı hariç olmak üzere, Üstad Giovanni de Marchesi ve heykelci Francesco da Urbino'ya, aralarındaki anlaşmaya göre yedi yüz altına verilmiştir.

Mikelanj'ın yapacağı Musa ve iki köle heykelleri hemen hemen tamamlanmış durumdadır. Ancak köle heykelleri, yapıtın çok daha büyük heykel sayısının da daha fazla olarak tasarlandığı sırada yapıldığından, küçültülmüş olan yeni projeye uygun düşmemektedir. Bu nedenle, Bay Mikelanj, anlaşmayı yerine getirmek için, Musa'nın iki yanında yer almak üzere, iki yeni heykelin yapımına başladığını belirtmektedir. Bu iki heykel, Düşünce Dünyası ve Çalışma Dünyası, diğer ustaların tamamlayabilecekleri bir aşamaya gelmiştir. Bay Mikelanj, yukarıda belirtildiği gibi, Sayın Papa Hazretleri Paul III tarafından kilisenin tamamlanmasıyla yükümlü kılınmıştır. Bu yapıt son derece önemli olduğundan, Üstadın, tüm dikkatini vererek, başka kaygılardan arınmış olarak çalışması gerekmektedir. Bay Mikelanj, yaşlı olduğundan, tüm gücüyle Papa Hazretlerinin hizmetinde çalışmayı arzuladığından, ancak, Papa Jules'ün yapıtı düşüncesini olduğu gibi, elini kolunu da bağlı tuttuğu için, Sayın Papa Hazretlerinden, saygıdeğer Urbin Dükü'nün, mezarın yapımını tamamen üstlenmesini sağlayarak kendisinin bu konudaki sorumluluğunu kaldırmasını istirham etmektedir.[10] Bay Mikelanj, tamamlanması gereken iki heykeli, Refaello di Montelupo'ya ya da Ekselanslarının uygun bulacağı başka bir üstada devretmeyi (iki yüz altının uygun bir fiyat olduğunu düşünmektedir) ve kendisi tarafından tamamlanan Musa heykelini teslim etmeyi istemektedir. Ayrıca, bu işle ilgili olarak bir hayli para harcamış olmakla birlikte, sözkonusu yapıtın tamamlan-

(10) Urbin Dükü, Jules II'nin vasiyetini uygulamakla görevliydi.

ması için ayrılmış parayı, yani üç heykelin yapımını üstlenmiş olan Refaello di Montelupo'ya henüz ödenmemiş olan kısımını, yaklaşık üç yüz altını da devretmek arzusundadır. Çerçeve ve süslemeler için beş yüz altın, son iki heykelin tamamlaması için iki yüz altın, cephe süslemeleri için yüz altın, yani toplam bin yüz ya da bin iki yüz altın, Roma'da ciddi bir bankaya yatırılacaktır. Yukarıda sözü edilen Sayın Urbin Dükü adına yatırılacak olan bu para, yalnızca sözkonusu yapıtın tamamlanması için kullanılacak, başka bir amaçla harcanamayacaktır.

Bunların dışında, Bay Mikelanj, heykel ve süslemelerin istenen biçimde tamamlanmaları için, elinden gelen gayreti, memnuniyetle gösterecektir. Bu durumda, Ekselansları, yapıtın tamamlanacağından emin olacak, bu iş için ayrılan paranın nerede olduğunu bilecek, çalışmaları sürekli olarak denetim altında tutabilecektir. Üstad Mikelanj'ın çok yaşlı olduğu ve bu yapıtın gücünü tükettiği gözönünde bulundurulursa, önerilen çözüm yolu, yapıtın tamamlanmasını da güven altına almaktadır. Böylece Üstad, tamamen serbest olacak ve Papa Hazretlerinin dileğini yerine getirebilecektir. Bay Mikelanj, Ekselansları'ndan, gerekli talimatları vermelerini, kendisini önceki sözleşmelerle verilen tüm sorumluluklardan bağımsız kılacak bir vekaletname düzenlemelerini* istirham etmektedir.

SAYIN BAY LUIGI DEL RICCIO

Roma, Ekim 1542

Sevgili dostum Bay Luigi. — Bay Pier Giovanni[11], resimlere başlamam için çok ısrar ediyor.[12] Beş altı günden

---

(*) Mikelanj'ın Jules II'nin mirasçılarına karşı olan bütün sorumluluklarını ortadan kaldıran beşinci ve son kontrat 20 Ağustos 1542'de imzalandı.

(11) Forli piskoposu Pier Giovanni Alioti.

(12) Pauline kilisesi resimleri.

önce başlamam olanaksız, çünkü, görülebileceği gibi, sıva henüz yeterince kurumadı. Sıvadan daha çok canımı sıkan, değil resim yapmak, yaşamayı güçleştiren, henüz onayı almamış olmam.[13] Hakkımda söylenenler beni iyice umutsuzluğa düşürdü. Yedi yıllık çalışmamı karşılayabilecek bin dört yüz altından kendi isteğimle vazgeçtim. Bir değil, iki mezar yapabilirdim. Bunu huzur içinde yaşayabilmek ve Papa'ya canla başla hizmet edebilmek için yaptım. Şimdi her zamankinden daha parasız, daha dertli ve sıkıntılıyım. Parayla ilgili her şey, Dük'ün onayıyla yapıldı. Beni kurtaracak olan kontrat yapılabilsin diye parayı yatırdım, onay halâ ortada yok. Bunun ne anlama geldiği açık, yazmama gerek yok. Canıma tak dedi artık, otuz altı yıllık dürüstlüğe, başkaları için hayatımı feda etmeye değmezmiş. Resimle heykel, çalışkanlık ve namusluluk beni mahvetti, durumum hergün biraz daha kötüye gidiyor. İlk yıllarımda kibrit yapmış olsaydım daha iyi olurdu, böyle acılar çekmezdim şimdi. Benim iyiliğimi istediğinizi bildiğim için bunları zat-ı alinize yazıyorum. Bu işte bana yardım ettiniz. Gerçeği bildiğiniz için Papa'ya durumu anlatabilirsiniz. Ne yaşamaya, ne de resim yapmaya gücüm olmadığını bilmesi gerek. Başlamaya söz verdiğimde, bu onaya güveniyordum. Bir ay önce almış olmam gerekiyordu. Artık ne bu yükü taşımak, ne de her gün, hayatımı mahveden, şerefimi lekeyen bir dolandırcımn iftiralarına uğramak istiyorum. Beni bu acılardan ancak Papa ya da ölüm kurtarır.

(13) 20 Ağustos'ta yapılan kontratın onayı.

MONSENYÖR[14]...

Roma, 1542

Monsenyör. — Hiçbir şeyden korkmadan resimlere başlamam için bendenize haber göndermişsiniz. Ama resim ellerle değil, akılla yapılır, kafası rahat olmayan kişi ise alçalır, şerefini kaybeder. Bu yüzden, işlerim düzelinceye kadar ortaya iyi bir iş çıkaramam. Son kontratın onayını alamıyorum, eski sözleşmeye bağlıyım[15]. Bu yüzden de, sanki İsa'yı çarmıha geren benmişim gibi hırpalanıyorum, taşa tutuluyorum adeta, Papa Clément'ın huzurunda okunan bu kontrat benim elimdeki nüshaya uygun değil. Bu da şöyle oldu: Clement'ın beni Floransa'ya gönderdiği gün, elçi Gian Maria de Modène, notere gidip kontratı istediği biçimde genişletti. Dönüşümde, fazladan bin duka olduğunu farkettim. Oturduğum ev, beni mahvedebilecek birçok tuzakla birlikte kontrata dahil edilmişti. Clément asla kabul etmezdi bunları. Rahip Sebastiano[16] da tanığımdır, kendisi de gerçeği Papa'ya bildirmemi ve noteri astırmamı istiyordu. Bu yola başvurmak istemedim, çünkü, olanaksız bir şeyi yapmak zorunda bırakılacağımı düşünüyordum. Kontratta sözü geçen parayı, Gianmaria'nın ileri sürdüğünün aksine hiçbir zaman almadığıma yemin ederim. Ama farzedelim ki bu parayı aldım, aldığımı da itiraf ettim ve sözleşmeden kurtulamıyorum. Bir hesap yapalım ve Papa Jules için Bologna'da, Floransa'da ve Roma'da yaptığım tunç ve mermer heykellere, resimlere bakalım, papa olduğu dönemde onunla geçirdiğim zamanı düşünelim ve neye layık olduğuma karar verelim. Vicdanım

(14) Bu mektup, büyük bir olasılıkla, kontratın onayı için Mikelanj'la Urbin Düküne aracılık eden Sinagaglia pispokosu Monsenyör Marc Virgerio'ya, ya da Paul III'ün yüksek rütbeli papazlarından birine yazılmıştı.

(15) 29 Nisan 1532 tarihli sözleşme.

(16) Sebastiano del Piombo.

rahat olarak diyorum ki, Papa Paul'ün vermiş olduğu avansı da gözönünde bulundurarak, Papa Jules'ün mirasçılarından beş bin altın alacağım var. Ayrıca kendi hatamdan dolayı, hakkımı korumayı beceremediğim için Papa Jules'den çalışmalarım karşılığında aldığım ücretin son derece düşük olduğuna inanıyorum. Eğer Papa Paul'den aldıklarım olmasa, bugün açlıktan ölürüm.

Temsilcilerin dediklerine bakılacak olursa, zengin olmuşum, hırsızlık etmişim. Biraz fazla ileriye gidiyorlar, onları susturmanın yolunu bulurum istersem, ama, onlar gibi alçalmak istemiyorum.

Sözkonusu sözleşme, Clément'ın huzurunda imzalandıktan sonra, Floransa'ya dönüp Jules'ün mezarıyla ilgili çalışmalara başladığımda, eski Dük'ün[17] döneminde elçi olan Gianmaria, Dük'ü memnun etmek istiyorsam defolup gitmemi söyledi bana. Mezar umurumda değilmiş. Papa Paul için çalışmam hoşuna gitmiyormuş. Bunu söyleyince anladım ki, kontrata evi dahil etmesinin nedeni benim işi bırakıp gitmemi sağlamak içindi. Ardından kendisi, hiç vakit kaybetmeden işin üzerine atlayacaktı. Bu da beni atlattıklarının kanıtı. Bu adamlardan yalnız dostları değil, düşmanları bile utanmalı. Papa Leon ve Clément'ın da engellemeleriyle bir türlü tamamlayamadığım bu mezara bağlanmakla gençliğimi kaybettim. Değeri bilinmeyen aşırı dürüstlüğüm mahvetti beni: Kaderim buymuş! Etrafımda iki bin üç bin altın kirayla rahat rahat yaşayan yığınla insan var. Bense canım çıkıncaya kadar çalışarak yoksullaşmaya uğraşıyorum.

Kilisenin resimlenmesine gelince, Papa Paul'ün istediği hiçbir şeyi reddedemeyeceğimden üzüntü içinde yapacağım resimleri, yaptığım şeyler de üzüntü verici olacak. Bunları zat-ı alinize, gerçeği Papa'ya olduğu gibi aktarabilmeniz için yazdım. Ayrıca, benimle savaşmak için ne tür silahlar kullandıklarını Papa'nın bilmesini istiyorum.

Beni anlaması gerekenler anlasın.

Bendeniz,
MİKELANJ

(17) Francesco Maria della Rovere.

Bunların dışında da söyleyeceklerim var: Elçi, Papa Jules'ün parasıyla tefecilik yaparak zengin olduğumu söylüyor, sağda solda, sanki Papa Jules baştan bana sekiz bin duka vermiş gibi. Mezar için aldığım para, yani bu yapıt için o sırada yaptığım masraflar Clément zamanında yapılan sözleşmede belirtilmesi gereken miktara yakındır. Gerçekten, Jules'ün mezar işini bana verdiği ilk yıl, sekiz ay boyunca Carrare'de kaldım, mermerin çıkarılması, Saint Catherine'in arkasında, Saint Pierre meydanındaki evime taşınması işleriyle ilgilenmek için. Sonra Papa Jules, hayatta olduğu sürece mezarla uğraşmamı istedi ve resim yapmamı buyurdu. Ardından iki yıl boyunca Bologna'da, sonradan yıkılan tunçtan papa heykelini yaptım. Sonra da Roma'ya gelerek, ölümüne kadar yanından ayrılmadım. Geçimimi mezara ayrılan paradan sağlıyordum, başka gelirim yoktu. Jules'ün ölümünden sonra, Aginensis mezara devam etmek istedi, ama daha büyük bir yapıt istiyordu. Bunun üzerine mermerleri Maciello de Corvi'ye götürerek San Pietro in Vincoli'deki bölümünü yaptırdım, kendim de evimde bulunan heykelleri yaptım.

Bu sırada, mezarı yapmamı istemeyen Papa Léon, Floransa'da San Lorenzo'nun cephesini yaptırma bahanesini ileri sürdü. Beni Aginensi'den istedi. O da zorunlu olarak, Floransa'da Papa Jules'ün mezarıyla ilgili çalışmaları sürdürmem koşuluyla bana tam yetki verdi.

San Lorenzo'nun cephesi için Floransa'da bulunduğum sırada, Jules'ün mezarı için elimde mermer olmadığından Carrare'ye döndüm ve orada on üç ay kaldım. Mezar için gerekli mermerin tümünü Floransa'ya götürerek bir atölye kurdum ve çalışmaya başladım. Bu surada, Aginensis, beni sıkıştırmak için, bugün Aleria piskoposu olan Bay Francesco Palavisini'yi gönderdi. Bay Palavisini, atölyeyi, mermerleri, mezar için tasarlanan heykelleri bugünkü şekliyle gördü. Mezarın yapımı için çalıştığımı öğrenen Médicis, (Papa Clément) o sırada Floransa'daydı, devam etmemi engelledi. Médicis Papa Clément olana kadar elim kolum bağlı kaldı. Mezarla ilgili sondan bir önceki sözleşme onun huzurunda

yapıldı. Söylentilere göre tefecilikte kullandığım sekiz bin dukayı aldığım bu sözleşmede belirtildi.

Efendimiz, size bir günahımı itiraf etmek istiyorum. Carrare'de, mezar işi için on üç ay bulunduğum sırada, parasız kaldım ve Papa Léon'un Saint Laurent'ın cephesi için göndermiş olduğu bin altını mezarın mermerleri için harcadım. Daha doğrusu, zaman kazanmak için kendisiyle konuştum, karşılaştığım güçlükleri anlattım. Bunu yapmamın nedeni bu yapıta olan ilgimdi. Aldığım karşılık, o sırada henüz doğmamış olan cahillerden, bir hırsız ve tefeci olduğumu duymak oldu.

Efendimiz, size bu ayrıntıları, Papa'nın gözünde olduğu kadar sizin de gözünüzde temize çıkabilmek için yazıyorum. Ayrıca sizden, bir yolunu bulursanız,beni savunmanızı istirham ediyorum, çünkü yazdıklarım gerçektir.

Tanrı huzurunda demiyorum, insanlar arasında, kendimi namuslu bir adam sayıyorum, çünkü bugüne kadar kimseyi aldatmadım, ayrıca, kendimi kötülerden korumak için gördüğünüz gibi, bazen delirmem gerekiyor. Zat-ı-alinizden, bu raporu uygun bir zamanınızda okumanızı ve saklamanızı rica ediyorum. Bilin ki, yazdıklarımın büyük bir kısmıyla ilgili tanıklar mevcuttur. Bütün bunları Papa'mn, hatta herkesin bilmesini isterim, çünkü yazdıklarım gerçektir, hem de gerçeğin bir bölümüdür yalmzca. Ben ne hırsız, ne tefeciyim, soylu ve iyiliksever bir aileden gelen bir Floransa'lıyım, Cagli'li değilim.[18]

Urbin elçisine bir mektup yazdığımda, bana onayı almam için, vicdanımı yenilemem gerektiğini söyledi. Kanımca, kafasında yarattığı Mikelanj, kendisiyle aynı hamurdan yoğrulmuş.

Papa Jules'ün mezarıyla ilgili söyleyeceklerim bitmedi. Jules, bir süre sonra fikir değiştirdi, daha önce de dediğim gibi, hayattayken mezarın yapılmasını istemedi. Carrare'den istemiş olduğum mermerleri taşıyan gemiler Ripa'ya geldiğinde, Papa'dan bir kuruş alamadım. Böyle bir işe girişmiş

(18) Bramante ve Rafael'den söz edilmekte.

olmaktan pişmandı. Navlun bedelini ödemem için yüz elli - iki yüz duka gerekiyordu. Bu parayı bana Baldassare Balducci, Bay Jacopo Gallo'nun bankası ödünç verdi. Tam bu sırada, mezarın yapımı için Floransa'dan istemiş olduğum taş yontucuları geldi, birkaçı halâ hayattadır.

Saint Catherine'in arkasında, Jules'ün vermiş olduğu evi işçiler için döşemiştim, param yoktu ve sıkıntı içindeydim. Papa'ya borcumu ödetmek istiyordum, bu konuyu görüşmek için kendisiyle görüşmeye gittiğim bir sabah, seyisi beni kovdu.

Seyisin bana davranışını gören bir piskopos, «Demek onu tanımıyorsunuz» dedi kendisine, bunun üzerine seyis bana dönerek, «Özür dilerim beyefendi, böyle davranmak için emir aldım.» cevabını verdi.

Eve dönüp Papa'ya şu mektubu yazdım:

«Sayın Papa Hazretleri. — Bu sabah, zat-ı alilerinizin emriyle saraydan kovuldum. Bundan böyle, beni isterseniz, Roma'da aramayınız.»

Bu mektubu Bay Agostino eliyle Papa'ya gönderdim. Eve yanımda çalışan marangoz Cosimo'yla yine yanımda çalışan, bugün halâ hayatta olan bir taş yontucusunu çağırdım. Dedim ki onlara« Gidip bir Yahudi bulun, bu evdeki herşeyi ona satın, sonra da Floransa'ya gelin.» Ben de Floransa'ya doğru yola çıktım. Mektubu alan Papa, peşimden beş atlı gönderdi. Gecenin üçüne doğru Poggibonsi'de bana yetiştiler, Papa'nın gönderdiği mektubu verdiler: «Bu notu alır almaz Roma'ya dönmeni emrediyorum.»

Atlılar, beni bulduklarını kanıtlayabilmek için bir cevap istediler benden. Papa'ya, yükümlülüklerini yerine getirdiği zaman döneceğimi, aksi takdirde beni hiç bir zaman göremeyeceğini iletmelerini söyledim.

Floransa'ya vardıktan bir süre sonra, Papa'dan üç mektup aldım.[19] Dükalık yoluyla bana ulaşan mektupların so-

---

(19) Bu mektuplardan günümüze kalan yalnızca bir tanesi, 8 Temmuz 1506 tarihli olanı. Bu mektupla, Mikelanj Roma'ya çağrılıyor ve kendisine bir zarar verilmeyeceği konusunda garanti veriliyor.

nuncusu geldiğinde, Dük bana şunları söyledi: «Senin yüzünden Papa Jules'le kavgaya girmek istemiyoruz. Gitmen gerek. Dönmek istiyorsan, sana yapacağı bir haksızlığı Dukalığımıza yönelmiş bir hakaret kabul edeceğimizi belirten bir belge veririz sana.»

Benim için yaptıkları bu oldu, ben de Papa'ya geri döndüm.

Dönüşümü uzun uzun anlatacak değilim. Bu yüzden bin dukadan fazla kaybım olduğunu belirtmek yeterli. Roma'dan gidişim olay olmuş, Saint Pierre alanındaki mermerlerim, özellikle küçük parçalar yağma edilmiş. Ben de tekrar mermer getirtmek zorunda kaldım, bu durumda, tekrar ediyorum, Papa Jules'ün mirasçılarından zararlarımın karşılığı beş bin duka alacağım var. Gençliğimi, şerefimi, servetimi çalan kişi bana hırsız diyor!

Daha önce de söylediğim gibi, Urbin elçisi, vicdanımı yenilemeden Dük'ün onayını alamayacağımı söyledi. Bana bin dört yüz dukayı ödetmeden önce böyle konuşmuyorlardı. Yazdıklarıma gelince, eğer bir hata yapmışsam, olayların tarihlerinde yapmışımdır, bunun dışındaki her şey doğrudur, hatta gerçeğin tümü bile değildir.

Efendimiz, size Tanrı aşkı için, adalet adına, bu mektubu uygun bir zamanınızda okumanız ve Papa'nın huzurunda beni savunmanız için yalvarıyorum. Hiçbir şey bilmeden, yalan yanlış haberlerle, benim alçağın teki olduğuma Dük'ü inandırmışlar. Papa Jules'le aramdaki anlaşmazlıkların hepsinin nedeni Bramante ve Rafael'in kıskançlığıdır. Jules hayattayken mezarı yapmama engel olarak beni mahvettiler. Rafael'in bunu yapmasının nedeni de açıktır, sanatla ilgili bütün bildiklerini benden öğrenmiştir.

SAYIN BAY LUIGI DEL RICCIO, ROMA

Roma, Ekim 1542

Bay Luigi. — Sanıyorum, onay işinin hangi safhada olduğunu Saraydan öğrenme olanağına sahipsiniz. Mümkünse,

zat-ı alinizden bu konuyla ilgilenmenizi rica edeceğim. Bana büyük bir iyilikte bulunmuş olacaksınız, çünkü daha önce de yazdığım gibi, ne resim yapabiliyor, ne de yaşayabiliyorum. Dük'ün bir adamı Roma'ya geldiği halde, onayı getirmedi, bu yüzden işin uzamasından ve onayı geciktirmek için Papa'yı birtakım yalanlar söylenmiş olmasından korkuyorum. Bu nedenle, sizden ricam, beni konudan haberdar etmeniz.

Bendeniz MİKELANJ

SAYIN BAY LUIGI DEL RICCIO, ROMA

Roma, Ekim 1542

Sevgili dostum Bay Luigi. — Onayın bir türlü gelmemesi üzerine, eve kapanıp Dükle kararlaştırılan üç heykeli tamamlamaya karar verdim. Her gün Saray'da sürünmekten daha iyi böylesi. Kendine işkence etmek isteyen eder. Papa'nın benden şikayetçi olmaması için çabalamaktan bıktım. Onayı keyfimden değil, Papa Hazretleri resim yapmamı istediği için bekliyordum. Yeter artık, Papa'yla Dük'ün arasına girmek istemiyorum. Eğer resimlerini bıraktığımı farkedip elçiyi çağırtırsa, kararımı önceden bilmesi iyi olur, gerektiğinde vereceği cevabı hazırlayabilsin diye. Bu mektubu size bu nedenle yazıyorum.

Bendeniz MİKELANJ

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 14 Nisan 1543

Lionardo. — Sen de, rahip de, bana gönderilmek üzere kontratı nereye bıraktığını yazmışsınız. Buraya bir şey gelmediğinden eminim, gelmiş olsa, Bettini mutlaka eve gönderirdi. Bunun için senin bıraktığın bankada olduğunu sanı-

yorum. Eğer kontratı almamı istiyorsanız, Francesco d'Antonio Salvetti'ye verin, Luigi del Riccio'ya göndersin. Benim elime derhal geçer, ben de onaylarım. Başka söyleyecek birşey yok, rahibe vaktim olmadığı için yazamıyorum. Tarafımdan kendisine saygılar sun ve onu soktuğumuz zahmetler için teşekkürlerimi ilet.

Bana yazdığın mektupların üzerine *Michelagniolo Simoni,* ya da heykelci yazma, yalnızca *Michelagniolo Buonarroti* yaz, burada öyle tanımıyorum. Rahibe de söyle.

MİKELANJ, Roma

DEĞERLİ DOSTUM VE ÜSTADIM SAYIN BAY LUIGI DEL RICCIO, ROMA

Roma, 1543

Sevgili Bay Luigi. — Nezakette üzerinize olmadığını bildiğimden ve kendim buna yabancı olduğumdan sizden bir ricada bulunacağım. Monsenyör Todi'den Urbino'nun size söyleyeceği bir armağan aldım. Monsenyör Hazretlerinin dostu olduğunuzu düşünerek sizi haberdar ediyor ve elinize bir fırsat geçtiğinde, sizin için son derece doğal, benim içinse o denli zor olan nezaket kuralları içinde, benim adıma kendisine teşekkür etmenizi rica ediyorum. Bana bir miktar şekerleme gönderme lütfunda bulunursanız sevinirim.

Bendeniz MİKELANJ

SAINT-ANGE ŞATOSU VALİSİ, ROMA

Roma, 26 Şubat 1544

Sayın Vali. — Dün tartıştığımız modelle ilgili olarak,[20]

(20) Borgo surlarının restorasyonuyla ilgili kurulda Mikelanj da vardı.

düşündüklerimin hepsini söylemedim. Çok sevdiğim bazı kişileri, örneğin birçok konuda görüş ayrılığımız bulunan Başkan Giovan Francesco'yu[21] kırmaktan çekindim. Yapımına başlanan burçlarla ilgili olarak, mantık ve strateji açısından, projenin kabul edilip uygulamaya geçilebileceğini düşünüyorum.

Aksi takdirde, daha kötüsünün yapılmasından korkuyorum. Bence, bu kadar değişik görüş ve projelerin olması Papa'yı öylesine bir kararsızlık ve sıkıntıya sürükledi ki, ne başlananı sürdürebiliyor, ne de başka bir çözüm bulabiliyor. Bu da Papa Hazretleri için son derece olumsuz. Bu yüzden, dediğim gibi, kanımca başlandığı şekliyle sürdürmek en iyisi. Başlananla tepe yönündeki yapımı kastediyorum. Yapılanı yıkmadan, daha iyisini başarmaya çalışmalı, Başkan Giovan Francesco'nun da tavsiyelerine uyarak. Böylece şimdiki yönetimin[22] yerine Bşkan Giovan Francesco getirilebilir, kendisine, bilgisine saygım sonsuzdur. Eğer bu gerçekleşirse, Papa için, yardımlarımı sunmaya hazırım, danışman olarak değil, her konuda hizmetkarınız olarak.

Spinegli ve şato arasında, yalnızca bir hendek yapacağım, çünkü iyi düzenlendiğinde geçit yeterli olacaktır.

Bendeniz MİKELANJ

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 20 Mart 1544

Lionardo. — Mektubunda mermerlerin yüz altmış altın ettiğini ve parayı aldığınızda ne yapmayı düşündüğünüzü yazıyorsun.[23] Bence, eğer kardeşlerim de kabul ederse, senin

(21) Peruggia'lı Giovan Francesco Montemelini.

(22) O sırada yönetimin başında San Gallo bulunuyordu.

(23) Bu mermerler Mikelanj'ın aracılığıyla Dük Cosme de Medicis'ten alınmış, Baccio Bandinelli tarafından Floransa kilisesinde kullanılmıştır.

adına bir dükkan açmaları en iyisi olur. Böylece başka türlü elde edemeyeceğin, iyi bir gelirin olur. Bana sorarsanız, mermerlerin bulunduğu odayı da satıp oradan elde ettiğiniz parayı da aynı işe yatırmanız gerekir. İleride, kazancına göre, sen de birşeyler eklersin. Bana öyle geliyor ki henüz yazmayı öğrenemedin.

Bay Giovan Francesco'ya, Dük'ün[24] büstüyle ilgilenemeyeceğimi bildirdim. Gerçekten de başımdaki dertler, yaşlılığım, gözlerim izin vermiyor buna.

Luigi Gerardi'nin çiftliğini satın alma konusuna gelince, ona söyle bana yazsın. Floransa'da şimdikilerin dışında birşey satın almak istemiyorum. Sahip olduklarım bana yetiyor, yeni dertlerle uğraşamayacağım. Başka bir yerde, yaşlılığımda yararlanabileceğim birşey almayı tercih ederim. Papa'nın bana verdikleri her an elimden alınabilir, artık çalışmıyorum çünkü. İkidir buna kalkıştılar zaten. Bu konuyla ilgili olarak rahip bana yazdı, cevabını sen ver. Sana söyleyecek başka birşeyim yok.

MİKELANJ, Roma

(Luigi del Riccio'nun elyazısıyla) Bay Francesco Salviati mektubu emin ellere verdi ve cevabını gönderdi.

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI

Roma, 11 Temmuz 1544

Lionardo. — Hastalandım[25] ve sen, Bay Giovan Francesco'ya uyup, beni öldürmeye, sana birşeyler bırakıp bırakmadığımı öğrenmeye geldin. Floransa'daki varlığım sana yetmiyor mu? İnkar etmeye kalkma. Floransa'da beni kendi evimden kovan babana benziyorsun tıpkı.

(24) Cosme de Medicis.

(25) Haziran ayında Mikelanj ağır bir hastalık geçirdi ve Strozzi'lerde kendisine Luigi del Riccio baktı.

Bil ki vasiyetnamemde Roma'daki mallarımdan sana hiçbir şey bırakmadım. Cehenneme kadar yolun var, bundan böyle bana yaklaşma, mektup da yazma. Birşey söylemek istersen rahip aracılığıyla söylersin.

MİKELANJ

LIONARDO BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 6 Aralık 1544

Lionardo. — Bir süre önce verdiğim sözden dönmek istemiyorum. Aklını başına topladığın takdirde sana yardım edeceğimi söylemiştim. Bu mektupla birlikte, Giovan Simone ve Gismondo'ya da bir mektup gönderiyorum. Senin için ne yapılacağı konusunda düşündüklerimi yazdım, ama onlara danışmadan harekete geçmek istemiyorum. Onlara bu mektubu verip cevap yazmalarını söyle.

MİKELANJ, Roma

GIOVAN SIMONE VE GISMONDO

Roma, 6 Aralık 1544

Uzun süredir Lionardo'ya bir dükkan açmayı düşünüyorum. Eğer aklı başında hareket ederse, yavaş yavaş bin altını tamamlayacağım, bu parayı sizin izniniz olmadan başka bir amaçla kullanmaması koşuluyla. İşe iki yüz altınla başlanmasını öneriyorum, cevabınızı alır almaz parayı göndereceğim. Eğer cevabınız evetse, parayı emin bir yere yatırmak gerek, çünkü bu parayı sokakta bulmadım. Ne düşündüğünüzü yazın. Lionardo'nun hal ve gidişini benden iyi denetleyip, onunla ilgilenmenin doğru olup olmadığına benden iyi karar verebilirsiniz.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 27 Aralık 1544

Lionardo. — Buradaki Covoni bankasına iki yüz altın yatırdım, para orada size, geçen mektubumda sözünü ettiğim işte kullanılmak üzere verilecek. Gismondo'yla ya da Giovan Simone'yle birlikte Capponi'lere gidin, benim burada verdiğim iki yüz altını alın. Bence, Giovan Simone ve Gismondo altınları senin için yün işine kendi adlarına yatırsınlar. Size de böylesi daha güvenli geliyormuş, (benim adım hiçbir hesapta görünmesin), gelir sana verilsin ama bu parayı başka bir işte Giovan Simone ve Gismondo'dan izinsiz kullanma. Dükkan işinde muhasebede bir yanlışlık olmaması için derim ki, Giovan Simone ve Gismondo'yla birlikte Michele Guicciardini de hazır bulunsun. Bu işleri iyi bildiğini sanıyorum, herhalde bu yardımı seve seve yapar. Paranın Giovan Simone ve Gismondo tarafından alındığını belirtir bir makbuz gönder bana, işi nasıl hallettiğinizi de yaz. Michele'e benden selam söyle. Eğer Giovan Simone ve Gismondo parayı almaya seninle gidemezlerse, parayı sen alır onlara götürürsün. Onlar da yukarıda yazdıklarımı yaparlar.

Capponi'lerde paranın alındığına dair makbuzu şöyle düzenleyin: Şu meblağ, Covoni tarafından Roma'da Mikelanj'dan alınmıştır. Bu mektupla birlikte, Covoni'nin Capponi'lere yazdığı mektubu da gönderiyorum, bu mektubu verip parayı alacaksınız.

Paranın kullanımı ile ilgili düzenleyeceğiniz belgenin bir suretini de bana gönder.

MİKELANJ, Roma

PAPA PAUL III[26]

Roma, 1544

Sayın Papa Hazretleri. — Papa Hazretleri'nin Vitruve'ün metninden de[27] bildiği gibi, mimarlık, düzen, düzenleme, güzel görünüm, orantı, üslup ve dağılımdan başka birşey değildir.[28]

Bir kere, burada[29] hiçbir düzen yoktur. Çünkü düzen[30], bir yapının bölümlerinin hem kendi başlarına, hem bir arada, hem de aralarındaki ilişkilerde görülen küçük (tam) uyumdur.[31] Bu sütunda ise tam tersine, herşey bir düzensiz-

---

(26) Bu mektup, planları Antonio San Gallo tarafından, yapılan, Paul III adıyla Papa seçilen Kardinal Alexandre Farnèse'nin 1514'te yapımını başlattığı Farnèse Sarayının yapımıyla ilgili olarak yazılmıştır.

(27) Mikelanj'ın sözünü ettiği Vitruve'ün metni, o denli anlaşılmazdır ki, yorumcuların birçoğu metni açıklamaktan vazgeçmiş, diğerleri de fazla bir açıklık getirememiştir. Kuşkusuz bu büyük ölçüde metnin hatasıdır, ama yazıcıların cehaleti yüzünden değişikliğe uğramış olması da olasıdır. Mikelanj metni harfiyen çevirmiş, bazen Latince bir sözcüğün anlamını tam olarak kavrayamadığından, yerine kullandığı İtalyanca sözcükler anlam kaymalarına yolaçmıştır. Mektupta aktarılan bölümleri karşılaştırmanın ilginç olacağını düşünerek, alıntılarda Perrault'nun çevirisinden yararlandık.

(28) Vitruve'ün metni: «Düzen, düzenleme, uyum ya da orantı, üslup ve dağılım.»

(29) Bu mektupta, Mikelanj, San Gallo'nun projesini pek de iyiniyetli olmayan bir biçimde eleştirmiştir.

(30) Vitruve «Düzen, bir binanın bütün parçalarının, ayrı ayrı ele alındıklarında olduğu kadar, yapıtın tümünün orantısı ya da simetrisi göz önünde bulundurulduğunda, işlevlerine uygun büyüklükte olmalarıdır.»

(31) Vitruve «Ordinatio est modica membrorum operis commoditas.» Mikelanj burada, **modica** sözcüğünü **küçük** anlamında kullanarak anlamı kaydırmıştır, oysa sözcük **mütenasip** anlamında kullanılmıştır.

liğe işaret etmektedir. Çünkü, bölümler orantısız ve birbiriyle ilgisizdir.

İkincisi, düzenlemeye de rastlamıyoruz. Düzenleme[32], her elemanın, binanın nitelik ve işlevine uygun olarak zarif bir biçimde yerleştirilmesidir. Bu yapıtın niteliğinden sözetmek, Vitruve'ün kurallarına göre, kolay değildir. Olsa olsa, barbar diye nitelendirilebilir.

Üçüncüsü, çizgilerin güzelliği,* bölümlerin bileşiminin yerindeliğidir. Bu yapıtta ise yerinde olan hiçbirşey yoktur, herşey yersizdir. İlk yersizlik, yapıtın tamamlanabileceğinden bizi kuşkuya düşüren bu denli masraf yapılmasını gerektirmesidir. İkinci yersizlik bu sütun türünün sarayın cephesini taşıyabilecek güçte olmamasıdır. Ayrıca, üç tür sütun vardır: dorik, iyonik ve korintiyen. Bu, üç türden hiçbirine girmeyen melez bir sütundur.

Dördüncüsü, yapıtın tümüyle, tek tek bölümleri arasında da uyumlu bir ilişki olmalıdır.[33] Şöyle ki, ayrı ayrı her bölüm, ölçüleri bakımından bütünün genel görünümüne uymalı. Oysa bu sütunda, bölümlerin hiçbiri sütunun bütünüyle orantılı değil. Kaideler ve frizler sütunun büyüklüğüyle son derece orantısız, alt bilezikler de fazlasıyla dar.

---

(32) Vitruve: «Düzenleme, her elemanın, niteliğine göre yerleştirilerek elde edilen yerinde bir yerleşimdir.»

(*) Vitruve «Uyum, yapıtın bütün bölümlerinin bir araya gelmesinden, yüksekliğin genişliği, genişliğin uzunluğu karşıladığı, herşeyin tam ölçüsünde olduğu zaman doğan, gözü okşayan güzelliktir.

(33) Vitruve «Orantı, hem yapıtın tümünün parçalarıyla ilişkisi, hem de belli bir parçanın ölçülerinden giderek, tek tek her parçanın bütünlükle ilişkisidir. Tıpkı insan vücudunda, dirsek, ayak ve avuç arasında bir ilişki, bir uyum olduğu gibi, yetkinliğe ulaşmış yapıtlarda da, belli bir parça, yapıtın tümünün boyutları hakkında bir fikir verir.»

Beşincisi, bölümlerin, uyumun otoritesinde birleştirildiğini kanıtlayan bir kusursuzluk sözkonusuysa, üsluptan sözedilebilir.[34] Bu yapıtta uyumdan sözetmek olanaksızdır. Bu denli küçük bir cephenin alınlığının bu derece büyük olması uyumsuzluğun en açık kanıtıdır. Alınlık hem diğer bölümlerin hepsinden büyük, hem de yükseklikle orantısızdır.

Altıncısı dağılım. Dağılım,[35] mekanların, içlerinde yer alacak şeylerin miktarına uygun biçimde bölünmesidir. Burada ise, bölünmeler tesadüfi ve keyfidir. Birtakım mekanlarda aşırı bir cömertlik gösterilirken bir kısmında da son derece cimri davranılmıştır. Papa Hazretleri, önünüzde saygıyla eğilerek söyliyeceklerim bu kadardır. Papa Hazretlerini görmeye gitmememin nedeni, hastalığım ve sokağa her çıkışımda yatağa düşmemdir.

Dağılımın bir başka türü de[36], bir binanın yapımında, aile reisinin binayı ne amaçla kullanacağının gözönünde bulundurulmasıdır. Binanın yapımına ayrılacak paraya, binaya verilecek zerafet ve güzelliğe göre dağılım değişecektir. Kentte yapılan evler, ürünlerin depolandığı kır evlerinden farklı olacaktır. İş adamlarının, varlıklı ve kibar kimselerin, ülkeyi yöneten yüksek görevlilerin evleri hep birbirinden

---

(34) Vitruve «Üslup, herşeyin bir otoriteye dayandığı bir yapının kusursuzluğundan doğan bir niteliktir.»

(35) Vitruve: «Dağılım, malzeme ve alanların, ekonomik kurallar doğrultusunda, en iyi biçimde kullanılmasıdır.»

(36) Vitruve «Dağılımın bir başka yönü de, bir binanın yapımında, işlevinin, ayrılan paranın, verilmek istenen güzelliğin gözönünde bulundurulmasıdır. Bu değişik etkenlere göre dağılım değişir. Kentteki bir ev, kullanım açısından bir kır evinden farklı olduğuna göre, değişik biçimde düzenlenmelidir. İşadamları için yapılan ev, kibar soyluların, ya da devlet yöneticilerinin evlerinden farklı olmalıdır. Kısacası, bir bina kimin için yapılıyorsa, onun koşullarına uygun biçimde düzenlenmelidir.

farklı düzenlenecek, her biri işleviyle uyumlu olacaktır. Yapıların dağılımı, içinde oturanların düzeyine uygun olacaktır.[37]

SAYIN BAY LUIGI DEL RICCIO, ROMA

Roma, Ocak 1545

Saygıdeğer efendim, Bay Luigi.— Gabriello'yu[38], bildiğiniz parayı alması için zat-ı alinize gönderiyorum. Sadakatinden kuşkulanmadan, parayı kendisine verebilirsiniz. Başka söyleyeceğim birşey yok. Artık iyileştim. Tanrı sağlığımı üstad Baccio'nun[39] ellerine ve Ulivieri'lerin[40] şarabına teslim ettiğine göre, birkaç yıl daha yaşayabileceğimi umuyorum.

Sadık hizmetkarınız,
MİKELANJ

Roma, 25 Ocak 1545

Sayın Bay Salvestro da Monteauto ve Ortakları adına, Antonio Covoni ve Ortakları. Heykelci Raffaello da Montelupo'ya, Saint-Pierre aux-Liens'de, Papa Jules'ün mezarında bulunan üç mermer heykelin yapım ücreti olarak elli altın ödemenizi rica ederim. Sözleşmelere göre, yüz yetmiş

(37) Bu mektubun yazılmasından sonra, San Gallo hayatta olmadığından, Papa, Mikelanj'ı, Farnèse Sarayının çalışmalarını sürdürmekle görevlendirdi. Mikelanj, şimdi Napoli'de bulunan Farnèse koleksiyonunun antikalarıyla dekore edilecek ikinci bir saray yaparak, iki sarayı Tiber üzerinden bir köprüyle birbirine bağlamak istiyordu, ancak bu projeyi gerçekleştiremeden öldü.

(38) Mikelanjın yardımcısı.

(39) Floransalı doktor Baccio Rondini.

(40) Floransalı tüccarlar.

altın alması gerekirken, hastalığı dolayısıyla, işi başkalarına devrettiğinden, elli altın alması kararlaştırılmıştır. Parayı ödedikten sonra kendisinden makbuz almanızı ve depozit olarak tutulan 170 altını hesaba geçirmenizi rica ederim.

Saygılarımla,
MİKELANJ

SAYIN BAY LUIGI DEL RICCIO

Roma, 26 Ocak 1545

Bazen, sizin kadar kültürlü bir kimseyle yazışırken kullandığım dilin dilbilgisine bu denli uzak oluşundan utanç duyuyorum. Bay Donato'nun[41] sonesi, çağımızdaki yapıtlarla karşılaştırılınca bence güzel. Ama, herhalde zevksiz olduğumdan, onu yeterince değerlendiremedim.

Lütfen bunu kendisine iletin ve selamlarımı söyleyin.

SAYIN BAY SALVESTRO DA MONTAUTO, ROMA

Roma, 3 Şubat 1545

Sayın Bay Salvestro ve Ortakları. — Bilindiği gibi, Papa Hazretleri Paul III'ün hizmetinde, yeni kilisesini resimlemekle meşgul olduğumdan ve Papa Jules'ün Saint Pierre aux - Liens'deki mezarını tamamlayamadığımdan, Papa Hazretlerinin aracılığıyla, Sayın Hiéronimo Tiranno'yla yapılan, Urbin Dükü tarafından onaylanan sözleşme gereği, yapıtın tamamlanması için, nezdinize, gerekli meblağları yatırmıştım. Raffaello da Montelupo'nun, bu meblağları yatırmış-

(41) Donato Giannoti, Cechino Brach'nin ölümü dolayısıyla üç sone bestelemiş, Mikelanj da 48 ağıt yazmıştır.

beş yüz elli altın üzerinden dört yüz kırk beş altın alması gerekiyordu. Bu ücret, tarafımdan başlanan, Urbin Dükü elçisinin kendisine devrettiği beş mermer heykelin, bir Meryem Ana, bir Düşünce Dünyası, bir Çalışma Dünyası, bir Sibylle ve bir Peygamber heykellerinin karşılığıdır. Sözleşme 21 Ağustos 1542'de, noter Bay Bartolomeo Cappelo huzurunda yapılmıştır. Papa Hazretlerinin ricalarımı kabul ederek bana bir süre daha tanıması üzerine bu beş heykelden ikisini, Düşünce Dünyası ve Çalışma Dünyasını, Raffaello ile anlaşılan fiyata kendim yaptım. Raffaello da, diğer üç heykeli tamamlayarak görüleceği gibi, mezardaki yerlerine yerleştirdi. Dolayısıyla, kendisine istediğinde, elinizdeki meblağdan yüz yetmiş altın ödemenizi, noterce onaylı, bu yapıtla ilgili ücretin hepsini aldığını belirtir bir makbuz almanızı ve bu parayı hesaba geçmenizi rica ederim.

Saygılarımla,
MİKELANJ

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, Şubat 1545

Lionardo. — Mektubundan anladığıma göre, mesleğini kendi parasıyla yapabilen biri başkalarının parasını kabul etmediğinden, gönderdiğim parayı nereye yatıracağınızı henüz kararlaştırmamışsınız. Başkasından para almak, kendi parasının yeterli olmadığına işarettir, bu yüzden de tehlikelidir. Parayı nereye yatırırsanız yatırın, işi aceleye getirmemeniz hoşuma gidiyor, yeter ki kaybınız olmasın. Ben, daha önce de yazdığım gibi, yavaş yavaş bin altını tamamlayacağım. Sonra da, kendi hayatımla ilgileneceğim, çünkü yaşlandım ve yorgunluğa dayanamıyorum. Limandan[42] vazgeçmek

(42) Mikelanj, 1 Eylül 1535'te, Paul III'ten, Po üzerinde bir limandan hisse almıştı, 690 franklık geliri vardı. Başına çeşitli dertler açan bu geliri 1547'de kaybetti.

istiyorum, bana dert oluyor. Huzur içinde yaşamamı sağlayacak bir gelir kaynağı bulmam gerek burada, Bu yüzden, elinizdekileri korumaya bakın, çünkü sizin için fazla birşey yapamayacağım artık.

Michele'in bir oğlu olduğunu, Francesca'yla bebeğin sağlıklı olduklarını öğrendim. Çok memnun oldum. Michele'in galiba beşinci çocuğu, Tanrı ona kolaylık versin: Kendisine benden selam söyle ve ikimiz için de girdiği zahmetlerden dolayı teşekkür et. Ona olan borcumu asla ödeyemem. Mektubunu tam olarak anlayamadığım için cevap yazamıyorum. Zaten bunun yeterli olacağını düşünüyorum, kendisine ver, okusun.

MİKELANJ, Roma

SAYIN BAY LUIGI DEL RICCIO, ROMA

Roma, 13 Mart 1545

Bugün, on üç Mart tarihinde, Melighino'dan Ocak ve Şubat ayları kirası olarak yüz altın aldım.

Sayın Bay Luigi. — Melighino'dan hiçbir zaman, makbuz vermeden para almadım. Eğer bir yanlışlık varsa, makbuzlardan anlaşılabilir.

Bendeniz MİKELANJ

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 9 Mayıs 1545

Lionardo. — Parayı daha kârlı bir işe yatırmak, tefecilik yapmadan olanaksız sanıyorum. Bunun dışında her alanda, kazanma olasılığı olduğu kadar, kaybetme olasılığı var. Size, gönderdiğim parayı güvenli bulduğunuz başka bir işe de yatırabilirsiniz diye yazdığımda, aklımda olan Nicolo del-

la Buca'dan toprak almak, ya da buna benzer birşeydi, bir bankaya yatırmanız değildi. Bütün bankalar tehlikeli.

Size, bir miktar daha para ayırmış olduğumu, şimdi mi daha sonra mı göndermemi istediğinizi bildirmenizi ve parayı ne yapacağınıza dair mektubunuzu beklediğimi yazmıştım. Mektubunuza göre harekete geçeceğim.

Bir saldırıya uğramışsın. Henüz gençsin ve hayatı tanımıyorsun. Floransa'da, önden yürümenin geriye dönmekten beter olduğunu unutma!

Giovan Simone'ye söyle, Dante'nin yeni yorumunu[43] bu işten anlayanlar hiç beğenmiyorlar, ona güvenmesin. Bunun dışında yeni birşey olduğunu sanmıyorum.

Michele Guicciardini'ye benden selam söyle, iyi olduğumu, o kadar işimin arasında, yemek yemeye bile vakit bulamadığımı kendisine ilet. Cevap yazmadığım için tarafımdan özür dile. Bu mektubu oku ona. Francesca'ya söyle, benim için Tanrı'ya dua etsin.

Sana tekrar söylüyorum, benim adıma yazılanlara, elyazımı görmeden inanma.

LIONARDO BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 1545

Lionardo. — Sana geçen cumartesi günü iki şişe *trebbiano*'yu[44], gönderdiklerine yeğlediğimi yazmıştım. Bir sandık, yani, kırk dört şişe *trebbiano*'yu aldığımı haber vermek için yazıyorum bugün. Bunların altısını Papa'ya, bir kısmını başka dostlara gönderdim, elimde neredeyse hiçbir şey kalmadı, çünkü ben içemiyorum. Bunları sana yazmamın nedeni biri yerine ötekini göndermen değil. Sen aklı başında bir insan ol, seninle gurur duymamızı sağla, yeter.

MİKELANJ, ROMA

---

(43) Alessandro Vellutello'nun Dante üzerine yorumu 1544'de yayınlanmıştır.

(44) Tatlı beyaz şarap.

LIANARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, Temmuz 1545

Lionardo. — Kırk beş şişe *trebbiano*'nun alındısını, getiren arabacıya verdim. Sana ben istemeden birşey göndermemeni yazmıştım, tekrarlıyorum. Paranın nereye yatırılacağı meselesine gelince, bana kalırsa Giovan Simone bu işten senden daha iyi anlıyor, çünkü çabuk karar vermemekle daha az hata yapılmış olur. Geçinecek paranız var, gereksiz telaş etmeyin. Sabredip, başkalarına para kaptırmamak gerek. Ben söz verdiğim miktarı tamamlayabilmek için mümkün oldukça para göndereceğim.

MİKALANJ, Roma

SAYIN BAY LUIGI DEL RICCIO

Roma, 1545

Merhum arkadaşımız[45] konuştu ve dedi ki «Eğer Tanrı, yalnızca beni güzel yaratmak için, dünyadaki herkesin güzelliğini alıp bana verdiyse, ve bir mucize sonucu, karar günü, hayatta olduğum şekle dönersem, bu demektir ki, Tanrı bana verdiği güzelliği, bu güzelliği aldıklarına geri veremeyecektir. Sonuç olarak, sonsuza kadar başkaları çirkin ve ben güzel kalacağım.»

Bu dün ileri sürdüğümüz düşüncenin tam tersi, biri bir masal diğeriyse gerçek.

LUIGI DEL RICCIO

Roma, 1545

Size bu kısa notla birlikte kavunları gönderiyorum. Res-

(45) Cecchino dei Bracci.

mi[46] henüz yapmadım, ama ne olursa olsun, elimden geldiğince, iyi bir bir resim yapacağım. Baccio'ya[47] selamlarımı iletin ve deyin ki, orada bana verdiği yahnilerini burada yiyebilseydim, bugün ikinci bir Graziano olurdum. Kendisine tarafımdan teşekkür edin.

SAYIN BAY LUIGI DEL RICCIO, ROMA

Roma, 1545

Sayın Bay Luigi. — Sizden, son gönderdiğim, beğenmediğiniz madrigal'i yeniden yazmam için geri göndermenizi rica ediyorum. Urbino giderken o kadar aceleciydi ki, yazdığımı tekrar okutmadı bana.

Yarınki buluşma konusunda sizden çok özür dilerim, fakat hava çok kötü ve evde işlerim var. Yarınki sazan şölenini gelecek yıl *Lungezza*'da[48] yapalım.

SAYIN BAY LUIGI DEL RICCIO, ROMA

Roma, 1545

Sayın Bay Luigi. — Size ve sevdiklerinize saygım sonsuzdur. Sözünü ettiğiniz Bay Giuliano'nun[49] ve Bay Ruberto'nun[50] daima hizmetkarıyım. Gerekeni yapmıyorsam, borçlarımın yüklü, paramınsa az oluşu yüzünden alacaklılardan kaçtığım içindir.

---

(46) Büyük olasılıkla, Bracci'nin mezarı için.
(47) Doktor Baccio Rondini.
(48) Strozzilerin Roma yakınındaki villası.
(49) Giuliano Médicis.
(50) Ruberto Strozzi.

LUIGI DEL RICCIO

Roma, 1545

Sevgili dostum Bay Luigi. — Oraya gittiğimde, sizin buraya geldiğinizden benim size yaptığımı yapmanızı diliyorum. Gidip başınıza dert oluyorum ve bunu bana söylemiyorsunuz, hizmetkarlarınızın önünde kendini beğenmiş bir ukala durumuna düşüyorum.

Sanırım perşembe günü, geçen defa söylediğim gibi, heykelleri[51] San Pietro in Vincoli'ye taşıtma emri verebileceğim. Bu heykeller için elinizde kalan parayı taşıma için kullanacaksam, herhalde, elçinin imzalayacağı bir vekaletname düzenlemem gerekir ki, ne size, ne de bana bu konuda bir laf gelmesin. Bu vekaletnamenin metnini yazmanızı sizden rica ediyorum.

Dün sabahla ilgili olarak, Bindo Altoviti'nin oğlunu tanımıyordum. Eğer onu buraya getirmek istiyorsanız, bana açıkça söyleyin, çünkü Bay Bindo'ya ve bütün yakınlarına saygım büyüktür.

SAYIN BAY SALVESTRO DA MONTAUTO, ROMA

Roma, 1545

Sayın Bay Salvestro da Montauto ve Ortakları adına Antonie Covoni ve Ortakları. — Heykelci Raffaello da Montelupo'nun tamamladığı mermerden üç heykelin karşılığı yüz

(51) Sözkonusu heykeller Musa, Rachel ve Léa heykelleridir. Köle heykelleri 1544 ya da 1545'de Ruberto Strozzi'ye verilmiş, o da Fransa'da bulunduğu sırada heykelleri François I'e armağan etmiştir.

yetmiş altın nezdinizdeki hesabımdadır. Bay Raffaello, heykelleri tamamlayıp San Pietro in Vincoli'de Papa Jules'ün mezarına yerleştirdiğinden, kendisine son ücreti olarak sözkonusu yetmiş altını ödemenizi rica ederim. Kucağında İsa'yla bir Meryem Ana heykeli, bir Peygamber ve bir Sibylle'den ibaret olan heykellerle ilgili tüm yükümlülüklerini yerine getirmiştir.

Bendeniz MİKELANJ, Roma

SAYIN BAY LUIGI DEL RICCIO

Roma, 1545

Sayın Bay Luigi. — Biliyorsunuz, Kilisenin[52] çatısının bir bölümü yangında kül oldu. Dolayısıyla, yeni bir emre kadar, çatıyı eski şekliyle (kabaca da olsa) kapamak gerektiğine inanıyorum. Yalnız resimleri bozmakla kalmayıp, duvarları da parçalayan yağmur yüzünden onarımı bir ana önce yapmakta yarar var. Zaten kilise kendi kendine parçalanmakta olduğundan, yağmurun büyük zararı olur.

Bunu size yazmaktaki amacım, Papa'nın kilise dışında büyük harcamalar yapmaması içindir. Lütfen Papa'ya ya kendiniz, ya da Bay Aurelio aracılığıyla durumu iletin. Bay Aurelio'ya saygılar sunarım.

Bendeniz MİKELANJ

PESCARA MARKİZİ VITTORIA COLONNA[53], ROMA

Roma, 1545

Hanımefendi, bana birçok kereler vermek istediğiniz armağanları kabul etmeden önce, inceliğinize layık olabilmek için, kendi ellerimle bir şey yapmak istiyordum.[54] Fakat an-

(52) Pauline Kilisesi
(53) 1547'de ölen kadın şair.
(54) Bugün Oxford Müzesinde bulunan haç resmi.

ladım ki, Tanrı'nın lütfu satın alınamaz ve onu saymamak büyük bir günahtır. Hatamı itiraf edip armağanlarınızı memnuniyetle kabul ediyorum. Elime geçtikleri zaman, onlar benim evimde değil, ben onların evinde olacağım ve kendimi cennette sayacağım. Zat-ı alinize olan minnetim sonsuzdur.

Bu mektubu size iletecek olan yardımcım Urbino'ya, bana göstermeyi vaadettiğiniz büstü ne zaman gidip görmemi istediğinizi söyleyebilirsiniz. Derin saygılarımla,

MİKELANJ

VITTORIA COLONNA, ROMA

Roma, 1545

Sayın Markiz. — Yürekten bağlı olduğum zat-ı alinizin, Roma'da bulunduğum sırada, Haçı Bay Tomao'ya bırakarak kendisini sizinle, ben sadık hizmetkârınız arasında bir aracı olarak kullandığımı düşünmenizi istemem. İnanın, hayatta tek arzum, dünyadaki bütün varlıklardan çok size hizmet etmektir. Ancak, beni sürekli meşgul eden büyük işler, bunu belli etmeme engel oldu. Ama zat-ı alileriniz de bilirler ki, aşkın öğretmeni olmaz ve sevenler uyumaz, bu yüzden benim de aracıya gereksinimim yoktu. Unutmuş gibi görünsem de, bu arada size sürpriz olsun diye yaptığımı haber vermiyordum. Ama bu resmimi mahvetti. «Böyle bir aşkla, bu kadar çabuk unutanın suçu büyüktür.»

SAYIN BAY LUIGI DEL RICCIO

Roma, 1545

Sayın Bay Luigi. — Sözünü ettiğiniz arkadaş geri döndüyse, hoşgeldi. Sizin ve Bay Donato'nun sözünü ettiğiniz üzüntü beni çok kırdı. Bundan böyle bana kimseyi tavsiye etmeyin. Yarın akşam sizi görmeye geleceğim ve emirlerinizi yerine getireceğim.

SEVGİLİ DOSTUM LUIGI DEL RICCIO, LYON

Floransa, Aralık 1545

Saygıdeğer dostum Bay Luigi. — Başta Bay Donato ve ben olmak üzere, bütün dostlarınız, sizi teselli edememekten dolayı üzgünüz, acınızı paylaşıyoruz. Bir an önce toparlanmanız için Tanrı'ya dua ediyoruz.

Bir başka mektubumda dönmekte çok geciktiğinizi yazmıştım, tekrar yazıyorum, bu sizi görmek istediğim içindir.

Limanın gelirini kaybettiğimden[55] Roma'da gelirim olmadan yaşayamayacağımdan, Roma'da kalıp haylazlıkla kendimi körelteceğime, elimdeki birkaç kuruşu otellerde harcamayı yeğliyorum. Bir aksilik olmazsa Paskalya'dan sonra Saint Jacques de Galice'e gitmeye kararlıyım.[56] Siz de dönmediğinize göre, yolda size uğramayı düşünüyorum.

Urbino, Bay Aurelio'yla görüştü, tekrar görüşecek. Söylediğine göre, Cecchino'nun mezarı için istediğiniz yer ayarlanacakmış.[57] Mezar neredeyse bitti, güzel olacak.

Bendeniz MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 31 Aralık 1545

Lionardo. — Yazdığına göre, aralarında Zanobi Buondelmonti'nin de evinin bulunduğu birçok satılık ev varmış. Bana öyle geliyor ki, bu diğerlerinin hepsinden iyidir. Sanırım son

---

(55) Bu geliri ertesi yıl kaybetmişti.

(56) Ciddi hastalığını atlatan Mikelanj, Saint Jacques de Compostelle'ye bir ziyarette bulunmak istiyordu.

(57) Cecchino dei Bracci, Santa Maria in Ara Coeli'de gömüldü. Mikelanj'ın mezar projesi uygulanamadı.

fiyatı öğrenip, kârlı ve güvenilir bir işse, satın alman iyi olur. Ama, Bernardo Basso'ya bel bağlama. Kendisine güveniyormuş gibi görün ama söylediklerinin hiçbirine inanma, yalancının biridir. Temkinli ol, satın alırken son derece önemlidir bu. Bizim mahallede Ghibellina sokağı olsa çok hoşuma giderdi. Ama kışın bütün bodrum katlarını su basıyor. İyi düşünün, acele karar verme. Karar verdiğinde, kardeşlerim de onaylarsa, fiyatı bana bildir, gerekeni gönderirim.

Aşağı yukarı bir ay önce Bay Giovan Francesco'dan bir mektup aldım. Kendisine benden selam söyle ve cevap yazamadığım için özür dile.

Mektuplarını Bettino, yani Cavalcanti'nin, ya da Girolamo Ubaldini'nin adresine gönder. Başka söyleyecek bir şeyim yok. Michele ve Francesca'ya selamlarımı ilet.

MİKELANJ, Roma

ÇOK SEVGİLİ OĞLUM LIONARDO BUONARROTO, FLORANSA

Roma, 9 Ocak 1546

Lionardo. — Bugün, 9 Ocak 1546, Roma'da, Sayın Bay Luigi del Riccio'ya Floransa'da sana verilmek üzere altı yüz altın verdim. Böylece sizlere vaad etmiş olduğum bin altın tamamlanıyor. Parayı almak için Piero di Gino'yu arayıp bulun. Makbuzu da söylemiş olduğum gibi düzenleyin.

Sizler için yapmak istediklerimi Bay Luigi yazmaya devam edecek, çünkü kendimi iyi hissetmiyorum, daha fazla yazamayacağım.[58] Tanrı'ya şükür artık iyileştim, bir daha hastalanmayacağım. Sen de benim için Tanrı'ya dua et.

---

(58) Mikelanj öyle hasta olmuştu ki, öldüğü söylentileri dolaşmaya başlamıştı, Luigi del Riccio, bir kez daha kendisine bakmak üzere onu Strozzi'lerin evine getirtmişti.

Yukarıda sözünü ettiğim paranın dışında, size Giovan Simone'ye, Gismondo'ya ve sana biner altın, yani toplam hepinize üç bin altın vermeye karar verdim. Ama parayı hepinize birden vereceğim, bu parayı taşınmazlara ya da buna benzer sağlam bir yere yatırmanızı istiyorum. Bana ne düşündüğünüzü yazın, size parayı göndereyim. Bu mektup üçünüz içindir. Şimdilik söyleyeceklerim bu kadar. Tanrı'ya emanet olun.

MİKELANJ, Roma

ÇOK SEVGİLİ OĞLUM LIONARDO BUONARROTO, FLORANSA

Roma, 16 Ocak 1546

Sevgili Lionardo. — Sana geçen Cumartesi, ayın dokuzunda yazdım, altı yüz altını Piero Capponi'ye iletilmek üzere Luigi del Riccio'ya verdim, senden cevap bekliyorum.

Ayrıca sana, Giovansimone ve Gismondo'ya üç bin altını, iyi ve sağlam bir işe yatırmanız koşuluyla göndereceğimi yazdım. İyi düşünün ve kararınızı bana bildirin. En iyi arkadaşlarımdan birinden, Venedik'te oturan, birkaç ay önce iflas eden Francesco Corboli'nin taşınmazlarının satıldığını öğrendim. Duyduğuma göre, San Spirito mahallesinde bir evmiş. Ayrıca Monte Spertobi'de de küçük bir malikaneyle birkaç büyükbaş hayvan varmış. Sanıyorum fiyat aşağı yukarı göndereceğim paraya eşit olur. Giovansimone'yle senin, etraflı bilgi edinmenizi istiyorum. Gelirin iyi olup olmadığını, herşeyin sağlamlığını, tartışmalı ya da davalı bir durum olup olmadığını ve değerini iyice öğrenin. En kısa zamanda da bunların hepsini bana bildirin.

Ben kendimi iyi hissetmediğim için sağolsun, Bay Luigi, bana burada yapılan bazı teklifleri sizlere yazdı. Onlarla ilgili de bilgi edinip kendiniz karar verin ve bir an önce bana cevap yazın.

MİKELANJ, Roma

Roma, 6 Şubat 1546

Lionardo. — Corboli'nin mülküyle ilgili cevabın ne kadar da hızlı geldi. Floransa'da olmadığını düşünmeye başlamıştım. Nasıl? Fikrimi değiştireceğimden mi korktun? Bunları kafana kim soktu? Sana daha önce de söyledim, acele etmek istemiyorum. Bu parayı ne güçlüklerle kazandığımı senin gibi karnı tok, sırtı pek biri anlayamaz.

Ani Roma yolculuğuna gelince, sefalet içinde sürünüyor, açlıktan ölüyor olsaydım, bu kadar acele edeceğinden emin değildim. Kendi kazanmadığın parayı kolaylıkla sokağa atıyorsun. Mirasımı kaybetmekten bu kadar mı korkuyorsun? Beni görmek için gelmenin bir görev olduğunu söyleyeceksin, ben senin gerçekte neyi merak ettiğini çok iyi biliyorum. Beni düşünseydin, şunu yazardın bana: «Mikelanj, üç bin altını kendiniz için harcayın. Bize verdikleriniz yeter de artar bile. Sizin hayatta kalmanız bizim için servetinizden daha değerlidir.»

Kırk yıldır sizi ben geçindiriyorum. Karşılığında sizden hiçbir şey almadım, bir tatlı söz duymadım. Evet, geçen yıl o kadar sitem ettim ki, utanıp birkaç şişe *trebbiano* gönderdin bana. Hiç gerek yoktu:

Birşey satın almak istemediğimi haber vermek için yazıyorum bu mektubu. Kendime bir gelir sağlayabilmek için bir yer alacağım, artık çalışamıyorum. Ama dert almak istemediğim için şimdilik karar vermeyeceğim. Bu yüzden, acele etmene gerek yok.

MİKELANJ, Roma

Eğer orada hakkımda sana birşey söylerler ya da sorarlarsa, benim elyazımı görmeden tek kelimesine inanma.

Sana gönderdiğim bin altına gelince, ticaretin tehlikesini gözönünde bulundurarak toprağa yatırmanı öğütlerim. Birlikte karar verip sizce en iyisi neyse onu yapın.

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 15 Şubat, 1546

Lionardo. — Gönderdiğim parayı ne yapacağınıza birlikte karar verip kendî bildiğinizi yapın, ben bu işlerden anlamıyorum.

Carboli'nin mülküyle ilgili olarak hoşuma gitmeyen şeyler duydum. Yirmi beş altınlık bir vergisi varmış, eğer doğruysa başımıza dert almış oluruz. Bir de, akrabalarının bu toprak üzerinde hakları olduğunu duydum.

Dediğim gibi, ben bu işlerden anlamam. Ağır karar verip gözünü dört açmak gerek. Ciddî bir iş ve iyi bir fırsat olduğunu düşünüyorsan, makul bir fiyata almak gerek. Konuyla ilgilen, beni de haberdar et, sizce değerinin ne olduğunu bileyim. Size başka bir söyleyeceğim yok. Guicciardini ve Francesca'ya benden selam söyle.

Artık çalışamıyorum, kendime bir gelir bulmalıyım, Papa'nın bugüne kadar verdiği maaşı almaya devam etmem doğru değil. Bana kalırsa, Floransa'da bir yerler alın, sizin için daha iyi olur.

MİKELANJ, Roma

ÇOK SAYIN FRANSA KRALI

Majesteleri. — Majestelerinin benim gibi değersiz bir adama, üstelik de, ilgilerine layık olmayan çalışmalarından birini istemek için mektup yazması karşısında duyduğum mutluluk ve şaşkınlık kelimelere sığmaz.

Majestelerinin bilmelerini isterim ki, uzun süredir kendileri için çalışmayı arzu etmekle birlikte, İtalya'da sanatımı hizmetlerine sunma olanağı bulamadığımdan bunu ger-

çekleştirmek mümkün olmadı. Artık yaşlandım ve daha birkaç ay boyunca Papa Paul'un istekleriyle meşgul olacağım. Ancak, eğer bu çalışma sonrasında yaşamaya devam ediyorsam, Majestleri için, uzun süredir arzu ettiğim yapıtları, biri mermer diğeri tunç iki heykelle bir resmi yapmaya çalışacağım. Eğer bu isteğimi gerçekleştirmemi ölüm engeller ve öteki dünyada heykel ya da resim yapabilirsem bundan geri kalmayacağım.

Tanrı size uzun ve mutlu bir ömür versin.

Majestelerinin daima hizmetinde,
MİKELANJ

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 30 Nisan 1546

Lionardo. — Bana yazdığın mektuplardan birinde, satın alınabilecek bir değirmenden, son mektubunda da, Floransa yakınındaki bir araziden söz etmişsin.

Değirmen fikri hoşuma gitmedi. Hem işe pek güvenmiyorum, hem de yazdığından anladığım kadarıyla yeri kente fazla yakın. Kentten sekiz on mil uzakta bir yer bulunsa iyi olur gibime geliyor, ama acelesi yok. Bu yüzden telaş etme. Başka diyeceğim yok. Mektuplarına cevap yazmayışımın nedeni kafamın çok meşgul olması. Guicciardino ve Francesca'ya benden selam söyle.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 5 Haziran 1546

Lionardo. — Vekaletnameyi incelemeden bir suretini çıkarttırdım. Sana gönderiyorum, bundan böyle vekilimsin. Siz

inceleyip, uygun bulursanız tamamdır. Vekaletname hazırlamaktan başka yapacak işlerim var benim.

Bana mektup yazma. Senden her mektup alışımda, okumak için o kadar zorlanıyor ve yoruluyorum ki ateşim çıkıyor. Yazı yazmayı nerede öğrendin bilmem. Sanırım, dünyanın en büyük eşeğine yazacak olsan daha çok özen gösterirdin. Derdime dert ekleme, başımdakiler bana yetiyor.

Vekaletname konusunda birilerine danışmanız iyi olur, aksi takdirde siz zararlı çıkarsınız.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 4 Eylül 1546

Lionardo. — Boş yere sayfalar doldurmuşsun. Amacın beni delirtmek mi? Para konusunda, yazdığın gibi gerekli bilgileri edinip istediğiniz yere yatırın. Başka birşey yok, mektup yazmaya vakit bulamıyorum.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 13 Kasım 1546

Lionardo. — Ticaret işleriyle ilgili deneyiminden beni haberdar ettiğinden beri sana yazmadım. Sana hep söylüyorum, acele etme, kendi başına hareket etmeden önce bir yıl daha bekleseydin herhalde daha iyi olurdu. Bugünlerde Floransa'da bin beş yüz altına güzel bir ev almak iyi olur gibime geliyor. Senin evlenmen gerek artık, oturduğunuz ev de büyük değil. Artık ben yaşlandım, parayı kullanmak gerek, sen bir ev ara ve bana haber ver.

Geçenlerde Francesca'dan bir mektup aldım, istediğini yapacağımı söyle ona. Ne Francesca'yı ne de Michele'i unut-

muş değilim, ama öyle çok işim var ki onlara yazacak vakit bulamıyorum. İkisine de benden selam söyle.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 4 Aralık 1546

Lionardo. — Gönderdiğin peynirleri aldım. Bir ev satın almanı söylediğim mektubumu almış olmalısın. Şimdi senden bir mektup aldım, Michele ve Francesca'yı ziyarete gideceğini ve arzumu yerine getireceğini yazmışsın. Onlara benden selam söyle.

Evle ilgili olarak, daha önce de yazdığım gibi, bin beş yüz iki bin altın değerinde güzel bir ev arayın, mümkünse bizim mahallede olsun. Uygun birşey bulur bulmaz ben size parayı göndereceğim. Güzel bir ev saygınlık getirir, toprağından daha değerlidir, ayrıca biz kentliyiz, çok soylu bir aileden geliyoruz. Hep güzel bir evimiz olsun istedim, ama bana yardım edebilecek bir kardeşim olmadı. Yazdıklarımı yapmaya çalışın. Gismondo da Floransa'ya geri dönsün, kardeşlerimden birinin Settighano'da öküzlerin peşinde koştuğunu söylediklerinde yüzüm kızarıyor.

Evi satın aldıktan sonra başka şeyler de alacağız. Vaktim olduğu bir gün, size soyumuzun nereye dayandığını, nereden geldiğimizi, Floransa'ya yerleştiğimiz dönemi anlatacağım, belki bilmiyorsunuzdur. Tanrı'nın bize verdiklerini küçük görmemek gerek.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, Aralık 1546

Lionardo. — Aşağı yukarı bir yıl önce, Floransa tarihiyle ilgili elyazması bir kitap geçti elime. Bu kitapta verilen

bilgilere göre, iki yüz yıl önce, kentin yönetiminde bir Buonarroti Simoni, ardından bir Simone Buonarroti, Michele Buonarroti ve bir de Francesco Buonarroti görev almış. Babamız Lodovico'nun babası Lionardo'nun adına rastlamadım, kitap o tarihleri kapsamıyordu. Bu yüzden bana öyle geliyor ki imzanı *Lionardo di Buonarroto Buonarroti Simoni* olarak atman gerekir. Mektubunun geri kalan kısımına cevap vermiyorum, çünkü yazdıklarından yine hiçbir şey anlamadım.

MİKELANJ, Roma

SAYIN BAY LUIGI DEL RICCIO

Roma, 1546

Bay Luigi. — Size istekleriniz doğrultusunda cevap verdiğimi sanıyorsunuz, oysa gerçek bunun tam tersi. Reddettiğimi bana veriyor, istediğimi reddediyorsunuz. Bana kendiniz vermeye utandığınızı Ercole'yle göndermekle günah işlemiş değilsiniz.

Beni ölümden kurtaran kişinin beni küçültmeye hakkı vardır elbette. Ama onursuzluğun mu ölümün mü daha kötü olduğunu gerçekten bilmiyorum. Aramızdaki gerçek dostluğa dayanarak size yalvarıyorum, klişeyle basılmış olan nüshaları yoketmeyin.[59] Benden yararlanarak çıkar sağlamak isteseniz bile başkalarının aynı şeyi yapmasına izin vermeyin.

MİKELANJ

Ne ressam, ne heykelci, ne de mimar, ama daha önce de söylediğim gibi ayyaş da değil.

---

(59) Mikelanj'ın burada hangi yapıtı kastettiği belli değil. Enea Vico tarafından basılan Son Yargı'dan sözediyor olabilir.

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, Mart 1547

Lionardo. — Altoviti eliyle Capponi'ye gönderdiğim altınların makbuzunu aldım. Hem bundan önceki paraları hem de bunu almak üzere Gismondo'nun seninle gitmeyişine şaştım, gönderdiğim herşey senin için olduğu kadar onlar içindir de. Sana yaptığım iyilikler için teşekkür etmişsin, şöyle yazman gerekirdi: «Bize yaptığınız iyilikler için size teşekkür ederiz.» Son gönderdiğim para için hep aynı koşullar geçerli, kardeşlerimin onayı olmadan parayı kullanmayacaksın. Daha önce de yazdığım gibi, bir ev almanı, evlenmen gerektiğini düşündüğüm, oturduğunuz ev de çok küçük olduğu için istedim. Uygun bir ev bulamazsanız, Ghibellina sokağındaki evi büyütebileceğimizi düşünüyorum. Cumbayı köşeye kadar uzatıp öteki sokağa döndürürüz.[60]

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 1547

Lionardo. — Mektuplarınızda Fraschetta'nın çiftliğiyle ilgili yeterince bilgi vermişsiniz. Bu konu üzerinde daha fazla durmamak gerek. Servi sokağındaki evin açık arttırmayla satıldığını ve bize hiç uygun olmadığını yazıyorsun. Oysa ilk yazdıklarından, çok hoş olduğunu düşünmüştüm. Ama madem ki, satılmış, yapılacak bir şey yok, her işte bir hayır vardır.

Giovanni Corsi'nin evi, anladığım kadarıyla, Santa Croce alanının köşesinde, Orlandini'lerin evinin yanındaki ev. Sizin için uygunsa, benim için de uygundur. Ama, satıyorlarsa, kazançlı bir iş olup olmadığından kuşkuluyum. Eğer satılık-

(60) Buonarroti'ler sonunda bu projede karar kıldılar. Bu ev sonradan müze haline getirilmiştir.

sa, bizim de almaya niyetimiz varsa, gözümüzü dört açmalıyız. Satılıksa, ne istediklerini bana yaz. Eski bir ev olduğunu ve planının kötü olduğunu biliyorum.

Trebbiano'ları aldım, kırk dört şişeden altısı eksik, üçü kırılmış, üçü de gümrükte kaldı. On şişeyi Papa'ya gönderdim, umarım bana bir yararı dokunur. Söyleyecek başka birşeyim yok. Guicciardino, Francesca ve Bay Giovan Francesco'ya benden selam söyle.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, Eylül 1547

Lionardo. — Bu akşam geç vakit senden bir mektup aldım, cevap vermek için fazla vaktim yok. Corsi'lerin evi konusunda, zengin bir komşunun alıcı olmak isteğini duydum. Eğer o satın almazsa, sanırım tehlikeli bir iş olabilir. Dikkatli olun, borcu olmasın. Bunun dışında, hoşunuza gidiyorsa, fiyat da uygunsa, alın. Manastıra yapılacak bağışla ilgili olarak da, bağışı yapıp makbuzunu bana gönderin yeter, benden sözetmenize gerek yok. Guicciardini'nin oğluna kendi oğlummuş gibi üzüldüm. Ona destek olun, hepsine benden selam söyleyin, Giovan Francesco'ya da selamlar ve teşekkürler. Kendisine karşı olan görevlerimi yerine getiremiyorsam beni bağışlasın. Ama başımda bir yığın dert var, limanı da kaybettim, az bir parayla geçinmek zorundayım şimdi.[61] Tanrı hepimizin yardımcısı olsun. Sizlere başka bir söyleyeceğim yok, Giovan Francesco'ya söyle, Buggiardino[62] hayattaysa, selamımı kendisine iletsin.

MİKELANJ, Roma

---

(61) 1 Ocak 1547'de, Mikelanj, Papa Paul III tarafından Saint Pierre'in mimarlığına getirilmişti. Çalışmalar bütünüyle onun denetimindeydi, planı değiştirmekle yetkiliydi, ama dinsel kaygılarla, bu görevin ücretini kabul etmedi.

(62) Ressam Giuliano Bugiardino, 17 Şubat 1554'te ölmüştür.

LINARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 1547

Lionardo. — Corvi'lerin evinin, onarımdan dolayı hemen satılmayacağını, sence dükkanı almanın daha kazançlı olduğunu ve kendine bir ortak bulduğunu yazıyorsun. Bana öyle geliyor ki, evin dış duvarları iyi durumdaysa parayı eve yatırmak akıl kârıdır. Evin içi yavaş yavaş düzeltilir. Evi satın aldıktan sonra, elinde yeterli para kalırsa dükkan için bir ortaklık kurarsın. Aslında bana kalırsa, parayı havaya savurmanın zamanı değil. Floransa'da eski evlerin bir tek ünü kaldı geriye galiba. En iyisine siz karar verin. Yaptığınız kendiniz içindir. Bağışı biraz fazla ihmal ediyorsun gibime geliyor. Babanın ruhu için benim paramı harcamıyorsan, kendi paranı hiç harcamayacaksın demektir. Bay Giovan Francesco'ya selamlarımı söyle, tarafımdan teşekkür et ve de ki, senin evliliğinle ilgili olarak şimdi Roma'da olmayan, birkaç teklif yapacak bir arkadaşı bekliyorum. Size haber veririm, hangisinin en uygun olduğuna karar veririz.

MİKELANJ, Roma

LINARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 1547

Lionardo. — Sana yazışımın nedeni evliliğin. Dediğim gibi, bana sözü edilen üç kişiden biri Alamanno de Médicis'in kızı, Biri Domenico Gugni'nin kızı, diğeri de Cherubin Fortini'nin kızı. Üçünü de tanımıyorum, o yüzden haklarında iyi ya da kötü bir şey söyleyemiyorum. Michele Guicciardini biraz zahmete girmeyi kabul etse, bilgi toplayıp bize iletebilirdi. Belki başka bir yerden de birşeyler öğrenebilirsiniz. Michele'e tarafımdan rica et ve selam söyle.

Ev konusuna gelince, bu işi evlenmeden önce halletmelisin, bu oturduğunuz evi yeterince büyük bulmuyorum. Mektuplarını anlayabileceğim biçimde yaz ki, cevabımda fikrimi sana belirtebileyim. Bay Giovan Francesco size bütün bu konularda yardımcı olabilir, kendisi yaşlı ve tecrübelidir. Selamlarımı ona ilet. Herşeyden önce Tanrı'nın yardımını dilemek gerek, çok önemli bir karardır bu. Unutma ki, karı - koca arasında en az on yaş fark olmalı, iyi huylu ve sağlıklı olmasına dikkat etmeli. Başka diyecek birşeyim yok.

MİKELANJ, Roma

LINARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 1547

Lionardo. — Bağışın makbuzunu aldım, tamamdır. Corsi'lerin evini satın almak isteyen komşular varsa, bırak alsınlar. Kimseyle zıtlaşmak istemediğini söyle, sakin ol, bırak sana yalvarsınlar. Bay Giovan Francesco'ya selam söyle ve kendisine çok teşekkür et, ona olan borcumu ödeyemem. Ona de ki, benim devletin adamı olmadığımı söyleyen kişi haklıdır, gerçeği söylemektedir. Ah, keşke Roma'daki işlerim de devletinkiler kadar sorunsuz olsaydı.

Başka bir evden de sözetmişsin, ama mektubunu anlayamadığım için cevap yazamıyorum. Senden aldığım her mektupta ateşim çıkıyor, daha okumaya bile başlamadan. Yazıyı nerede öğrendin, anlamıyorum. Beni gerçekten pek az seviyorsun!

MİKELANJ, Roma

LINARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 1547

Lionardo. — Son mektubunda, Giovanni Corsi'nin öldüğünü ve mirasçıların evi ne yapacaklarının bilinmediğini ya-

zıyorsun. Zanobi Buondelmonti'nin evinin satılma olasılığından da sözediyorsun. Bence Corsi'lerinkinden kötü değil, eğer ikisinden birini satın almak sözkonusu olursa, yüz altının hesabını yapmamak gerek. Yalnız, işi ciddiye al ve zarar etmemeye çalış. Elini çabuk tutman gerektiği kanısındayım, evlenmek istediğine göre, bu işi ben ölmeden önce halletsen daha iyi olur. Bu iki evden birini satın almak için sanırım para yetersizdir, fiyatı tamamlamak için belki bu haftadan itibaren birkaç altın daha göndereceğim. Mektubunla birlikte, bu mektubu sana iletecek olan kadına paranın makbuzuyla istediklerini de verirsin.

Başka birşey yok. Guicciardio ve Francesca'ya selâm. Bay Giovan Francesco'ya da selam söyle, özür dile kendisinden, sorumluluklarımı yerine getiremememin nedeni işlerimin çokluğudur.

MİKELANJ, Roma

Giovan Francesco'dan Santa Maria dei Fiori kubbesinin yüksekliğini öğrenmeni istiyorum. Işık bacasının başladığı yerden yere olan yüksekliği ve ışık bacasının yüksekliğini öğrenip bana yaz.

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Lionardo. — Mektubunla birlikte, burada Bettino'ya yatırdığım beş yüz altının makbuzunu da aldım. Altınların dördünü kadına vereceğini yazmışsın, aferin. Elliye tamamlayıp bir kısmını baban Buonarroto'nun, bir kısmını da benim ruhum adına sadaka olarak vermeni istiyorum. Evlendirecek, ya da manastıra verecek kızları olan bir dilenci bul ve parayı kendisine ver. Bu işi dikkatli yap, aldanma, almdıyı da bana gönder. Yardıma gerçekten gereksinimi olanların dilenmeye utandığını biliyorum.

Evliliğin konusuna gelince, söylediğim gibi, sana bir öğütte bulunamıyorum, çünkü uzun zamandır Floransa'da

değilim, Floransa'lı ailelerin ne olduğu konusunda bir bilgim yok. Kararı sizin vermeniz gerek, aklınıza yatan biri varsa bilmek isterim.

Francesca sağlığının iyi olmadığını yazmış. Dört oğlu olduğunu ve hastalanmanın kendisine çok ağır geldiğini söylemiş. Çok üzüldüm, bunun dışında bir eksiği olduğunu sanmıyorum. Benim dertlerim de onunkilerden aşağı kalmaz. Üstelik ben yaşlıyım ve akrabalarımdan da uzaktayım. Sabırlı olmasını söyle kendisine. Guicciardino'ya selamlar.

Gönderdiğim parayı iyi bir yere yatırın, toprak alın ya da başka birşey yapın, ama sakın üzerinizde bulundurmayın, hele bugünlerde çok sakıncalı. Daima uyanık olun.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 17 Aralık 1547

Lionardo. — Mektubunda Settignano'nun topraklarıyla ilgili bir dava açıldığını yazıyor, kendisine destek olabilmek için benden bir vekaletname istiyorsun. Bu mektupla birlikte vekaletnameyi de gönderiyorum. Bay Giovanni da Romena'ya yaptırdığım kontratları size göndermeyi uygun buluyorum, bu bana on sekiz dukaya maloldu. Sözkonusu topraklara ait kontrat mutlaka bunların içindedir. Mallarımla ilgili bütün evrakı kontratlarla birlikte göndereceğim. Aklı başında bir arabacı bul, Roma'ya geldiğinde bana uğrasın. Kendisine belgeleri bir paket halinde vereceğim, aşağı yukarı on kilo gelir. Adamla anlaşırken ufak para hesapları yapma, önemli olan belgelerin sapasağlam sana ulaşmasıdır. Senden alındıyı getirdiğinde benim de kendisine birşeyler vereceğimi söyle.

Guicciardini'nin yazdığına göre, dükkan için ortaklık teklif etmişsin kendisine. Senin yazdığına göreyse teklif sana gelmiş. Nasıl isterseniz öyle olsun. Bu arada herşey yasal

olarak yapılsın. Fazla dostumuz, akrabamız yok, bölünmenin zamanı değil. Dükkanın adı bana kalırsa, *Simone*'nin adı olmalı. Fazla uzun gelirse, okuyamayan vazgeçsin.

GIOVAN SIMONE DI LODOVICO BUONARROTI, FLORANSA.

Roma, 1547

Giovan Simone. — Bay Giovan Francesco, hastalığınla ilgili birçok mektup yazdı bana. Ne kadar üzüldüğümü bilemezsin. Orada olmayıp, yardımına koşamamak çok üzüyor beni. Buradan yapabileceğim herşeyi yapacağım, bir eksiğin olmayacak. Mektubun içinde on altın gönderiyorum, emin ol hayatta olduğum sürece, olanaklarım elverdiğince senin her gereksinimini karşılayacağım. Yürekli ol, hastalığını yenmeye çalış, başka birşeyi dert etme kendine. Şimdilik kendi eksiklerimden fazla eksiğin olmamasını sağlayacağım. Sana benden çok yardım edecek olan Tanrı'ya dua et, birşeye gereksinimin olursa söyle, hemen bana yazsınlar.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 6 Ocak 1548

Lionardo. — Bugün, arabacı Lorenzo del Cione'nin oğlu olduğunu söyleyen bir adam, senden bir mektup getirdi ve göndermek istediğim paketi almaya geldiğini belirtti. Kendisini tanımıyorum, ama sen gönderdiğine göre iyi biridir diye düşünerek paketi kendisine verdim. Yine de kaygılıyım, biliyorsun bu önemli bir konu. Paketi aldığında bir iki satır yazıp aynı adamla gönder, önceden de yazdığım gibi kendisine birşeyler vereceğim. Paketi bir kutuya koyup iki kat balmu-

muyla kapladım, suyun geçemeyeceği şekilde. Sana başka bir diyeceğim yok.

Kontratların arasında Kont Alessandro da Canossa'dan bir mektup var[63] Geçen gün evde buldum. Akrabamız olarak beni Roma'da ziyaret etti. Mektubu iyi sakla.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 16 Ocak 1548

Lionardo. — Son mektubundan Giovan Simone'nin öldüğünü öğrendim.[64] Üzüntüm sonsuz. Yaşlı olmasına karşın, ikimiz de ölmeden kendisini bir kez daha görmeyi umuyorduk. Tanrı'nın arzusu bu, hepimize sabır dilemekten başka yapılacak şey yok.

Ölümüyle ilgili ayrıntıları yaz bana. Ölmeden günah çıkardı mı? Kilise tarafından kutsandı mı, bunları bana yaz ki üzüntüm hafiflesin

Belgeleri mektubunu getiren arabacıya verdim. Yanılmıyorsam bu gün on gün oldu. Mühürlü iyice bağlı bir kutunun içine koymuştum hepsini. Alır almaz bana haber ver, önemini biliyorsun. Başka birşey yazamıyorum. Mektubunu geç bir saatte aldım, yazmaya vaktim yok. Guicciardiono'ya, Francesca'ya ve Bay Giovan Francesco'ya selam söyle.

MİKELANJ, Roma

---

(63) 8 Ekim 1520 tarihli bu mektupta, Kont Canossa Mikelanj'a, akrabalarından Simone 'da Canossa'nın torunlarının Simoni Buonarroti ailesi olduğunu yazmıştır. Mikelanj da Kont'un mektubuna güvenerek bu kan bağını ustasının biyografisini yazan Condivi'ye bildirmiştir. Daha sonra, bu varsayımın temelsiz olduğu anlaşılmıştır.

(64) Giovan Simone 9 Ocak 1548'de öldü ve Santa Croce'deki Buonarroti aile mezarlığına gömüldü.

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, Ocak 1548

Lionardo. — Mektubunla birlikte kontratların alıntısı da elime geçti. İşine yarayacağını düşünmüştüm. Corsi'lerin evine gelince, mümkün olduğu kadar beklemekte yarar var, zarar etmemek için. Ortaklıkla ilgili belgenin suretini bana göndermen gereksiz, bu işlerden anlamam. Başarılı olursan, yararını kendin göreceksin.

Giovan Simone'nin ölümüyle ilgili fazla birşey yazmamışsın. Hiçbir ayrıntı yok, ne bıraktığını da yazmamışsın. Unutma ki benim kardeşimdi, benim için ne olursa olsun, üzüntüm sizinkinden az değil, ruhu için elimden geleni yapmak istiyorum, babanın ruhu için yaptığım gibi. Nankörlük etme, dünyada hiçbirşeyi olmayan sana neler yaptığını unutma. Gismondo'nun bana yazmamasına şaşırdım, bu beni olduğu kadar onu da ilgilendirir. Sana gelince, sen herşeye karşı ilgisizsin, emir verilmedikçe harekete geçmezsin.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, Şubat 1548

Lionardo. — Sana yazdıktan hemen sonra, evde Giovan Simone'nin bıraktıklarına ilişkin bir mektup buldum. Sonra bir başka mektup aldım, ölümünün ayrıntılarını bildiren. Bıraktıklarıyla ilgili bilgiyi ilk mektubunda yazabilirdin, o zaman başkalarından öğrenmek zorunda kalmazdım, çok öfkelendim. Ölümüyle ilgili olarak da, bütün dinsel gereklerin yerine getirilemediğini, ama günah çıkarttığını yazıyorsun. Eğer öyleyse, huzura ermiş demektir. Mirasına gelince, vasiyet olmadığına göre, miras Gismondo'ya aittir. Parayı ruhu için sevap yapmakta kullanın, para gidecek diye kork-

mayın, ben size gerekeni gönderirim Kontratlarla belgeleri iyi saklayın, halâ gerekebilirler.

Corsi'lerin eviyle ilgili olarak, verdiğin fiyatta diren, bana öyle geliyor ki, bu zamanda daha fazla para veren çıkmaz. Sana başka bir söyleyeceğim yok.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 23 Şubat 1548

Lionardo. — Giovan Simone'den kalanları yazdığın mektubunu aldıktan sonra, tek mirasçının Gismondo olması gerektiğini sana yazmıştım. Ruhu için ne mümkünse yapın, ben size destek olurum.

Evlenmen konusunda bana yapılan üç tekliften sana sözetmiştim, senden bir cevap alamadım. Kiminle evleneceğine sen karar vereceksin. Soylu ve iyi yetiştirilmiş olmasına dikkat et. Rahat etmen için de, çok yüklü bir drahoması olmasındansa hiç olmaması daha iyidir. Başka bir şey yok. Francesca'ya teşekkür et, Tanrı ona sabır versin, Michele'le ikisine selamlarımı söyle.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, Mart 1548

Lionardo. — Proscrit'lerden bana sözettiğine sevindim. Bugüne kadar sürgündekilerle konuşmaktan sakındım, bundan böyle daha da dikkatli olacağım bu konuda. Hastalığım sırasında Strozzi'lerin evinde kalmama gelince, dikkatini çekerim, onların yanında değil, en iyi arkadaşım Luigi del Riccio'nun odasındaydım. Bartolomeo Angelini'nin ölümünden beri, işlerimle onun gibi bağlılıkla ilgilenen birini bu-

lamadım. Luigi öldüğünden beri, o eve adımımı atmadım, bütün Roma tanığımdır. Nasıl yaşadığımı herkes biliyor, hep yalnızım, fazla gezmiyorum, kimseyle konuşmuyorum, özellikle Floransalılarla. Sokakta bana selam verdiklerinde bir iki söz söyleyip yoluma devam ediyorum, sürgünlerin kimler olduğunu bilsem, yanıt da vermem. Dediğim gibi, bundan sonra daha da dikkatli olacağım, öyle çok derdim var ki, bir yenisi eklensin istemem.

Dükkanla ilgili olarak en iyisi neyse onu yapın, benim mesleğim olmadığı için size akıl veremiyorum. Söyleyebileceğim tek şey, elinizdeki parayı iyi kullanmazsanız bir daha geri gelmeyeceğidir.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 7 Nisan 1548

Lionardo. — Son mektubuna daha önce cevap yazamadım. Evlilik kararını yazdan sonraya bırakmak istediğini söylemiştin, bence de böylesi daha iyi. Babanın ruhu için Lorette'e gitme planına gelince, vasiyeti buysa, gitmen gerekir, değilse, bence yolda harcayacağın parayı bir hayır işine yatırmak daha uygundur. Rahiplere para vermeye gelince, aldıkları paralarla ne yaptıklarını Tanrı bilir. Öte yandan, dükkanını kurduğun şu sıralarda vakit kaybetmen zamansız geliyor bana. Ciddi bir iş yapmak istiyorsan, köle gibi çalışıp gençliğin çılgınlıklarını bir yana bırakman gerekir. Başka yazacak birşey yok. Corsi'lerin evinden haber varsa bana bildir. Rahibe, Guicciardino'ya ve Francesca'ya selamlarımı ilet.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 28 Nisan 1548

Lionardo. — Giovan Simone'nin mirasını reddediyorum,

belgeyi de mektupla birlikte gönderiyorum. Servi sokağındaki evle, ya da başka bir evle ilgili olarak, sizin için hangisi iyi olacaksa onu yapmanıza izin veriyorum. Ama emin bir yer olsun, büyük bir ev olsun, parayı düşünmeyin. Bay Giovan Francesco'ya selamımı söyle. Kontratı Bernardino Bandini'nin yapmasını önerdiler, ben memnun olurum. Kontratın parasını ver, fazla birşey tutmaz, sonra da bana gönder. Kendisine teşekkür et.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 2 Mayıs 1548

Lionardo. — Armut sepetini aldım, içinde seksen altı tane vardı. Otuz üçünü Papa'ya gönderdim, çok beğendi ve büyük memnunluk duydu. Peynir sepetini alamadım, gümrükçüler arabacının hırsızın teki olduğunu ileri sürüyorlar, sepeti gümrüğe getirmemiş. Roma'da olduğunu öğrendiğim an kendisine gereken dersi vereceğim, peynirler yüzünden değil, insanlara bu kadar az değer vermenin cezasını ödetmek için.

Bugünlerde hastalandım, sinirlerim çok bozuldu, ama şimdi iyiye doğru gidiyorum. Bunları sana, birtakım gevezeler bin türlü yalan yazarsa inanma diye söylüyorum. Rahibe söyle, mektuplarının üzerine Heykelci Mikelanj diye yazmasın, burada Yalnızca Michelagniolo Buonarroti olarak tanınıyorum. Floransalı bir vatandaş kilise resmi yaptırmak istiyorsa kendine bir ressam bulsun. Ben ne resim, ne de heykel tüccarıyım. Atalarımın, kardeşlerimin onurunu lekelememek için asla bu yola sapmadım. Üç papaya hizmet etmem, zorlandığım için oldu.

Başka söylenecek birşey yok. Geçen ay yazdığım son mektuptan, evliliğinle ilgili düşüncelerimi anlamışsındır. Rahibe yazdığım iki satırdan sözetme, mektubunu görmemiş gibi davran.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, Haziran 1548

Lionardo. — *Trabbiano*'yu aldım, çok sevindim. Yine de tekrar ediyorum, ben istemeden bana birşey gönderme, çünkü istediklerimin parasını göndereceğim sana. Dükkan işinin nasıl gittiğini senin ağzından duymak isterim. Başka bir söyleyeceğim yok. Guicciardino, Francesca ve Bay Giovan Francesco'ya selam söyle.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, Ağustos 1548

Lionardo. — Son mektubunu okuyamayıp ateşe attım, bu yüzden de bir yanıt yazamıyorum. Sana kaç kez yazdım, senden her mektup alışımda hasta oluyorum okuyacağım diye. Senden ricam, bundan böyle bana mektup yazmaman. Bana söyleyeceklerin varsa, yazı yazmayı bilen birine yazdır. Senin mektuplarınla uğraşamayacak kadar meşgul kafam. Bay Giovan Francesco senin birkaç günlüğüne Roma'ya gelmek istediğini yazıyor. Bir ortaklık kurup nasıl yolculuğu düşünebildiğini aklım almıyor.

Size gönderdiğim parayı boş yere harcamamaya özen göster. Gismondo da bu konuda dikkatli olsun, parayı kazanmayan insan paranın değerini bilmez. Bolluk içinde doğanların birçoğunun har vurup harman savurarak sefalet içinde öldüğü tecrübeyle sabittir. Kısacası, gözlerini dört aç, bu yaşlı halimle çektiğim güçlükleri unutma. Geçen gün, Floransalı bir vatandaş, Ginori'lerin kızından sözetti bana. Sana da Floransa'da aynı kızdan sözetmiş, senin de hoşuna gitmiş. Doğru olduğunu sanmıyorum, bilgim olmadığı için

bir öğüt de veremiyorum. Ama, hali vakti yerinde olup da drahomadan kaçınan bir adamın kızıyla evlenmeni istemem. Kızını sana verecek olan servetini değil, seni düşünsün isterim. Sen evlenmek için yüklü bir drahoma arama, başkaları da drahoması olmadığı için bir kızı sana vermeye çalışmasınlar. Önemli olan, ruh ve vücut sağlığıyla, kan bağlarıdır. Alacağın kızın soylu olmasına dikkat etmelisin.

Başka da birşey yok. Bay Giovan Francesco'ya selamımı söyle.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 29 Aralık 1548

Lionardo. — Evliliğinle ilgili olarak geçenlerde iki genç kızdan sözettiler, sana geçen yıl da yazmış olmalıyım. Biri Alamanno de Médicis'in, diğeri Cherubino Fortini'nin kızı. Médicis'lerin kızının fazla parası yok sanırım, ayrıca fazla yaşlı. Öbürü hakkında ise hiçbir şey bilmiyorum. Bu yüzden sana akıl veremeyeceğim. Kanımca, kendi düzeyinde olmayan bir kızla evlenmemelisin. Birçok nedenle gözümüzü sürekli açık tutmamız gereken bir çağda yaşıyoruz. Düşün ve birini beğenirsen bana bildir. Bir ay kadar önce bana toprakla ilgili bir mektup yazmıştın. Sana birçok kez yazdığım gibi, Floransa'dan alacağım bir kirayla burada geçinmeyi arzu ediyordum, yaşlı olduğum ve artık çalışamadığım için. Ama bir aydır vazgeçtim bundan. Tanrı'nın yardımıyla bir başka geçim kaynağı bulmaya çalışacağım. Şimdilik bu kadar.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 13 Ocak 1549

Lionardo. — Bana bir evden sözetmişsin, sanırım Gag-

liano'nunki olmalı. Bu aile, yazdığın gibi, Cocomero sokağında, San Marco'ya giderken sağ kolda, San Nicolo sokağının köşesine yakın bir evde otururdu. Eğer sözünü ettiğin ev buysa, hakkında hiç bir bilgim yok. Gidip görmeye çalış, eğer bize uygunsa, yerini de beğenirseniz satın alın. Herşeyden önemlisi evin garantilerinin sağlam olmasıdır.

Evliliğinle ilgili olarak, sözünü ettiğim iki genç kızın evlendiğini öğrendim. Her işte bir hayır vardır diyerek Tanrı'dan yardım dileyelim. Bildiğiniz gibi ben yaşlı bir adamım, her saat benim son saatim olabilir. Belli bir sermayem var, küçük de olsa, bir işe yaramadan harcanmasını istemem. Kazanmak için çok acı çektim çünkü. Başka bir iş için kullanıncaya kadar, emin bir yerde olsun diye Santa Maria Nuova de Florence'a yatırmayı düşündüm. Bir hastalık ya da buna benzer bir gereksinim olduğu zaman param olsun istiyorum. Gismondo'yla bu konuyu bir görüşüp ne düşündüğünüzü bana bildirin.

Yukarıdaki satırları yazdıktan sonra bir arkadaşa Gagliano'nun evini sordum, çok methetti. Eğer sözünü ettiğin ev oysa, bence, birkaç kuruşun hesabını yapmadan, hemen satın almalı, eğer sağlam garantileri varsa tabii. Ne kadar para gerektiğini bana yaz da göndereyim. Şimdilik söyleyeceklerim bu kadar.

MİKELANJ, Roma

19 Ocak 1549

Bay Giovan Francesco'ya söyle, bir aydır kendimi iyi hissetmediğimden şehir dışındaydım. İlk fırsatta Bettino'yu bulacağım. Onun sarayda benden fazla tanıdığı vardır. Elimizden geleni yaparız. Roma'da benim çok az tanıdığım var, Bay Francesco'ya yardım edebilecek kişileri de tanımıyorum. Kendilerinden bir iyilik istesem, karşılığında bin isterler. Bu yüzden çok az kimseyle görüşüyorum. Yine de elimden geleni yapacağımı kendisine saygılarımla ilet.

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 25 Ocak 1549

Lionardo. — Senden aldığım mektupta bana peynir göndermiş olduğunu yazmışsın, henüz almadım. Sanıyorum getiren arabacı başka birine satmış. Kaç kez gümrüğe başvurdum. Arabacı bin türlü hikaye anlattı, yemin üzerine yemin etti ve gitti. Hırsızın teki bana sorarsan. Bana artık birşey gönderme, başıma dert oluyor.

Gagliano'ların evini daha önce de yazdığım gibi çok övdüler, satın almakta yarar var bence. Bu sabah bir mektup aldım, birkaç genç kızdan sözediliyor, evliliğinle ilgili. Yazan adını belirtmemiş ama, bir arabulucu olsa gerek. Bilgin olsun diye mektubu sana gönderiyorum. Şimdi vaktim yok, bir başka mektupta ne düşündüğümü sana yazacağım. Bu mektuptan kimseye sözetme.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 1 Şubat 1549

Lionardo. — Son mektubumda, Floransa'dan gelen bir evlenecek kızlar listesi gönderdim sana. Mektubu yazan arabulucu pek aklı başında bir adam değil herhalde. On altı-on yedi yıldır Roma'da yaşıyorum, Floransalı aileler hakkında hiçbir bilgim olmadığını düşünmesi gerekirdi.

Eğer evlenmek istiyorsan, bana vakit kaybettirme, sana akıl verebilecek durumda değilim. Şunu unutma, önemli olan kızın paralı değil, iyi huylu ve soylu olmasıdır. Sanırım Floransa'da birçok yoksul soylu aile vardır. Bunlardan birinin kızıyla, drahoması olmasa da evlenmekle bir hayır işlemiş olursun. Böyle bir ailenin kızı kibirli de olmaz, seninle bir-

likte olan kadının sözünden dışarı çıkmaması, balolarda, ziyafetlerde gözü olmaması gerekir. Kendini soylu göstermekten de çekinme, biz eski bir Floransalı aileyiz, bütün diğer aileler kadar da soyluyuz. Tanrı'ya dua et, sana en iyi kısmeti versin. Evlenmek istediğin bir kız olursa, aileyle görüşmeden önce bana haber verirsen sevinirim.

Sözettiğin evin çok methini işittiğimi ve para hesabı yapmaman gerektiğini sana yazmıştım. Bana Monte Spertoli'de bir çiftlikten de sözetmiştin. Ben de o işten başka nedenlerle vazgeçtiğimi yazmıştım. Ama sen yine de iyi birşey bulursan bana haber ver, iyi kira getiren ciddi bir teklif olursa satın alırım. Evi alacağından ne kadar para göndermem gerektiğini bildir. Elini çabuk tut, fazla zamanımız yok.

Santa Maria Nuova konusuna gelince, tavsiye etmedikleri için vazgeçtim. Siz de unutun o işi.

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 9 Şubat 1549

Lionardo. — Gönderdiğiniz peynir için Urbino'yu birçok kez gümrüğe yolladım. Gümrükçüler arabacının peyniri ya yolda sattığını, ya da Floransa'da bıraktığını ileri sürüyorlar. Gümrüğe yalnızca beş fıçı peynir getirmiş, onlar da sahiplerine teslim edilmiş. Bu arabacı palavracının teki, Roma'dan ayrılana kadar Urbino'dan bucak bucak kaçtı. Ama eğer geri gelirse, göreceği de var.

Ev konusunda kuşkuların olduğunu yazmışsın. Bence de başımıza dert açacaksa hiç almamak daha iyi. Santa Maria Nuova meselesini de kapatmak gerektiği kanısındayım.

Evliliğin konusunda sana sözettiğim notu gönderdim, mektubu sana kimin ilettiğini bilmiyorum. Eğer bir tercih yaparsan, harekete geçmeden önce beni haberdar etmeni isterim. Başka bir diyeceğim yok, zamanım da dar zaten.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 16 Şubat 1549

Lionardo. — Michele'den öğrendiğime göre Francesca çok dertliymiş, kendisine bir mektup yazdım, bununla birlikte gönderiyorum. Elimden geldiğince teselli etmeye çalıştım kendisini, mektubu ona götür, selamlarımı söyle. Ev ve çiftlik konusunda söyleyecek bir şeyim yok. Sana acele etmeni söylemiştim, ama, hataya yolaçacak kadar acele etme. Bir şeyi ya iyi yapmak, ya da hiç yapmamak gerek. Şu anda başka birşey yazacak vaktim yok.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 21 Şubat 1549

Lionardo. — Evliliğin konusunda benim elyazımı görmeden kimsenin sözüne inanma diye defalarca yazdım sana. Yine tekrarlıyorum, çünkü Bartolomeo Bettini bir yıldır yeğenlerinden birini seninle evlendirmek için beni ikna etmeye çalışıyor. Her defasında kendisini kibarca reddettim. Son olarak da arkadaşlarımdan biri aracılığıyla haber göndermiş. Ben de senin hoşuna giden bir kızla nişanlanmak üzere olduğunu ve seni kararından vazgeçirmek istemediğimi söyledim. Ne cevap vereceğini bilesin diye haber vermek istedim sana. Çünkü sanırım Floransa'da seninle temasa geçmekte gecikmeyecektir. Aman tuzağa düşme, sonra pişman olabilirsin. Bartolomeo iyi yürekli, yardımsever, becerikli bir adamdır, ama bizimle aynı düzeyde değildir. Guicciardini ailesinde bir kızkardeşin olduğunu unutma, daha fazla birşey söylemeye gerek olduğunu sanmam. Onura servetten daha fazla değer verdiğini biliyorum. Başka bir diyeceğim yok, Guic-

ciarino ve Francesca'ya selamlarımı ilet, Francesca'ya söyle, kendi kendini yeyip bitirmesin, günümüzde en çok çile çekenler iyi yürekli insanlar hep.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 15 Mart 1549

Lionardo. — Son mektubumda yazdıklarıma eklenecek birşey yok. Hastalığıma gelince, gittikçe kötülüyorum. Gece gündüz inliyorum, ne uyku uyuyabiliyor, ne de dinlenebiliyorum. Doktorlar böbreğimde taş olduğunu söylediler. Henüz kesin değil ama, taş için tedavi görüyorum, tehlikeli olmadığını söylüyorlar. Tehlike olmaması, bu yaşımda, bu kadar acılı bir hastalığa tutulmuşken sevindirmiyor beni tabii. Viterbe kaplıcalarına gitmemi öğütlediler, ama Mayıs başından önce gidilemiyormuş, o zamana kadar dayanmaya çalışacağım. Tanrı yardım etse de, hastalığım taş olmasa, ya da bir çare bulunsa. Francesca'ya söyle, kader arkadaşı için Tanrı'ya dua etsin. Bunun dışında, otuz yıl önceki halimden hiç farkım yok. Dertlerim yüzünden ve kendime bakmadığım için bu hastalığa yakalandım. Sabretmekten başka ne yapabilirim! Belki de Tanrı'nın yardımıyla beklediğimden daha çabuk iyileşirim. Eğer hastalık böyle sürerse sana haber veririm, çünkü işlerimi yoluna koymak için sana ihtiyacım olacak. Benden haber almadıkça hiçbir söylentiye inanma ve gelmeye kalkma. Doktorlar, böbreğimde taş varsa bile, hastalığın henüz başlangıç aşamasında olduğunu, korkulacak birşey olmadığını söylediler.

Eğer sefalete düşmüş iyi bir aileden sana sözeden olursa, ismiyle birlikte bana yaz. Kendilerine vermek üzere elli altın göndereceğim sana. Size bırakacağım mirasla ilgisi yok bu paranın, onun için çekinme.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 23 Mart 1549

Lionardo. — Sana yazdığım son mektupta böbreğimdeki taştan sözetmiştim. Ne kadar acı çektiğimi ancak aynı hastalığı geçirmiş biri anlayabilir. Bana içirdikleri bir sıvı sayesinde taşı attım. O günden beri, Tanrı'ya şükür, çok daha iyiyim. Kısa süre sonra tamamen iyileşeceğimi umuyorum. Sizi gelişmelerden haberdar ederim. Sözünü ettiğim sadakayla ilgili birşey eklememe gerek yok, bu işe ciddiyetle sarılacağını biliyorum.

Bu hastalık sırasında, bir an önce maddi ve manevi işlerimi yoluna koymaya karar verdim. Bir vasiyetname taslağı hazırlamaktayım, bitirirsem, yazıp öteki mektubumla birlikte size gönderirim, fikrinizi almak istiyorum. Ama mektupların güvenilir ellerce ulaştırılması önemli. Şimdilik bu kadar.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 29 Mart 1549

Lionardo. — Bugün, yirmi dokuz Mart 1549 sabahı, sözettiğim iş için, Urbino eliyle Bartolomeo Bettini'ye elli altın gönderdim. Cerretani'lerden birinin, kızını manastıra vereceğini yazmışsın, hiç haberim yoktu. Parayı sence nereye vermek gerekiyorsa oraya ver, karar verirken, arkadaşlık ya da akrabalık değil, Tanrı sevgisi etkilesin seni. Makbuz almayı ihmal etme ve paranın nereden geldiğini de söyleme. Bettino'nun makbuzunu bu mektubun içine koyuyorum, Parayı aldığın zaman bana haber ver.

Aslında sana yazacak çok şey var, ama yazmak istemiyorum, çünkü kendimi iyi hissetmiyorum. Bu arada eski halime oranla çok iyiyim, taşın bir kısmını atmak bana umut verdi.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 5 Nisan 1549

Lionardo. — Geçen hafta, Floransa'dan alınmak üzere, Urbino eliyle Bettino'ya elli altın gönderdim. Herhalde almışsındır, Ceretani ya da başka biri için parayı kullandığında bana haber verirsin. İşlerimi yoluna koyma meselesine gelince, daha önce de dediğim gibi, şimdilik yapmayı düşündüğüm tek şey, hasta ve yaşlı olduğuma göre, bir vasiyetname hazırlamak. Vasiyetname şöyle olacak: bütün varımı yoğumu Gismondo'yla sana bırakacağım, kardeşim Gismondo ne alırsa, yeğenim olarak sen de aynı şeyi alacaksın. Ancak, kullanırken, ikiniz de birbirinizin onayını alacaksınız. Eğer bunu noter aracılığıyla yapalım derseniz, ben razıyım.

Sağlığım giderek düzeliyor. Taş olduğu kesin, ama önemli bir şey değil, Tanrı'nın yardımı ve içtiğim şifalı su sayesinde yavaş yavaş iyileşiyorum. Ama yine de yaşlılığım ve daha birçok nedenle, paramı Floransa'da tutmak istiyorum. Hem ölene kadar bana bir gelir sağlar, hem de öldükten sonra siz yararlanırsınız. Toplam dört bin altın dolayında bir para olacak herhalde. Biliyorsunuz bu sıralarda kaplıcalara da gitmem gerek, orada sıkıntı çekmek istemem. Gismondo'yla düşünüp taşının, kararınızı bana bildirin, bu benim işim olduğu kadar sizin de işiniz.

Evliliğin konusunda bu sabah bir arkadaşım Lionardo Ginori'nin kızından sana sözetmemi istedi. Annesi Soderini'lerden. Onlar rica ettiği için sana haber veriyorum, başka

birşey diyemeyeceğim, kızı tanımıyorum. İyi düşünün, kimsenin etkisi altında kalmayın. Karar verdiğinde bana bildir de, arkadaşıma bir cevap verebileyim.

MİKELANJ, Roma

Evlenmeden önce şimdikinden daha büyük, daha iyi bir ev almanı çok isterdim, parayı gönderirdim.

Ginori'nin kızıyla ilgili birşeyler yazmanın tek nedeni bunu benden rica etmiş olmalarıdır, seni etkilemek değildir. Hep yazdığım gibi, kararını kendin ver, birşeyi düşünme. Benim tek istediğim, uygulamaya geçmeden önce kararını bana bildirmen. İyi düşün, kararını verince de gecikme.

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 13 Nisan 1549

Lionardo. — Elli altının makbuzunu manastırdan aldım. Bu isabetli kararından dolayı çok memnunum. Bu konuda söylenecek başka bir şey yok. Bir önceki mektubumda, Lionardo Ginori'nin kızından sana sözetmemi rica ettiklerini yazmıştım, arkadaşıma bir cevap verebilmek için senden haber bekliyorum. Unutma, ben ne yazarsam yazayım, kendi kararını kendin vereceksin. Kız hakkında etraflı bilgi toplamaya çalış, eğer cevabın hayırsa, bana açıkça yaz ki, arkadaşıma bildireyim. Sana daha önce de yazmıştım, dertlerden bıktığım için ve yaşlılığım yüzünden, paramı Floransa'da bir yere yatırmak istiyorum. Bu yüzden eğer güvenilir bir yatırım yapabilirsem, bir an önce harekete geçmek istiyorum, ama bu arada kaş yapayım derken göz çıkartmak da istemem. Bence en sağlamı, parayı toprağa ya da eve yatırmaktır. Siz de düşünün, bu yatırımı sizin için yapıyorum. Proconsul'ün yakınındaki evden sözetmişsin, Cocomero sokağı yer olarak daha iyi bence. Cocomero sokağındaki eve sağlam bir garanti bulunabilirse, en iyisi o olur. Hastalığım gi-

derek etkisini azaltmakta, Tanrı'ya şükür, ama yine de doktorlar kaplıcalara gitmem konusunda ısrar ediyorlar.

Mektubunu koyduğun zarfın içinden bir de Buggiardino'nun mektubu çıktı. Bir daha sakın aynı zarfta başka birinin mektubunu gönderme. Buggiardino iyi bir adamcağızdır, ama basittir, bu kadarı yeter. Sana bana gönderilmek üzere mektup veren olursa, bana mektup yazmadığını söylersin.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 25 Nisan 1549

Lionardo. — Sana cumartesi günü yazamadım, çünkü mektubun çok geç geldi. Bugün, 25 Nisan 1549, ayın yirmisinde yazmış olduğun mektubu aldım. Chianti'lerin malikanesini satın almak, parayı elde tutmaktan daha iyidir bana kalırsa. Hele yazdığınız gibi sağlam garantileri de varsa, mutlaka almak gerekir. Yalnız, satın almadan önce, yeri görmek gerektiği kanısındayım. Beğenirseniz, parayı düşünmeden hemen alın. Kısacası, gidip görün, beğenirseniz parayı düşünmeden alın ve bana haber verin. Ben gerekli parayı hemen Floransa'ya gönderirim. Eğer aynı niteliklerde, yine sağlam garantili bir yer daha bulursanız, onu da satın alın, onun parasını da gönderirim. Paranın boş yere elde durmasından daha iyidir.

Hastalığıma gelince, şimdi çok daha iyiyim ve umutluyum. Herkes şaşkınlık içinde, ben de dahil olmak üzere bütün tanıdıklar benden umudu kesmişti. İyi bir doktorum var,[65] ama ben ilaçlardan çok duaya inanıyorum. Başka bir diyeceğim yok, bir dahaki sefere.

---

(65) Mikelanj, Roma'nın ünlü doktoru Realdo Colombo tarafından tedavi ediliyordu.

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 2 Mayıs 1549

Lionardo. — Daha önce de yazdığım gibi, Chianti'lerin malikanesini gidip görmeniz ve beğenirseniz paraya bakmadan satın almanız için sizi yetkili kılıyorum. Karar sizindir. Bana hemen haber verin ki, bir an önce para elinize geçsin.

Evliliğinle ilgili olarak, Lionardo Ginori'nin kızından sana sözetmemin tek nedeni bir arkadaşımın ricasıdır. Cevabında, aynı şeyi sana geçen yıl da yazdığımı hatırlatmışsın. Bu ailelerin kibiri ve çılgınlığı beni korkuttuğu için yaptım bunu, bir kadının kölesi olmamalısın. Yine de, eğer istiyorsan, benim yazdıklarıma bakma, aslında Floransa'lı aileler hakkında bir bilgim yok çünkü. Bu evliliği yapmak istiyorsan, yazdıklarımı unut, istemiyorsan, birşey yapmana gerek yok. Kadını beğenecek olan sensin, senin mutlu olman beni de mutlu kılar. Bana açıkça cevap ver, hiçbir arkadaşım benim için senden değerli değildir.

Geçirdiğim korkunç hastalık sırasmda herkes öleceğimi sandı, şimdi iyiyim, yeniden doğmuş gibiyim sanki. Başka yazacak birşey yok. Karar verince bana bildir, tamamen senin arzun doğrultusunda olmadıkça, kimsenin öğüdüne kulak asma.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 8 Haziran 1549

Lionardo. — Monte Spertoli'deki çiftliğe değerinden dört yüz altın fazla ödemek aşırı gibi geliyor bana. Korkarım çiftliği çok beğendinizi anlayıp sizi aldatmaya kalktılar. Bu fiyata çiftliğe alıcı bulacaklarını hiç sanmam. Elli ya da yüz

altın olsaydı sözünü bile etmezdim, yine de kararı size bırakıyorum. Eğer istekliyseniz alın, size güveniyorum. Vekaletnameyi hazırlayamadım, mektuplarından hiçbir şey anlamıyorum, mektuplarını okumak benim için azap. Eğer ne istediğini anlayabilirsem, gelecek hafta vekaletname hazır olur.

Trebbianoyu aldım, sözünü ettiğin koli ise henüz gelmedi. Sağlığım, hele eskisiyle karşılaştırılırsa oldukça iyi. İki ay boyunca, sabah akşam, Roma'dan kırk mil uzaklıktaki bir kaynağın suyunu içtim, taşımı o eritti, taşın büyük bir kısmını atabildim. Bundan böyle bu suyu evde depolayıp hem içmek için hem de yemeklerde bu sudan kullanmam gerek, yaşantımı değiştireceğim kısacası.

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 15 Haziran 1549

Lionardo. — Gönderdiğin kumaşı aldım, gerçekten çok güzel, ama yoksul birine verseydin daha iyi olmaz mıydı? Sözünü ettiğin kontrata gelince, bu bürolarda ne tip adamların çalıştığını unutmayıp gözümüzü dört açmamız gerek. Kontratın herkesin anlayabileceği bir dilde yazılması iyi olur. Floransa'da Bettino'ya gönderdiğim parayı hemen alamadınız galiba. Monte Spertoli'deki çiftlik konusunda söyleyebileceğim herşeyi söyledim. Ödeyeceğimiz fazladan dört yüz altınla bir çiftlik daha alınırdı. Dikkatli hareket etmek gerektiği kanısındayım. İstediğin vekaletnameyi de mektup ekinde gönderiyorum.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 19 Temmuz 1549

Lionardo. — Son mektubunda Chianti Malikanesinde yaptığınız masraflardan sözetmişsin, bunları bana yazmana ge-

rek yok, gerekli masraflar tabii ki yapılacaktır. Malikaneyi çevreleyen toprakları da sağlam garanti bulursanız satın alın. Monte Spertoli'deki çiftliğin de bana kalırsa, peşini bırakmak uygun olur. Geçenlerde Tessitore'nin karısından bir mektup aldım. Babası Capponi'lerden, annesi de Nicolini'lerden olan bir genç kızla evlendirmek istemiş seni. Kız Candeli manastırındaymış. Ahlaki öğütlerle dolu saçma sapan bir mektup yazmış, sana da dini bütün bir adam gibi yaşamanı öğütlediğinden sözetmiş. Seni bu kızla evlendirmek için Tanrı'nın kendisine esin verdiğini söylemiş olmalı. Bence bunları bir kenara bırakıp dikiş nakış öğretmekle uğraşsa daha iyi olur. Kendini yeni bir Domenica[66] sanıyor galiba, bu kadına pek güvenme. Evlenmen gerektiğine ben de inanıyorum ama, defalarca yazdığım gibi, Floransalıları tanımadığım için sana akıl veremiyorum. Bu işle senin uğraşman gerek. Bir karara varırsan lütfen bana haber ver. Başka bir diyeceğim yok.

MİKELANJ, Roma

SAYIN BAY BENEDETTO VARCHI

Roma, 1549

Sayın Bay Benedetto. — Göndermiş olduğunuz kitabı aldım, bana sorduklarınıza, sınırlı bilgimin izin verdiği ölçüde cevap vermeye çalışacağım.[67] Kanımca resim, heykele yak-

---

(66) Rahibe Domenica, peygamber olduğunu ileri sürmüştü ve Cumhuriyetin temsilcileri kendisine danışırlardı. Çağdaşları, iyi yürekli, akıllı ve yardımsever bir kadın olduğunu söylerler.

(67) Floransa Akademisi başkanı olan Benedetto Varchi, zamanının resim ve heykel ustalarıyla bir anket yapmış, heykelin resimle karşılaştırılıp karşılaştırılamayacağını araştırmıştı. Birçok sanatçının görüşünü aldıktan sonra, konuyla ilgili, «**Bay Benedetto Varchi'den iki ders.**» adlı bir kitapçık yayınlamıştı.

laştığı ölçüde iyi, heykel ise, resme yaklaştığı ölçüde kötüdür. Resmin ışığının heykel olduğuna inandım her zaman. Aralarındaki fark, güneşle ayın arasındaki farka benzer, diye düşünürdüm. Felsefi anlamda, aynı sonuca yönelik şeylerin arasında bir fark bulunmadığını söylediğiniz kitabınızı okuduktan sonra fikrimi değiştirdim. Eğer güçlük, zorlanma, çalışma ve teknik arttıkça, soyluluk artmıyorsa, resim ve heykel arasında bir fark yoktur. Eğer bu doğruysa, her ressam, resim kadar heykel, her heykelci de heykel kadar resim yapmalıydı.

Heykelden, kütleyi yontarak yapılanı anlıyorum, çünkü kilden yapılan resme benzerdir. Kısacası, resim ve heykel aynı kafanın ürünüyse, barış içinde yaşayabilirler, tartışmaya gerek de yoktur, çünkü tartışmalarla geçirilen vakit, heykel yapmaya ayrılan vakitten fazladır. Resmin heykelden daha soylu bir uğraş olduğunu yazan kişi bütün yazdıklarını bu bağlamda yazdıysa, hizmetkarım ondan iyi yazardı hepsini.[68]

Bu konuda söylenecek yeni şey sayısızdır. Ama daha önce de dediğim gibi, bunun için çok zaman gerekir, benimse zamanım çok az, yaşlı olduğum için değil, neredeyse ölülerin arasında yer aldığım için. Bu yüzden beni bağışlamanızı diliyorum.

Bana layık olmadığım bu onuru verdiğiniz için ne kadar teşekkür etsem azdır, saygılar sunarım.

Bendeniz MİKELANJ, Roma

SAYIN BAY LUCA MARTINI

Roma, 1549

Saygıdeğer Efendim. — Bartolomeo Bettini eliyle, mektubunuzla birlikte, sonemin bir yorumunu içeren kitapçığı

(68) Leonardo da Vinci'ye gönderme.

aldım.[69] Evet, sone benim yapıtım, ama yorumu adeta Tanrısal bir yapıt, hayran olunacak güzellikte bir yazı. Bu yalnız benim değil, bu konuda söz sahibi olan kişilerin de kanısı. Bunların arasında yazıyı okumaktan bıkmayan Bay Donato Gianotti de var. Size selamlarını iletmemi istedi benden. Sonenin ne olduğunu biliyorum, ama değeri ne olursa olsun, bu denli güzel, değerli bir yoruma yolaçması beni gururlandırıyor. Yazarın övgülerinden, sandığı gibi biri olmadığımı anlıyorum, sizden ricam, büyük nezaketi için kendilerine tarafımdan teşekkür etmeniz. Bunu kendim yapamayacağımı hissediyorum. Üne kavuşunca, susmak, aşağılara düşmekten iyidir. Yaşlandım, ölüm gençliğin düşüncelerini elimden alıp götürdü. Yaşlılığın ne demek olduğunu bilmeyenler, yaşlanıncaya kadar beklemek zorundalar, kimse başına gelmeden yaşlılığın anlamına varamaz.

Dediğim gibi, lütfen Sayın Varchi'ye saygılarımı iletin, yeteneklerinin hayranı, yaşadığım sürece hizmetkarıyım.

Bendeniz MİKELANJ, Roma

GIOVAN FRANCESCO (FATTUCI), SANTA MARIA RAHİBİ, FLORANSA

Roma, Ekim 1549

Sayın Bay Giovan Francesco. — Size çok uzun süredir yazmadım, hayatta olduğumu bildirmek, sizden de bir haber alabilmek için bu satırları yazıyorum. Floransa Akademisi'nin ışığı Sayın Benedetto Varchi'ye ekli mektubu iletmenizi rica ediyorum, kendisi sanırım arkadaşınızdır. Kendisine sonsuz saygılarımı ve teşekkürlerimi iletin lütfen.

---

(69) Mikelanj'ın sonesini yorumlayan, Benedeto Varchi'nin **«Non ha l'ottimo artista alcun concetto.»** adlı kitabı.

Bugünlerde, sıkıntı içinde evde dolanırken, eskiden size gönderdiğim ıvırzıvıra ilişti gözüm. Yenilerini gönderiyorum, belki de daha önce göndermişimdir. Bunak ve deli olduğumu düşünebilirsiniz ama, inanın, sağlıklı ve dertsiz yaşamak için deli olmak gerek. Bu yüzden şaşırmayın. Lütfen bana kısa da olsa bir cevap yazın.

Bendeniz MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 21 Aralık 1549

Lionardo. — Papa'nın* ölümü gerçekten büyük üzüntü ve sıkıntı verdi bana. Papa Hazretleri'nin bana çok yardımı dokunmuştu. Tanrı'nın arzusuna boyun eğmekten başka yapılacak şey yok. Kendine yakışır biçimde öldü, son ana kadar hazır cevaplılığından bile birşey kaybetmedi. Bu konuda başka söyleyeceğim yok. Orada işler iyi gidiyor herhalde. Evlilikten hiç söz etmez oldun. Umarım aramaya devam ediyorsundur. Sağlığıma gelince, acılarla birlikte yaşamaya çalışıyorum. Başka yaşlılarla karşılaştıracak olursam, halimden yakınmaya hakkım yok. Tanrı'ya şükür: Burada herkes merakla yeni Papa'nın kim olacağını bekliyor. Tanrı Hıristiyanların halini biliyor, bu yeter. Rahibe benden selam söyle, başka bir diyeceğim yok.

MİKELANJ, Roma

SEVGİLİ DOSTUM SAYIN BAY GIOVAN FRANCESCO FATTUCI, SANTA MARIA DEI FIORI RAHİBİ, FLORANSA

Roma, 1550

Sevgili dostum Giovan Francesco. — Uzun zamandır si-

(*) Paul III.

zinle yazışmıyoruz, ama ben, eski ve sağlam arkadaşlığımızı unutmuş değilim. Her zaman olduğu gibi şimdi de, sizin iyiliğinizi istiyorum, bana yaptıklarınız beni size büyük bir sevgiyle bağlıyor. Yaşlılık ikimizi de pençeleri arasına aldı, size nasıl davranıyor merak ediyorum, benimle arası pek iyi değil. Lütfen bana bir iki satırla da olsa cevap verin.

Biliyorsunuz yeni bir Papamız var.[70] Tanrı'ya şükür, Roma'da herkes memnun, kendisinden hep iyi şeyler bekliyoruz. Çok hayırsever bir kimse olduğu için özellikle yoksullar çok sevinçli. Benim sizden ricam, Lionardo'nun işlerinin nasıl gittiğini bütün açıklığıyla bana yazmanız. Kendisi hem genç, hem de yalnız, akıl danışacak kimsesi yok, bu yüzden endişeliyim. Geçenlerde Bay Toamo de Cavalieri, kendisinden ve benden övgüyle sözeden eşsiz kitabı için Varchi'ye teşekkürlerini iletmemi istedi. Bir de görüşünü almak üzere bir sone verdi bana. Lütfen soneyi kendisine verin, eğer beğenmezseniz yakın. Biliyorsunuz ölümle pençeleşiyorum, kafam başka yerlerde. Dediğim gibi, lütfen soneleriyle beni onurlandıran Bay Benedetto'ya selamlarımı iletip tarafımdan teşekkür edin.

Bendeniz MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 16 Şubat 1550

Lionardo. — Chianti'nin topraklarıyla ilgili olarak size bir cevap verebilmem için para durumunuzun ne olduğunu bilmem gerekir.

Bir süre önce, satın alacak bir ev bulamadığım için, Ghibelline sokağındaki evi restore etmek istediğini yazmıştın. Bu konuda ne yaptığını,, ne kadar harcadığını, elinde ne kaldığını bilmiyorum.

Mektuplarımı gözden geçir, birkaç ay önce sana, Papa'nın yaşlandığını, birgün gelip de aramızdan giderse, son gün-

(70) Jules III.

lerimde dilenmek zorunda kalmaktan korktuğumu, bu yüzden de Floransa'da kira alabileceğim bir mülk istediğimi yazmıştım. İşlerin ne merkezde olduğunu yaz, cevap vereyim sana. Fazla param yok, olanı da Floransa'da harcarsam açlıktan ölebilirim. Dediğim gibi işlerin durumundan beni haberdar et, ben de ne yapacağımı bir düşünüp sana cevap vereyim.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 1 Mart 1550

Lionardo. — Senden bu kadar ince hesap vermeni istememiştim. Para durumunuzun ne olduğunu bilmeden Chianti'nin toprakları konusunda bir şey söyleyemeyeceğimi, çünkü, elimde kalan sermayeyle kendime gelir sağlayacak bir yatırım yapmak istediğimi yazmıştım. Yazdıklarından anladığıma göre, sözkonusu toprakları almak için yeterli paranız var, konuyla ilgilenin. Uygun birşey bulursanız satın alın. Ben de burada kendi işlerimle ilgileneceğim.

Floransa'da, bana yılda yüz altın kira getirecek bir mülk bulmuş olsaydım satın alırdım, ama böyle birşey bulunacağını pek sanmıyorum.

MİKELANJ, Roma

SAYIN BAY GIOVAN FRANCESCO FATTUCI, FLORANSA

Roma, 1 Ağustos 1550

Sevgili dostum Bay Giovanni. — Floransalı ressam Giorgio'ya[71] yazmak zorundayım. Sizi bu konuda rahatsız et-

(71) Ressam, mimar ve tarihçi Giorgio Vasari.

me cesaretini kendimde buldum. Kendisi sizin arkadaşınızdır, bu mektubu kendisine iletmenizi rica ediyorum.

Fazla kısa kesmemek için, yazacak pek birşeyim de olmadığından, Pescara Markizi için yazdığım şiirlerden birkaçını gönderiyorum. Beni çok severdi, ben de kendisini çok severdim. Ölüm bu değerli dosttan beni ayırdı.

Başka bir diyeceğim yok. Her zamanki gibiyim, yaşlılığın sıkıntılarına sabırla katlanıyorum. Umarım siz de öyle yapıyorsunuzdur.

ŞAYIN BAY GIORGIO VASARI, RESSAM, FLORANSA

Roma, 1 Ağustos 1550

Sevgili dostum Bay Giorgio. — Papa'nın sözünün edilmesini istemediği San Pietro-in-Montorio'nun yapımıyla ilgili birşey yazmadım size, çünkü buradaki adamınızın sizi konudan haberdar ettiğini biliyordum.[72] Ama şimdi yazmam gereken bazı şeyler var.

Dün sabah, Papa, Montorio'ya gitmiş ve beni çağırtmış. Vaktinde gidemedim, kendisiyle dönüşünde, köprünün üzerinde karşılaştım. Ismarlanan mezarlarla ilgili uzun bir görüşme yaptım, kendisiyle. Sonunda, mezarların yerini değiştirme kararında olduğunu söyledi ve görüşümü almak istedi. Bir de resim istedi benden. Kendisini destekledim, böylece, Saint Jean des Florentins kilisesinin yapımını da bitirebileceğimizi düşündüm. Sizden aldığım üç mektuba gelince, bu güzelliğe cevap verebilecek kadar kuvvetli bir kalemim maalesef yok. Bana atfettiğiniz niteliklerden birkaçına olsun

(72) Jules III, mimar Bartolomeo Ammanati'ye, San Pietro-in-Montorio'da bir kilise ve iki mezar yaptırıyordu. Mezarların biri, amcası Kardinal Antonio del Monte'ye, diğeri de dedesi Fabiano'ya aitti. Mikelanj ve Vasari, Saint Jean des Florentins kilisesinin yapımının tamamlanmasını sağlamak için, mezarların bu kiliseye yerleştirilmesi için Papa'yı ikna etmeye çalıştılarsa da başarılı olamadılar.

sahip olabilmeyi çok isterdim. Hiç olmazsa sadık hizmetkarınız sıradan bir adam olmamış olurdu. Ölüleri diriltmenize,[73] insanların hayatını uzatmanıza, kötüleri sonsuz ölüme yollamanıza hiç şaşmıyorum. Daima hizmetkarınızım.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 7 Ağustos 1550

Lionardo. — *Trebbiano* ve gömlekleri aldıktan sonra sana yazamadım. Senden, Papa Paul'un, Roma'da hizmetinde bulunduğum sırada, bana bağlamış olduğu maaşla ilgili mektupları göndermeni istiyorum.[74] Sana gönderdiğim belgelerin arasında olacak bu iki mektup. Kutuyu iyice ara bulursun. Balmumuyla kaplamış bir kağıda sarıp iyice ambalajlanmış küçük bir kutu içinde gönderebilirsin. Güvendiğin biri varsa, mektupları kendisine ver, gereken parayı öde. Mektupları Papa'ya gösterip, Papa Hazretlerinden iki bin altın alacağım olduğunu kanıtlamak istiyorum, parada gözüm olduğundan değil, haklı olduğumu anlasın diye. Fazla yer tutmayacaklarına göre normal kuryeyle de gönderebilirsin.

Evliliğinle ilgili ne düşünüyorsun bilmiyorum. Benim bu konuda söyleyecek sözüm yok, aileleri tanımıyorum. Seni evli görmek beni mutlu ederdi, evlenmen gerekiyor zaten. Ama defalarca yazdığım gibi, elim kolum bağlı.

Yazacak başka şey gelmiyor aklıma, Rahibe ve dostlara benden selam söyle.

MİKELANJ, Roma

---

(73) Vasari'nin «Vite» adlı yapıtına gönderme.

(74) Mektuplardan biri 1 Eylül 1535 tarihinde yazılmıştır, Mikelanj'ın Papalık Sarayının başmimarı, ressamı ve heykelcisi olarak görevlendirildiğini bildirir. Diğeri, Sixtine Kilisesinin resimlenmesine karşılık liman kirasının Mikelnj'a bağlandığını bildirmek için yazılmıştır.

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 16 Ağustos 1550

Lionardo. — Son mektubunda yazdığına göre, Cepperello, topraklarımızın bitişiğindeki çiftliği Settignano'ya satmayı düşünüyormuş, bu kadın da öyle sevinmiş ki bu işe, ölünceye dek orayı başkasına satmazmış. Cepperello çiftliği satabiliyorsa, kadının yaşayacağı süreye göre bir fiyat biçiyordur. Çiftliği şimdi satın almaya kalkmak çeşitli sorunlar yaratabilir, bence en iyisi, kadının ölmesini beklemek. Cepperello gelip benimle konuşursa, bu konuda düşündüklerimi kendisine söyleyeceğim. Ama ben gidip kendisiyle görüşmem.

Sözünü ettiğim iki mektubu göndereceğini yazmışsın, eğer güvenilir bir adam bulursan gönder, yoksa hiç uğraşma.

Evliliğinle ilgili olarak, buraya gelip benimle karşılıklı konuşmak istediğini belirtiyorsun. Evimden dolayı, göreceğin gibi, hem çok sıkıntım, hem de büyük masraflarım oluyor. Bunları gelmemen için yazmıyorum, ama bana kalırsa, Eylül ortasını beklemen daha uygun olur. Bu arada, bana dürüst ve temiz bir hizmetçi kadın da arayabilirsin. Güç bir iş bu aslında, çünkü bunların hepsi pasaklı birer fahişe. Yoksul biri gibi yaşıyorum, ama hizmetkarlarıma iyi para veririm.

Bugünlerde, Altovito Altoviti'nin kızından sözettiler bana. Bu kızın ne anası, ne de babası var, San Martino manastırında şu anda. Kendisini tanımıyorum, bu konuda birşey söyleyemeyeceğim.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 22 Ağustos 1550

Lionardo. — Mektupları aldım, getiren adama da parasını verdim.

Cepperello'ların çiftliğiyle ilgili olarak, şimdi satın almanın bana mantıksız geldiğini yazmıştım, o günden sonra senden bu konuda bir haber almadım.

Bana bir hizmetçi aramanı söylemiştim, burada birini buldum, aramana gerek kalmadı.

Evliliğinle ilgili benimle konuşmak istediklerin olduğunu yazmıştın, ben de sana istersen Eylülün ortasından sonra gelebileceğini söylemiştim. İstersen vazgeç, Floransalılarla ilgili olarak nasıl sana birşey yazamıyorsam, görüştüğümüzde de birşey söyleyemeyeceğim, onlarla hiç bir ilgim yok çünkü. Başka bir diyeceğim yok.

Francesca'ya selamımı ilet, mektubunu cevaplayamadım, kendisine iyi baksın.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 6 Eylül 1550

Lionardo. — Cepperelo'nun çiftliği konusunda bana son yazdığın mektupta, çiftliği başka birinin satın almasının başımıza dert açacağını yazmıştın, ben de sana istiyorsan satın almanı, ama benim sizlere daha fazla para gönderemeyeceğimi yazdım. Sonra da sizden ses seda çıkmadı. Beni görmeye gelmek istemeni nasıl karşıladığımı biliyorsun. Gelmek için başka nedeni yoksa hiç zahmet etme. Ama mutlaka geleceğim dersen, bir an önce gel ki, yağmurlar başlamadan önce Floransa'ya dönebilesin. Başka bir diyeceğim yok.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 4 Ekim 1550

Lionardo. — Mektubunda Roma'ya gelmeye hazır olduğunu, yola çıkmadan önce benden bir mektup beklediğini yazmışsın. Ben sana birşey söylemeyeceğim, bu mektubu alın-

ca yola çık. Roma'ya gelince evimi bulursun sanırım, Sainte Marie de Lorette'in karşısında, Corvi'lerin kasap dükkanının yakınındadır.

MİKELANJ, Roma

SEVGİLİ DOSTUM RESSAM GIORGIO VASARI, FLORANSA.

Roma, 13 Ekim 1550

Dostum Bay Giorgio. — Bartolomeo buraya gelir gelmez Papa'yı görmeye gittim. Montorio'daki mezarların temelini atmak istediğini söyledi, ben de Saint Pierre'li bir duvarcıyı önerdim kendisine, Tantecose[75] bunu öğrenmiş, kendi bulduğu birini göndermek istedi. Ben çirkefe bulaşmak istemediğim için bu adamla kavgaya girmeyip yenilgiyi kabul ettim. Kısacası, kilise işini unutmamız gerektiği kanısındayım. Dönüşünüzü sabırsızlıkla bekliyorum, kendinize dikkat edin.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 14 Kasım 1550

Lionardo. — Mektubunu Aqualagnia'dan aldım, istediklerinin hepsini yaptık. Bugün senden bir başka mektup aldım, Floransa'ya sağ salim vardığını bildirmişsin. Tanrı'ya şükürler olsun.

Gönderdiğin keçi peynirlerini aldım, ama hepsi ezilmiş ve çürümüş. Galiba çok tazeyken paketlemişler, belki de yolda ıslanmıştır. Diğer gönderdiklerin iyi durumdaydı. Şimdilik bu kadar.

MİKELANJ, Roma

---

(75) **Tantecose**, Mikelanj'ın Forli piskoposuna taktığı isimdi. Bu piskoposun herşeye karışma ve her konuda sözsahibi olmaya çalışma alışkanlığı vardı. Her yaptığı işte karşısında piskoposu bulan Mikelanj, ondan bucak bucak kaçardı.

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 20 Aralık 1550

Lionardo. — Gönderdiğin on iki fıçı peyniri aldım, çok iyiye benziyor. Bir kısmını arkadaşlara dağıtıp bir kısmını da kendime saklayacağım. Daha önce de kaç kez yazdım, ben istemedikçe birşey göndermeyin, özellikle pahalı şeyler.

Evlenmen gerekli, evet, ama, bu konuda sana tek söyleyebileceğim, paraya önem vermemen. Herşeyden önemlisi soyluluk, sağlık ve özellikle de iyiliktir. Güzellik meselesine gelince, Floransa'nın en yakışıklı genci olmadığına göre, bu konunun üzerine bu kadar düşme. Kız sakat, ya da yüzüne bakılamayacak kadar çirkinse iş değişir tabii. Bu konuda söyleyeceklerim bu kadar.

Dün, Bay Giovan Francesco'dan bir mektup aldım, evimde Pescara markizine ait birşey olup olmadığını soruyor. Kendisine söyle, arayıp, gelecek Cumartesi cevabını vereceğim. Birşey olduğunu da sanmıyorum, hasta olduğum sırada evde değildim, çalınanların haddi hesabı yok.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 28 Şubat 1551

Lionardo. — Son mektubunda, evliliğinle ilgili henüz hiçbir karara varmadığını yazmışsın. Hoşuma gitmedi bu, evlenmen gerek artık. Sana kaç kez yazdım, paraya ihtiyacın yok, drahomayı düşünme, iyi, sağlıklı, soylu bir kız olsun yeter. Şöyle düşün: hiç parası olmayan bir kız, eğer iyi yetiştirilmiş, iyi kalpli, sağlıklı ve soyluysa, onunla evlenmekle bir hayır işlemiş olursun. Eğer bu düşünce doğrultusunda hareket edersen, bir kadının kaprisleri ve saçmalıklarıyla uğraşmak zorunda kalmazsın, evinde huzur olur. Soyluluk

konusunda da endişelenecek birşey yok, biz eski Floransalılarız. Yazdıklarımı dikkatle oku, çünkü ne servetin, ne de güzelliğin açısından, Floransa'nın en güzel kızını aramak durumunda değilsin. Düş kırıklığına uğramaman için bunları yazıyorum.

Vermek istediğim sadakayla ilgili olarak, kaç para vermeyi düşündüğümü sormuşsun! Sanki yüzlerce altın sadaka verebilecek durumdaymışım gibi. Yirmi - yirmi beş altın vermeyi düşünüyorum. Bu günlerde, kıtlık var Roma'da, bütün paramızı açlıktan ölmemek için erzağa yatırıyoruz.

Başka bir diyeceğim yok, rahibe benden selam söyle, sorduklarına ilk fırsatta cevap yazacağım.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 7 Mart 1551

Lionardo. — Gönderdiğin doksan yedi armudu aldım.

Evliliğin konusunda düşündüklerimi geçen Cumartesi yazdım. Tekrarlıyorum, drahomayı bir yana bırakıp, iyi huylu, sağlıklı, soylu bir kız ara. Daha ayrıntılı birşey yazamıyorum, Floransalıları tanımadan ne yazabilirim ki? Yine tanımadığım bir kızdan, Alessandri'lerin kızından sözettiler geçen gün. Eğer hakkında birşey öğrenirsem, gelecek mektubumda yazarım.

Aşağı yukarı bir ay önce, Bay Giovan Francesco, Pescara Markizine ait birşey olup olmadığını sormuştu elimde. On yıl önce bana vermiş olduğu elyazması bir kitap buldum, içinde üç yüz sone yer alıyor, bir de, Viterbe'den göndermiş olduğu tek tek kırk sone var. Hepsini birleştirip bir cilt haline getirmiştim, sonra da çok kişi benden alıp okudu, her yerde de yayınlandı.[76] Orvieto ve Viterbe'den yazmış oldu-

(76) Vittoria Colonna'nın «Rime» adlı kitabının 1538 tarihli ilk baskısı.

ğu birçok mektup da var. Markizden bana kalanlar bunlar. Bu mektubu rahibe de okut ve cevabını bana yaz.

Vereceğim sadakadan vazgeçtim, kıtlık o kadar uzun sürdü ki, gerçekten açlıktan ölmekten korkuyorum.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 8 Mayıs 1551

Lionardo. — Evliliğin konusunda, buradayken bana söylediklerinin aynısını yazmışsın. Sözkonusu genç kızla ilgili öğrendiklerim hep iyi şeyler. Annesi ve babası açısından bu kız benim çok hoşuma gitti. Diğer konularla, yani sağlığı ve yaşıyla ilgili bilgileri oradan edinebilirsin. Eğer bu kızla evlenmeye karar verirsen seni desteklerim. Tanrı yardımcınız olsun.

Markizin sonelerini şimdilik göndermiyorum, önce kitabın bir kopyasını çıkartıp sonra göndereceğim.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 28 Haziran 1551

Lionardo. — Sekiz gün önce bir koli, yani kırk dört şişe *trebbianoyu* aldım. Dostlarıma ikram ettim. Bu yıl Roma'da içtikleri en iyi şarap olduğunu söylediler. Çok teşekkür ederim.

Nasi'lerin kızı konusunda Andrea Quaratesi'den henüz bir cevap almadığını yazmışsın. Böyle bir konuda kendisine güvenmemek gerektiği kanısındayım. Bekleye bekleye, zaman bir daha geri gelmemek üzere geçip gidiyor. Huzura ka-

vuşmak istiyorsan, bence, iyi aileden yoksul bir kız bul. Floransa'da böyle bir kız bulabilirsin sanırım. Seni huzurlu görmek beni de mutlu kılacaktır. Başkalarının senin hayatında nasıl yardımları olduysa, senin de başkalarının elinden tutmanı isterim. Ama sen servetinin nasıl sana geldiğinin farkında değilsin. Evimize yardım etmeye başladığımda nasıl bir yoksulluk içinde olduğumuzu sana anlatmaya kalksam sayfalar yetmez. Karşılığında benim gördüğüm yalnızca nankörlük oldu. Bulunduğun durum için Tanrı'ya şükret, büyüklük taslama.

MİKELANJ, Roma

SAYIN DOSTUM RESSAM GIORGIO VASARI

Roma, 22 Ağustos 1551

Sevgili dostum Bay Giorgio. — Birkaç gün önce sizden bir mektup aldım. Hemen cevap vermememin nedeni, bir tüccar gibi davranmak istemeyişimdir. Mektubunuzda bana sunduğunuz övgülerden yalnızca birine layık olsaydım bile, size olan borcumun ancak çok küçük bir parçasını ödeyebilmiş olurdum. Yaşlılığımdan dolayı, size olan minnetimi bu dünyada belirtmeye vaktimin yetmeyeceğini biliyorum.

Yapıtınızla[77] ilgili olarak Bartolomeo'yu[78] görmeye gittim. İyi gidiyor gibi geldi bana, azimle ve severek çalışıyor. Bildiğiniz gibi kendisi yetenekli bir genç, öyle de iyi yürekli ki, Melek Bartolomeo denebilir ona.

Bendeniz MİKELANJ, Roma

---

(78) Floransa'lı heykelci ve mimar.

(77) San Pietro-in-Montorio resimleri.

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 17 Ekim 1551

Lionardo. — Girolami'lerin kızıyla ilgili bilgileri nasıl topladığını son mektubunda yazmışsın. Galiba hep iyi şeyler söyleniyor. Aradığın niteliklere sahipse, aileyi drahomaya göre değerlendirmemek gerektiği inancındayım. İyi düşün, bence aile son derece onurlu bir aile. Kızın nitelikleriyle ilgili ayrıntılı bilgi toplamaya çalış, herkese de güvenme. Başka bir diyeceğim yok, bütün kalbimle soyumuzun devam etmesini diliyorum.

Unutma, benim elyazımı görmeden hakkımda söylenenlerin hiçbirine inanma.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 19 Aralık 1551

Lionardo. — Son mektubunda kızın miyop olduğunu yazıyorsun. Bu bana da önemsiz bir kusur gibi gelmiyor. Burada ben kimseye bir söz vermedim, sen de Floransa'da kimseye bir söz vermediğine göre, bu işe girişmenin anlamı yok. Senin de yazdığm gibi, miyopluk kalıtımla çocuklara geçer. Sık sık yazdığım şeyleri yine tekrarlıyorum, sağlık, soyluluk ve iyilik paradan önce gelir. Yoksul olmaktan korkma, inan daha az derdin olur. Ben gerekli parayı sana veririm. Bu konuda başka söylenecek birşey yok. Yaşlıyım ve elimdeki birkaç kuruşu burada harcamak istemiyorum. Orada bin beş yüz altın dolayında bir ev bulursan al. Bu işi ciddiye al, eğer burada ölürsem, ki yakın bir olasılıktır, herşeyi kaybetmiş oluruz.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 20 Şubat 1552

Lionardo. — Geçenlerde evliliğin konusunu dayınla konuştum. Bana caymandan dolayı şaşkınlığa düştüğünü söyledi, servetinden yararlanabilmek için, kötü niyetli birinin seni etkilediğini düşünüyormuş. Bu sözleri sana aktarmayı görev bildim.

Şu anda senden bir mektup aldım, Carlo di Giovanni Strozzi'nin kızından sözetmişsin. Giovanni Strozzi'yi çocukluğumda tanıdım. İyiliksever bir adamdı, hakkında başka birşey bilmiyorum. Carlo'yu da tanıdım. Üzerinde düşünmeye değer gibi geliyor bana.

Sözünü ettiğin topraklara gelince, Floransa yakınında olduğu için hoşuma gitmedi. Chianti'de olmasını yeğlerdim. Orada sağlam bir şeyler bulursan, bin yedi yüz altına kadar çıkabilirsin.

Evliliğinle ilgili birşey söyleyemem, ne Floransalıları ne de başkalarını tanıyorum.

Son mektubumda da yazdım, yaşlıyım, bazı kimselerin boşuna umutlanmaması için, vasiyetnamemi hazırlamak istiyorum. Herşeyimi kardeşim Gismondo ve sana bırakacağım, birbirinizin onayı olmadan karar vermemeniz koşuluyla. Eğer sizin mirasçınız olmazsa herşey San Martino'ya gidecektir, yoksullara ve dilenicilere.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 1 Nisan 1552

Lionardo. — Bir dostumdan evliliğinle ilgili yeni bilgiler aldım. Vazgeçmene neden olan kusur, yani miyopluk bir yalandan ibaretmiş. Senin arkadaşın olan biri, himayesindeki

bir kızı sana vermek istediği için bu yalanı sana söylemiş. Seninle evlendirmek istediği kız henüz evlenecek yaşta değilmiş, vakit kazanabilmek için bu yola başvurmuş.

Bana kalırsa, miyop değilse, başka bir kusuru da yoksa bu kızla evlen. Bizim düzeyimizde olmayan kişilerin seni yönetmesine izin verme. Bu konuda söyleyeceklerim bu kadar. Unutma, vakit geçmekte, hayatımın geri kalan kısmını yabancılar için uğraşarak geçirmek istemiyorum.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 23 Nisan 1552

Lionardo. — Floransa'dan aldığım bilgilere göre, genç kızın miyop olduğunun doğru olmadığını haber vermek için sana bir mektup yazmıştım. Sen kalkmış, kızın kusurundan emin olduğunu, ama ben ısrar edersem, evleneceğini yazıyorsun. Eğer yazdığın doğruysa, bu konuyu kapatalım. Kendine soylu ve iyi bir kız ara, parası olup olmadığına bakma. Ailenin sana engel olmasına izin verme. Gerektiğinde bulaşık yıkamaktan, temizlik yapmaktan utanmayacak bir kız bulmaya çalış, kaprislere kurban gitmezsin o zaman. Floransa'da, özellikle soylular arasında yoksulluğun yaygın olduğunu duydum. Paraya önem vermezsen, kendine uygun bir kız bulacağına inanıyorum. Defalarca yazdığım gibi, hayırseverlik yapmaya çalış.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 24 Haziran 1552

Lionardo. — Gönderdiğin kırk dört şişe *trebiano*'yu aldım, teşekkür ederim. Çok güzele benziyor, ama ben pek içemiyorum, bu yüzden birkaç şişesini arkadaşlarıma verdim.

Kalanlar da birkaç günde ekşidi. Gelecek yıl on şişe göndersen yeter.

Geçtiğimiz günlerde Minerbetti Piskoposu buradaydı. Ressam Bay Giorgio'yla gördüm kendisini. Seni sordu, evliliğinden sözettik, sana uygun iyi bir kız tanıdığını söyledi, üstelik yoksul da değilmiş. Başka birini arama, acele etmemiz gerek. Akrabalarından birinin orada seninle konuştuğunu, evlenmeni öğütlediklerini, benim de bunu arzu ettiğimi söylediklerini yazıyorsun. Bunu zaten sık sık yazdığım mektuplardan biliyorsun, yine de tekrar ediyorum, soyumuzun tükenmesini istemiyorum. Evet, dünyanın sonu olmaz bu, ama hayvanlar da soylarını tüketmemek için uğraşırlar. Beğendiğin, sağlıklı, iyi yetişmiş, soylu bir kız bulursan evlenmeni istiyorum. Böyle durumlarda aranan drahoma değil, iyi bir eştir. Bu arada evlenmeyi düşündüğün kişi sağlıklı değilse, bir aile sahibi olmak için kendini öldürmektense, kendin için yaşamak daha akıllıcadır. Bunu yazmamın nedeni bu meselenin uzamasıdır. Ben arzu ettiğim için kendi isteğin dışında birşey yapmanı asla istemem. Bunun ne sana, ne bana bir yararı olur.

Burada sana uygun birini bulmak konusunda dünyada en son başvurabileceğin kişinin ben olduğumu biliyorsundur. Kimseyle, özellikle de Floransalılarla görüşmüyorum, ama eğer senin düşündüğün biri varsa, işi bağlamadan bana haber vermeni isterim. Başka bir diyeceğim yok, Tanrı seni korusun.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, Ekim 1552

Lionardo. — Son önerinin hoşuna gitmesine çok sevindim. Gördüğün iki kızdan hangisinin sözkonusu kız olduğunu bilmediğine göre, dikkat et, birinin yerine ötekini vermesinler. Bu arkadaşlarımdan birinin başına gelmişti. Gözle-

rini dört aç, acele etme. Drahomayı garanti altına alma konusunda istediğini yapacağım, ama yapılacak birşey olmadığını duydum. Tedbirlerini önceden al, drahoma ya da başka bir konuda umduğunu bulamaman beni üzer. Yazdığım gibi, ben aileyi çok beğendim, aranan herşey olduğuna göre, bence drahoma olmasa da olur. Dediğim gibi, gözlerini dört aç, iki ayağını bir pabuca sokmaya çalışıyorlarsa, belki de bilmediğimiz birşeyler vardır. Herşeyin iyi sonuçlanması için dua et, vereceğin karar hayatta bir kereye mahsustur.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 28 Ekim 1552

Lionardo. — Guicciardini'ye evliliğinle ilgili olarak yazdığım mektubu bununla birlikte gönderiyorum. Drahomanın garantisi konusunda sen ne istersen yapmaya hazır olduğumu kendisine yazdım. Bu konuda bize yardımcı olmasını rica ettim. Mektubu kendisine götür, ne yapılması gerektiğini sana söylesin. Dereyi görmeden paçaları sıvama. Çıkarlarını gözet. Kız kısır ya da hasta olabilir, hayatın boyunca mutsuz olursun. Dikkatli ol ve Tanrı'ya dua et. Yazmak bana çok zor geliyor.

MİKELANJ, Roma

BENVENUTO CELLINI

Roma, 1552

Sevgili Benvenuto. — Uzun zamandır yeryüzünün en usta kuyumcusu olduğunuzu biliyordum, heykelcilikteki ustalığınızın da aynı derecede olduğunu ise yeni öğreniyorum. Bay Bindo Altoviti tunçtan büstünü gösterdi bana ve sizin elinizden çıktığını söyledi. Büyük memnunluk duydum, ama iyi

ışıklandırılmamış olmasına üzüldüm, eğer uygun bir ışıkta olsaydı, yapıtın güzelliği daha da çok ortaya çıkardı.[79]

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 18 Mart 1553

Lionardo. — Donato Ridolfi'nin kızından sözetmiştin bana, şimdi Urbino'ya yazdığın cevapta tekrar aynı konuya değiniyorsun. Sana ne diyeyim, Floransalı ailelerle ilgili hiçbirşey bilmiyorum, buradaki Floransalılarla da görüşmüyorum. Ama bu konuyu sana açan Guicciardini olduğuna göre, düşünmeye değer herhalde. Guicciardini hem akrabandır, hem de saygıdeğer bir adamdır. Kendisine tarafımdan rica et, Ridolfi'lerin kızı, ya da başka biri için, uygun birini bulana kadar bu konuyla ilgilensin. Kendisine minnettar olurum. Aynı şeyi Francesca'dan da rica ediyorum, onlara da selamımı ilet. Sana hep söylüyorum, parayla değil, iyilik ve sağlıkla ilgilen. Senin gibi bir adamın parayı düşünmesi gereksiz.

Urbino, senin hakkında burada söylenenleri yazmış. Ne kadar üzüldüğümü bilemezsin. Settignano'nun adamlarıyla görüşme, sana utançtan başka şey veremezler.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 25 Mart 1553

Lionardo. — Son mektubundan, evlilik konusunda yeniden Ridolfi'lerle ilişkiye geçtiğini öğrendim. Dört beş ay önce, sözettiğin iki teklifi de desteklediğimi sana yazmıştım.

---

(79) Benvenuto Cellini, Bindo Altoviti'nin büstünü bir süre önce tamamlamıştı. Yapıttan **Vita**'da uzun boylu sözeder, Mikelanj'ın mektubunu da aktarır.

Sonradan senden bu konuda tek söz duymadım, düşündüğün nedir, anlamıyorum. Bu görüşmeler o kadar uzun sürdü ki, benim sıtkım sıyrıldı artık, ne diyeceğimi bilemiyorum. Ridolfi'nin kızı hakkında öğrenebildiklerin tatmin ediciyse, kızı da beğeniyorsan, evlen. Ne onu, ne de başkasını almak istemiyorsan, senin bileceğin iş. Altmış yıldır sizin sorunlarınızla uğraşıyorum, kendimi düşünmenin zamanı geldi artık. Kiminle istersen onunla evlen. Ne yaparsan kendin için yapacaksın, iki günlük ömrü kalmış olan benim için değil. Seninkiyle birlikte, Guicciardino'dan da bir mektup aldım, senin söylediklerinin aynını yazmış olduğu için ona ayrı cevap yazmadım. Aklıma başka yazacak birşey gelmiyor.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 22 Nisan 1553

Lionardo. — Mektubunda Donato Ridolfi'nin kızı konusunda görüşmelere devam ettiğini ve konunun sonuçlandığını yazmışsın. Tanrı'ya şükürler olsun. Tanrı'ya dua et, sonu hayırlı olsun. Drahoma konusunda istediğini yapabilirsin, vekaletnameyi sana gönderiyorum. Bay Lorenzo Ridolfi'yle görüştüm, söylenmesi gereken şeyleri söyledim. Şimdilik başka bir diyeceğim yok. İşlerin nasıl gittiğini yaz, âdetlere uyup sana birşeyler göndereceğim.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 20 Mayıs 1553

Lionardo. — Son mektubunda, sonunda evlendiğini, çok memnun olduğunu yazıyor, karının selamlarını iletiyorsun.[80]

---

[80] Lionardo, 16 Mayıs 1553'te, Cassandra Ridolfi ile evlenmişti.

Memnun olman beni çok sevindirdi, Tanrı'ya şükürler olsun. Para konusunda dikkatli ol. Ben bu işlerden anlamam, ama senin yerinde olsam, karımı evime getirmeden bu işleri hallederdim. Selamına teşekkür ettiğimi söyle kendisine, tarafımdan ona bir armağan al. Urbino burada değildi, bugüne kadar karın için bir şey yapamadım, Urbino iki gün önce geldi, bana yardımcı olur. Bir inci kolye almayı düşünüyorum. Urbino'nun kuyumcu bir arkadaşı ilgileniyor, ama sakın karına birşey söyleme. Eğer sence başka bir armağan daha uygun olacaksa bana haber ver. Başka bir diyeceğim yok. Uzun yaşamaya bak, unutma ki dul kadınların sayısı, dul erkeklerinkinden çok daha fazladır.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 21 Haziran 1553

Lionardo. — Gönderdiğin kırk dört şişe *trebbiano'yu* aldım. Çok lezzetli ama bu kadarı bana fazla, eskisi gibi verecek kimsem de kalmadı. Eğer seneye halâ hayattaysam, gönderme artık.

Cassandra için, biri pırlanta, diğeri yakut iki yüzük aldım. Kiminle göndereceğimi bilemiyorum. Urbino arkadaşlarından Lattanzio de San Gimignano'nun bayramdan sonra buradan Floransa'ya gideceğini söyledi. Onunla yollamayı düşündüm. Yüzüklerin kazasız belasız eline geçmesi için ne yapmam gerektiğini yaz bana. Yüzükleri aldıktan sonra, ne kadar ettiklerini öğrenirsen memnun olurum. Bu işlerden anlamadığım için aldatılmış olmaktan korkuyorum.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 22 Temmuz 1553

Lionardo. — Yüzükleri, senin istediğin gibi, küçük bir

kutu içinde gönderdim. Taşıma için üç altın vereceksin, senden alındıyı getirdiğinde benden de üç altın alacak. Lütfen yüzüklerin değerini öğrenip bana yaz. Başka bir diyeceğim yok.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 5 Ağustos 1553

Lionardo. — Gönderdiğin sekiz gömleği aldım, çok beğendim, özellikle kumaş çok hoşuma gitti. Ama sizin sıkıntıya girmeniz beni üzüyor. Cassandra'ya tarafımdan çok teşekkür et, kendisine benim adıma birşeyler al. Yüzüklerin alındısı elime geçti, fiyat konusunda aldatılmamış olmama da sevindim. Şimdiye kadar ancak ufak tefek şeyler gönderebildim karına. Ne gibi bir armağandan hoşlanacağını bana yazarsn sevinirim. Başka bir diyeceğim yok. Kendine iyi bak.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 24 Ekim 1553

Lionardo. — Cassandra'nın hamile olması beni son derece mutlu etti. Kız da olsa erkek de olsa, kendi soyumuzdan bir mirasçımız olacağı için çok sevinçliyim. Bütün bunlar için Tanrı'ya müteşekkirim.

Geçen gün, Cepperello Floransa'dan gelmiş, Urbino'ya benimle konuşmak istediğini söylemiş. Sanırım çiftlik konusunda görüşmek istiyor. Orada size birşey söyledi mi? Eğer satmak istiyorsa, almamız iyi olur.

Sana başka bir diyeceğim yok, Bay Giovan Francesco'ya selam söyle, iyi olup olmadığını bana yaz.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, Mart 1554

Lionardo. — Mektubunu geçen hafta aldım. Cassandra'nın seni mutlu ettiğine nasıl sevindim bilemezsin. Tanrı'ya şükür, bize bu günleri de gösterdi. Cassandra'ya selamımı ilet ve tarafımdan kendisine teşekkür et. Bebeğin ismine gelince, bana öyle geliyor ki, erkek olursa babanın adını, yani Buonarroto, kız olursa, annemizin adını, yani Francesca koymalısın. Ama yine de karar senindir. Şimdilik söyleyeceklerim bu kadar. Kendine dikkat et.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, Nisan 1554

Lionardo. — Cassandra'nın doğurmak üzere olduğunu yazmışsın. Çocuğa konacak ad konusunda görüşümü soruyorsun. Kız olursa, verilecek adı kararlaştırdığınıza göre mesele yok, erkek olursa, ne diyeyim bilmem ki. Evimizden Buonarroto adının eksik olmasını istemem, üç yüz yıldır bu adı taşıyoruz. Yazmak için çok zorlanıyorum artık. Sağlığına dikkat et.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 21 Nisan 1554

Lionardo. — Cassandra'nın güzel bir oğlan çocuğu doğurduğuna, annenin de bebeğin de sağlıklı olduğuna ve adını Buonarroto koyacağınıza çok sevindim. Tanrı'ya şükrediyorum. Bize her zaman onur getirsin ve ailemizi devam ettir-

sin, en büyük dileğim budur. Cassandra'ya selam ve teşekkürlerimi ilet. Vaktim olmadığı için kısa yazıyorum.

MİKELANJ, Roma

GIORGIO VASARI

Roma, Nisan 1554

Sevgili dostum Bay Giorgio. — Mektubunuz beni çok sevindirdi. Benim gibi yaşlı bir dostu hatırlamanız, yeni Buonarroto'nun doğumunda bulunmanız beni mutlu kıldı. Size müteşekkirim, ama bebeğin doğumunun böylesine debdebeyle kutlanması hoşuma gitmedi. Herkes ağlarken birtakım insanların gülmesi doğru değil. Lionardo hatalı davrandı gibime geliyor, böyle bir tören, yeni bir bebeğe değil, iyi yaşamış birinin ölümüne saklanmalı bence. Size başka bir diyeceğim yok. Sevginize layık değilim. Burada işler her zaman olduğu gibi.

Bendeniz MİKELANJ, Roma

GIORGIO VASARI

Roma, 19 Eylül 1554

Sevgili dostum Bay Giorgio. — Haklı olarak, bu yaşımda soneler yazmaya kalkmamın delilik olduğunu düşüneceksiniz. Ama, birçokları, çocukluğa döndüğümü düşündüklerinden, ben de çocuk olarak görevimi yerine getirmek istedim.[81] Mektubunuzdan beni ne kadar sevdiğinizi anlıyorum. Emin olun, kemiklerimin, babamınkilerin yanında istirahate çekileceğini bilmek beni mutlu kılıyor. Ama buradan ayrılmam, Saint Pierre'in mahvı anlamına gelecektir, büyük ayıp ve günah işlemiş sayarım kendimi. Çalışma, artık bir değişiklik yapılamayacak kadar ilerlediğinde, yazdıklarınızı uygulama-

MİKELANJ, Roma

(81) «Giunto è già'l corso della vita mia» adlı sone bu mektuba ekliydi.

yı umut ediyorum. Ama, bir an önce yokolmamı bekleyen dinsizleri bu denli bekletmek de günah sayılmaz mı?[82]

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 8 Aralık 1554

Lionardo. — Gönderdiğin on iki peynir sepetini aldım. Son derece lezzetliymişler. Birkaçını dostlara verdim, kalanını kendime sakladım. Sağlığımdan, kendi yaşımdakilere bakıp, yakınmamaya çalışıyorum. Kalbim sizlerledir. Cassandra'ya selamlarımı söyle ve ona de ki, bir güzel oğlan çocuğu daha doğurması için Tanrı'ya dua ediyorum.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 26 Ocak 1555

Lionardo. — Urbino eliyle Bay Bartolomeo Bussotti'ye, Floransa'da sana verilmek üzere yüz altın verdim. Bu belgeyle Bay Simone Rinuccini'ye git, sana parayı versin. Urbino'nun karısına bir ceket yaptırmak üzere, bulabileceğin en iyi koyu mor yünlü serjden almanı istiyorum bu parayla. Geri kalanını da sadaka olarak dağıtırsın.

Peynirleri aldığımı yazmıştım. Başka bir diyeceğim yok. Parayı aldığında bana haber ver ve kumaşı bir an önce yolla.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 9 Şubat 1555

Lionardo. — Mektubunda parayı aldığını, koyu mor serji göndereceğini, sadaka meselesini de halledeceğini yazmışsın.

---

(82) San Gallo'ya gönderme.

Beklediğiniz bebek erkek olursa, adını Michelagniolo koymayı düşündüğünü söylüyorsun. Siz istiyorsanız, benim hoşuma gider, ama kız olursa ne koyacaksınız? Benim de bir önerim yok, istediğinizi yapın, kararı Cassandra'ya bırak. Kendisine benden selam söyle. Başka bir diyeceğim yok.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 2 Mart 1555

Lionardo. — Kumaşı aldım, çok beğendim. Burada hem bu kadar güzelini bulamazdım, hem de çok daha pahalı olurdu. Urbino sana nasıl teşekkür edeceğini bilemiyor.

Bardilerle ilgili olarak yaptığın hoşuma gitti. Burada duyduğuma göre, Floransa'da büyük bir kıtlık ve sefalet varmış. İnsanoğlunun ruhunu kurtarmak için uğraşması zamanı geldi demek ki. Başka bir diyeceğim yok, beni habersiz bırakma.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, Mart 1555

Lionardo. — Son mektubundan Michelagniolo'nun ölümünü öğrendim. Sevincim belki de üzüntümden fazla oldu. Sabırlı olmak, ve çok yaşlı ölmesindense şimdi ölmesinin daha iyi olduğunu düşünmek gerek. Senin yaşaman önemli, bu kadar özene karşın, servetin sahipsiz kalabilir.

Copperello, Floransa'da Urbino'ya, sözünü ettiği çiftliğin sahibi olan kadının öldüğünü söylemiş. Herhalde anlaşırsınız. Makul bir fiyata bırakırsa al. Bana haber ver parayı göndereyim.

MİKELANJ, Roma

SAYIN BAY BARTOLOMEO AMMANATI

Roma, 1555

Sevgili dostum Bay Bartolomeo. — Bramante'nin, antik çağdan günümüze, gelmiş geçmiş en büyük mimar olduğu yadsınamaz. Saint Pierre için yaptığı plan karmaşık değildi, açık seçik ve sadeydi. Aydınlık ve ferahtı, öyle ki, hiçbir şekilde sarayı boğmuyordu. Halâ bugün, bir başyapıt niteliğini korumaktadır. San Gallo gibi, Bramante'nin düzen anlayışından uzaklaşanlar, doğruluktan da uzaklaşmış oldular. Bunun gerçek olduğunu, gözlerini hırs bürümemiş olanlar Bramante'nin modeline bakarak anlayabilirler. Bir kere San Gallo, dışarıya eklediği duvarla, Bramante'nin planındaki aydınlığı tamamen yoketti. San Gallo'nun planında karanlık köşelerin sayısı o kadar fazladır ki, sürgünlerin saklanması, kalp para basımı ve bu gibi ahlaksızlıklar için en uygun yer oldu. Akşam, kilise kapanırken, içeride saklananları bulmak için en az yirmi beş adam gerekecektir. Bulunamayıp içeride kalanlar da olacaktır tabii.

Bir başka sakınca da, Bramante'nin modeline eklenen dış duvarın yapılabilmesi için Paul Kilisesinin, Piombo'nun odalarının ve Ruota'nın yıkılmasının zorunlu olmasıdır. Sixte Kilisesinin bile ayakta kalabileceğinden kuşkuluyum. Çevresinde yapılan kısmın yüz bin altına mal olduğu söyleniyor, doğru değil bu, on altı bin altınlık bir iştir yapılan. Bunun yıkılarak temeldeki taşların kullanılması zarara yol açmaz, hatta kazançlı olur. İki yüz bin altınlık ve otuz yıllık bir tasarruf sözkonusudur. Benim tarafsız görüşüm bu. Bunları Papa'ya iletirseniz sevinirim. Kendim bu işi yapabilecek durumda değilim.

Bendeniz MİKELANJ, Roma

San Gallo'nun modeli kesinlikle kabul edilirse, benim zamanımda yapılan herşeyin yıkılmasından korkuyorum, büyük kayıp olur bu.

DEĞERLİ RESSAM BAY GIORGIO VASARI, FLORANSA.

Roma, 11 Mayıs 1555

Zorla Saint Pierre'in yapımında görevlendirildim, sekiz yıl boyunca ücretsiz olarak sıkıntı içinde çalıştım. Çalışmanın ilerlediği, harcanacak para olduğu ve kubbeyi yükseltmek üzere olduğum şu sırada ayrılırsam, yapıta yazık olur. Bütün Hıristiyan dünyasına karşı utancım sonsuz olur, büyük günah işlemiş sayarım kendimi. Bu yüzden, sevgili Bay Giorgio, sizden rica ediyorum, Dük'e yaptığı nazik öneriler için tarafımdan teşekkür edin, Ekselansları bana izin versinler, onurumla buradan ayrılabileceğim güne kadar burada çalışmaya devam edeyim.

Bendeniz MİKELANJ, Roma

SEVGİLİ BAY GIORGIO VASARI; FLORANSA

Roma, 22 Haziran 1555

Sevgili dostum Bay Giorgio. — Geçen akşam, Dük'ün oda uşağı, çok kibar, efendi bir genç olan Bay Lionardo kapımı çaldı.[83] Ekselanslarının, sizin de mektubunuzda bildirmiş olduğunuz önerisini yineledi. Size vermiş olduğum yanıtı verdim ona da. Dük'e teşekkürlerimi iletmesini ve Ekselanslarından benim adıma, yapıtı bitirene, ya da değiştirilemeyecek duruma getirene kadar Saint Pierre'de çalışmam için izin istemesini rica ettim kendisinden. Bundan önce gidersem, büyük bir utanç ve günah içinde yaşayacağımı açıkladım. Tanrı aşkına size yalvarıyorum, Ekselanslarına durumu iletin ve ricamı tekrarlayın.

Sevgili Bay Giorgo, biliyorum, yazımdan, son saatlerimi yaşadığımı anlıyorsunuzdur. Ölüm her yanımı sardı, Tanrı yardım etse de onu birkaç yıl daha uzağımda tutabilsem.

Bendeniz MİKELANJ, Roma

(83) Dük Cosme de Medicis'in oda uşağı Lionardo Marinozzi d'Ancone.

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 5 Temmuz 1555

Lionardo. — Saint Catherine'deki topraklarım konusunda Bonifazio yöneticisiyle anlaştığını yazmışsın. Benden vekaletnameyi istemişsin. Gelecek hafta mutlaka göndereceğim. Bugüne kadar yapamadım, çünkü ayağımda korkunç bir sancı vardı, sokağa çıkamadım. Bu yaşlı halimle bir bu eksikti; Neyse şimdi iyiyim. Vekaletnameyi haftaya mutlaka göndereceğim. Anlaşma konusunda son derece hoşnudum. Başka bir diyeceğim yok.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 13 Temmuz 1555

Lionardo. — Saint Catherine'deki toprakları yöneticiye ya da başka birine devredebilmen için gerekli vekaletnameyi gönderiyorum. Parasıyla ne yapacağınıza Gismondo'yla birlikte karar verin. Niccolo delle Buca'nın topraklarının kirası yüksekse, bence uygundur.

Gismondo'ya da bir mektup yazdım, sabretmekten başka çıkar yol olmadığını söyle ona, ben acı çekmenin ne demek olduğunu bilirim. Ona dikkat et, hiçbir şeyi eksik olmasın.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 28 Eylül 1555

Lionardo. — Dük'ün,[84] Saint Laurent[85] cephesinin iki modelini görmeye gittiğini ve Ekselanslarının modelleri is-

(84) Cosme de Medicis.

(85) Bu iki model kaybolmuştur.

tediğini yazmışsın. Bana bu konuda birşey yazmadan, hemen göndermen gerekirdi. Bir daha istediği birşey olursa, böyle hareket edersin.

Bay Giorgio'nun mektubuna yazdığım cevabı da gönderiyorum. Kütüphanenin[86] merdivenleri konusundan, sanki tam hatırlayamadığım bir düşte görmüş gibi sözettim. Mektubu okuman için açık gönderiyorum, kendisine de açık olarak verirsin.

Cassandra'nın, senin ve oğlanın iyi olduğunuza sevindim, ama, Gismondo için çok üzülüyorum. Benim de dertlerim, sıkıntılarım az değil, üstelik Urbino üç aydır hasta yatıyor. Bu yüzden hem çok yoruldum, hem de çok üzüldüm. Herşey Tanrı'nın işi. Gismondi'ye sevgilerimi ilet, ona elinden geldiğince yardım et.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 30 Kasım 1555

Lionardo. — Gismondo'nun ölümünden duyduğum üzüntü sözcüklere sığmaz.[87] Sabretmekten başka ne yapabiliriz? Öldüğünde aklının yerinde olduğuna, Kilise'nin gereklerini yerine getirdiğine şükredelim.

Burada sıkıntılar içinde yaşıyorum. Urbino halâ hasta, durumu çok kötü, bu iş nasıl sonuçlanacak bilmiyorum. Urbino benim oğlum sayılır, yirmi beş yıldır yanımda, sadakati sonsuzdur. Artık çok yaşlandım, birini daha yetiştiremem, üzüntüm bundan kaynaklanıyor.

MİKELANJ, Roma

---

(86) Laurent Kütüphanesi.

(87) Gismondo 13 Kasım 1555 tarihinde öldü.

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 4 Aralık 1555

Lionardo. — Gismondo'nun bıraktığı paranın hepsi sana kalmalı. Vasiyetine uy, ruhu için Tanrı'ya dua et, onun için yapabileceğin başka birşey yok.

Dün gece, saat dörtte, Francesco, yani Urbino, öldü. Kendisini o kadar severdim ki, bu acıya katlanmaktansa, onunla ölmeyi yeğlerdim. Buna layık bir adamdı. Çok değerli, inançlı ve haksever bir kimseydi. Ölümünden beri canımı kaybetmiş gibiyim, kafam karmakarışık. Seni bu yüzden görmek istiyorum, ama bilmem karından ayrılmayı göze alıp buraya gelebilir misin? Bir-bir buçuk ay içinde, Dük'ün izniyle buraya gelebilir misin? Dük'ten izin alman gerekmez sanırım, ama senin için iyi olur. Nasıl istersen öyle yap, ne zaman geleceğini ben yazarım, sen gelmeden Urbino'nun karısının evden ayrılmış olmasını istiyorum.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 11 Ocak 1556

Lionardo. — Geçen hafta, Urbino'nun ölümünü haber vermek için yazdığımda, çok mutsuz ve dertli olduğumu da söylemiş, buraya gelmeni istemiştim. Eğer bir ay işinin başında olmamanın bir sakıncası yoksa, herşeyi yoluna koyup gelebileceksen lütfen gel. Mümkün değilse, ya da sonradan bazı sakıncalar çıkabileceğini düşünüyorsan, ya da yolların durumu yüzünden vaktin uygun olmadığını düşünüyorsan bekle. Vaktin olunca gel, çünkü yaşlıyım ve ölmeden önce seninle konuşmak istiyorum. Başka bir diyeceğim yok. Benim mektuplarımdan başka şeye inanma.

MİKELANJ, Roma

SEVGİLİ DOSTUM BAY GIORGIO VASARI, FLORANSA

Roma, 23 Şubat 1556

Sevgili dostum Bay Giorgo. — Yazmakta çok güçlük çekiyorum, ama yine de mektubunuzu yanıtlamak istiyorum. Biliyorsunuz, Urbino öldü. Üzüntüm ve acım sonsuz. Urbino hayattayken, yaşamama yardım ederdi, ölümüyle bana yalnızca ölümden korkmamayı değil, ölümü istemeyi öğretti. Yirmialtı yıldır yanımdaydı, her zaman sadık ve dürüst oldu. Yaşlılığımda bana destek olan tek kişiydi, şimdi elimden aldılar onu, cennette kendisiyle karşılaşmaktan başka umudum kalmadı. Sefaletimden başka herşeyimi alıp götürdü ölürken. Bu üzüntü daha fazla yazmama izin vermiyor, lütfen Bay Benvenuto'dan[88] da, mektubunu cevaplayamadığım için benim adıma özür dileyin, saygılarımla.

Bendeniz MİKELANJ, Roma

Roma, 7 Mart 1556

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Lionardo. — Yolculuğunun iyi geçtiğine sevindim. Cassandra ve diğerlerini iyi bulman beni de çok memnun etti. Beni bıraktığın gibiyim, para sorunu henüz hallolmadı, bekliyorum.

Sana daha önce de söylediğim gibi, bir eve ya da toprağa, iki bin altın yatırmaya hazırım. Uygun birşey bulursan bana haber ver.

Urbino'nun karısı yedi metre siyah pamuklu kumaş istedi, fiyatını öğrenir öğrenmez parayı gönderecek. Bu işle ilgilenmeni rica ediyorum, sana göndereceğim paradan ku-

(88) Benvenuto Cellini.

maşın ücretini de ödersin. Başka birşey yok sanırım. Cassandra'ya teşekkür ve selamlar.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 11 Nisan 1556

Lionardo. — Kumaşı serserinin birine teslim etmekle büyük hata ettin. Bir aydır bekliyorum, başkalarını da bekletiyorum, başıma bir yığın dert açıldı. Rica ediyorum, bu namussuz arabacının kumaşı nerelerde bıraktığını öğrenmeye çalış. Bulunursa, bir an önce gönder. Kumaş bulunmazsa ve arabacının suçlu olduğuna dair kanıtlar varsa, hırsızı cezalandır ve ondan alacağın parayla yedi metre daha kumaş alıp gönder. Başımdan dert eksik olmuyor. Her gün sıkıntılarıma bir yenisi ekleniyor.

Francesca'nın mektubunu bir başka gün cevaplayacağım, şimdi yazamıyorum. Francesca'ya, Michele ve diğerlerine selamlarımı ilet.

MİKELANJ, Roma

Roma, 25 Nisan 1556

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Lionardo. — Tanrı'ya şükür kumaşı aldım! Dürüst bir arabacı bulunca Cornelia'ya göndereceğim.

Satın alınacak evle ilgili mektubuna cevap yazmadım, çünkü kafam çok meşguldu. Sözünü ettiğin evi beğenmedim. Hem küçük, hem de hüzünlü buluyorum. Daha ferah, açıklık bir yer istiyordum. Masrafı düşünme, ev bulamazsan da toprak satın al. Mümkün olduğunca, elimdeki sermayeyi bir yerlere yatırmak arzusundayım, Urbino'nun ölümü beni çok

yıprattı, son saatlerimin yaklaştığını hissediyorum. Yazdıklarımı dikkatle oku.

Sadaka meselesini nasıl hallettiğini yazarsan sevinirim. Aklıma yazacak başka şey gelmiyor. Cassandra'ya selam şöyle, elinden geldiğince uzun yaşamaya çalış, servetimiz sahipsiz kalmasın.

MİKELANJ, Roma

ÇOK SEVGİLİ DOSTUM BAY GIORGIO VASARI, FLORANSA

Roma, 28 Mayıs 1556

Sayın Bay Giorgio. — Salustio[89] ile ne dün, ne önceki gün, ne de daha önceki günlerden birinde görüştüm, Roma'da değildi. Bana kalırsa, sizi hoşnut etmeye hazır, ama bir fırsat beklemenin daha uygun olduğunu düşünüyor. Papa'nın, sizin tablonuzu başka bir yere yerleştirmek istediğini söylüyor.[90] Papa Hazretleri onun görüşünü almadan birşey yapmayacağına göre, tablonuzu en uygun bulduğu yere yerleştirecektir. İsteğinizi o zaman kendisine bildirebilirsiniz. Umarım size yardımcı olabilir, çünkü bu konuda istekli görünüyor.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 31 Mayıs 1556

Lionardo. — Son mektubuna cevap veremedim. Ancak şimdi yazabiliyorum. Cepperello çiftliği makul bir fiyata bı-

(89) Papa'nın mimari Salustio Peruzzi.

(90) Papa'nın kendisine ısmarladığı bu tablonun parasını alamayan Vasari, tabloyu geri alarak Arezzo'da Santa Maria della Pieva'ya gönderdi.

rakıyorsa, mutlaka almak gerek. Çiftliğin dışında da, beğendiğin bir yere iki bin altını yatırmak gerek. Ferah, rahat bir ev bulamazsan, toprak almanı yeğlerim.

Francesca'dan bir mektup aldım, yoksul bir genç kızı Sainte Lucie manastırına yerleştirmek için on altın istemiş benden. Francesca'nın hatırı için parayı göndermek istiyorum, eğer gerçekten bir hayır işi olmasaydı, Francesca bu parayı istemezdi, biliyorum. Ama bu parayı Floransa'ya nasıl göndereceğimi bilemiyorum. Eğer Francesca'nın rahibinin burada güvenilir bir arkadaşı varsa, ona verebilirim.

Cassandra'nın iyi olduğunu yazmışsın, çok sevindim. Benden selam söyle, kendinize iyi bakın.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, Haziran 1556

Lionardo. — Gönderdiğin fasulya, nohut ve balı aldım. Daha önce yazmadım, çünkü hem çok önemli değildi, hem de yazmak güç geliyor. Başka da yazacak şeyim yok. Sağlığına dikkat et. Yaşlı ve hastayım. Tehlikeli bir duruma girersem, vaktinde sana haber vermeye çalışacağım. Bay Giorgio'yu görürsen, işleri konusunda kendisine yardımcı olamayacağımı söyle. Yardım etmek isterdim. İşinden Bay Salustio'ya sözettim, bütün uğraşmasına karşın bir sonuç alamamış. Sanırım Bay Pier Giovanni'ye[91] başvurması gerekiyor.

MİKELANJ, Roma

(91) Tantecose.

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 4 Temmuz 1556

Lionardo. — *Trebbiano* konusunda sana yazmaya hiç vaktim olmadı. Otuz altı şişeyi aldım, şimdiye kadar gönderdiklerinin en iyisiydi. Teşekkür ederim, ama bu masrafa girmiş olman beni üzüyor, arkadaşlarımın hiçbiri de burada değil, verecek kimsem yok.

Cepperello'nun çiftliğine gelince, satın almak istediğini çok belli etmişsin. Oysa tam tersini öğütlemiştim sana. Kaba kurnazlıklara aldanmış oldun. Neyse, elinden geleni yap. Çiftliği satın al, ne kadar parayı nasıl göndermemi istediğini de yaz. Başka bir diyeceğim yok. Hepinizin iyi olduğuna sevindim.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 26 Temmuz 1556

Lionardo. — Fiyat konusunda Cepperello'yla anlaştığınızı yazmışsın. Yüz altın daha az olmalıydı ama önemli değil, yalnız, parayı ödemeden önce, teminat konusunu araştırmamı istiyorum. Sonra başıma bir iş gelmesin. Sana kaç altın göndermemi istediğini yaz bana. Bu aralar işlerim çok, yardımcısız, tek başıma yürütüyorum, o yüzden para biraz gecikebilir. Bastiano[92] çok hasta, ölmesinden korkuyorum. Cepperello ile pazarlığı sıkı tut. Şimdilik bu kadar. Hepinizin iyi olduğunu umarım. Cassandra'ya selamlarımı ilet, Tanrı sizinle olsun.

MİKELANJ, Roma

(92) Bastiano Malenotti de San Gimigniano, Urbino'nun yerine Mikelanj'ın hizmetine girmişti.

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 1 Ağustos 1556

Lionardo. — Taşkınlığın beni elli duka zarara soktu, ama beni asıl üzen, bir avuç toprağa, benim sözlerimden çok önem vermen oldu. Sana söylediklerimi hatırlarsın: çiftliği istediğimi belli etmemeni, satın almak için adamları yalvarttırmanı istedim senden. Sen tuttun, oraya varır varmaz adamların peşinde koştun. Şimdi konu kapandığına göre yakınmaktan vazgeç.

Mektubunu dün aldım. Kontratı imzalamaya hazır olduğunu yazıyorsun. İstediğin gibi, Floransa'da Capponi'lerden alman üzere, Bay Francesco Bandini'ye altı yüz elli altın yatıracağım. Ama bu işi gelecek haftadan önce yapamam. Bastiano iyileşip sokağa çıkacak duruma gelince parayı bankaya götürür, başka yardımcım yok. Aklıma yazacak başka birşey gelmiyor.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 8 Ağustos 1556

Lionardo. — Bastiano sokağa çıkmaya başladı, Pazartesi ya da Salı günü parayı bankaya götürecek. Alış veriş konusunda sen benim değil, kendi arzuna göre davrandm, benim bu işte en az elli altın zararım oldu. Bencillik bütün insanları doğru yoldan saptırıyor. Babanı ve ölümünü unutma, ben Tanrı'ya şükür, halâ yaşıyorum. Söyleyeceklerim bu kadar.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 15 Ağustos 1556

Lionardo. — Bandini'nin bankasına dün sabah altı yüz altın yatırdım, makbuzunu da gönderiyorum. Yaptığın anlaşmaya göre git öde parayı. Parayı istediğin gibi harcamanı benim sana söylediğimi yazmışsın. Biliyorsun ki Cepperello'nun eski püskü, sahibine dert olan çiftliği değildi sözkonusu olan. Ama sen kendi bildiğini okumak istedin. Olan oldu. Dürüst yaşamaya ve özellikle Settignano'da olay çıkarmamaya çalış. Burada ve Floransa'da insanların alay konusu olmayın bir de. Yazdıklarım boş sözler değil, kafan benimkinin tam tersine çalıştığı için yazıyorum bunları sana. Başka bir diyeceğim yok.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, Eylül 1556

Lionardo. — Yapmak istediğin dini ziyaretin bence şimdi zamanı değil, biraz beklesen iyi olur. Beklediğiniz bebeğe Michelagniolo adını koymanıza sevinirim, önemli olan ailemizdeki bir adın konması. Giovansimone de olabilir. Sen ne istiyorsan onu yap, ben memnun olurum. Başka bir diyeceğim yok.

MİKELANJ, Roma

ÇOK SEVGİLİ YEĞENİM LIONARDO BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 31 Ekim 1556

Bu mektubu hemen yerine ulaştırılmak üzere Cortesi'lere veriyorum.

Sevgili yeğenim Lionardo. — Mektubunu alalı birkaç gün oluyor, daha önce vaktim olmadığı için cevap yazamadım. Şimdi herşeyi anlaman için bütün sorduklarının cevabını yazacağım. Saint Pierre'deki çalışma bir ay önce durdurulunca Lorette'e, dini görevlerimi yerine getirmeye gitmeye karar verdim. Spolete'e vardığımda çok yorgundum, orada biraz dinlendim.[93] Fakat daha ileriye de gidemedim, Roma'ya geri dönmem için haber yollamışlar. Karşı gelmiş olmamak için yola koyuldum ve Roma'ya döndüm. Bulunduğumuz can sıkıcı koşullarda Tanrı'dan medet ummaktan başka çaremiz yok.[94] Sağlığına dikkat et, bize yardım etmesi için Tanrı'ya yakar. Manevi baban.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 19 Aralık 1556

Lionardo. — Roma'ya dönüşümde sana yazmıştım. Daha sonra senden bir mektup aldım ve Cassandra'nın bir kız doğurduğunu, bebeğin birkaç gün sonra öldüğünü öğrendim. Çok üzüldüm, ama pek şaşırmadım, çünkü Floransa'da bütün aileler az sayıda çocuk sahibidir. Hayatta olan oğlun için Tanrı'ya dua et, bütün servetiniz hastanelere gitmesin. Cassandra'ya selam söyle, benim için de Tanrı'ya dua et.

Ressam Bay Giorgio'ya yazdığım mektubu da gönderiyorum, bir an önce eline geçmesinde yarar var.

MİKELANJ, Roma

---

(93) Aşağı yukarı kırk gün.

(94) Roma, 1 Eylül günü Napoli'den yola çıkıp Kilise topraklarını işgal etmek üzere saldırıya geçen Alva Dükü komutasındaki İspanyol birliklerinin işgal tehdidi altındaydı.

GIORGIO VASARI

Sayın Bay Giorgio. — Bay Cosimo'nun göndermiş olduğunuz kitabını aldım. Ekselanslarına yazdığım teşekkür mektubunu da size gönderiyorum. Lütfen saygılarımla birlikte kendilerine iletin. Çok fazla yorgunluğa ve masrafa maloldu̇ğu halde, Spolete dağlarındaki keşişleri görmekten büyük mutluluk duydum. Huzur ancak ormanlarda bulunabiliyor gerçekten. Size başka bir diyeceğim yok. Sağlığınızın yerinde olmasına sevindim. Saygılarımla,

MİKELANJ, Roma

ÇOK SEVGİLİ YEĞENİM LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 6 Şubat 1557

Sevgili Lionardo. — Mektubunuzu aldım, Ekselansları konusunda yazdıklarını okudum. Lütfen ekteki mektubu Bay Lionardo'ya ver. Ekselanslarına verilen sözü yerine getirmek istiyorum, vakti geldiğinde sözümden dönmeyeceğim, ama şu anda gerçekleştirmem olanaksız çünkü, buradaki işlerimin bitmesi gerek. Başka birşey yazamayacağım bu konuda, mektubun ancak Cumartesi saat iki dolayında elime geçti. Sağlığına dikkat et, Tanrı seni korusun.

MİKELANJ

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 13 Şubat 1557

Floransa Dükünün gönderdiği Bay Lionardo, aşağı yukarı iki yıl önce, Ekselanslarının beni tekrar Floransa'da görmekten mutluluk duyacağını bana bildirmek için evime gel-

mişti. Dükün adına birçok teklifte bulunmuştu.[95] Kendisinden, Ekselanslarından, Saint Pierre'in çalışmalarını artık planlarda bir değişiklik yapılamayacak bir aşamaya getirinceye kadar burada kalmam için izin almasını rica etmiştim. O tarihten sonra hiç ses çıkmayınca ben de çalışmalarıma devam ettim. Henüz arzu ettiğim noktaya ulaşmış değilim. Ayrıca, herşeyin olması gerektiği gibi yapılabilmesi için tahtadan bir model de yaptım.[96] Roma'da birçok kişi, özellikle Carpi Kardinali çalışmaları tamamlamam için ısrar ediyor. Bunun için, sanırım bir yıl kadar burada kalmam gerekli. Dükten rica ediyorum, Tanrı aşkına bana izin versin. Floransa'ya vicdanım rahat olarak ve bir daha Roma'ya dönmemek üzere gitmek istiyorum. Çalışmaların durduğu da doğru değil, işlerine devam eden altmış işçi var.

Bu mektubu Dük'e okumanı ve kendisinden Floransa'ya dönmem için bana bir yıl süre vermesini rica etmeni istiyorum. Eğer planlar değiştirilirse, bugüne kadar harcanan bütün emekler boşa gitmiş olur.

Roma, 28 Mart 1557

RAHMETLİ URBINO'NUN KARISI CORNELIA

Bu kadar büyük bir sevgiyi bu kadar çabuk unutmak bağışlanmaz bir suçtur.

Bana kızgın olduğunu farketmiştim, ama nedenini bir türlü anlayamıyordum. Son mektubunu okuyunca herşeyi anladım sanırım. Bana peynirleri gönderdiğinde, daha birçok şey göndermek istediğini, ama mendillerin henüz bitmedi-

(95) 1552 yılında, Mikelanj'ı Floransa'ya getirtmek isteyen Cosme de Medicis, elçisi aracılığıyla, kendisine senatörlük önermiş, Mikelanj kabul etmemişti.

(96) 5,49 metre yüksekliğinde ve 3,86 metre eninde olan bu maket bugün Saint Pierre'de bulunmaktadır, Mikelanj'dan sonra yapıtı tamamlayanlar makete sadık kalmamışlardır.

ğini yazmıştın. Benim için masrafa girmeni istemediğimden, ben de sana, artık birşey göndermemeni, benden ne istediğini söylemeni yazmıştım. Bu benim için büyük bir zevk olacaktı, rahmetli Urbino'yu ne kadar çok sevdiğimi, Urbino'nun yakınlarının benim de yakınlarım olduğunu biliyordun. Çocukları[97] görmek için oraya gitmek, ya da Michelagniolo'yu buraya getirtmek konusuna gelince, önce sana içinde bulunduğum durumu açıklamam gerek. Michelagnilo'yu buraya getirtmek uygun düşmez, çünkü evde ne bir dadı, ne de bir kadın hizmetkar var. Michelagniolo henüz çok küçük, başına birşey gelirse, acısına dayanamam. Üstelik, Floransa Dükü, bir aydır Floransa'ya gitmem için çok ısrar ediyor, çekici önerilerde bulunuyor. Buradaki işlerimi bitirmek, Saint Pierre'i ilerlemiş bir aşamada bırakabilmek için kendisinden süre istedim. Bütün yaz burada kalacağım galiba. Benim çalışmalarım tamamlanıp, sizin Monte della Fede ile ilgili işleriniz de hallolunca, kışın Floransa'ya gidip temelli yerleşeceğim. Artık yaşlıyım, bir daha Roma'ya dönecek zamanım yok. Seni görmeye geleceğim. Eğer Michelagniolo'yu bana vermek istersen, onu memnuniyetle Floransa'ya götürürüm, yeğenim Lionardo'nun oğlundan daha yakındır Michelagniolo bana. Babasının ne olmasını istediğini söyle ona.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 4 Mayıs 1557

Lionardo. — Bay Francesco Bandini aracılığıyla sana elli altın gönderdim. Urbino'nun karısı için sekiz metre siyah ince serj satın al, bulabildiğin en iyi cinsi al ve bana gönder. Paranın geri kalan kısımını yoksullara dağıt. Bu konuda söyleyeceğim başka birşey yok.

(97) Mikelanj, Urbino'nun çocuklarının vasisi, Michelagniolo'nun da vaftiz babasıydı.

Bildiğin gibi çok yaşlandım, o kadar çok hastalığım var ki, kendimi ölüme çok yakınmış hissediyorum. Eğer Eylül ayında halâ hayattaysam, buraya gelip işlerimi yoluna koymanı istiyorum. Benim için Tanrı'ya dua et. Paranın makbuzlarıyla Bay Giorgio Vasari'ye yazdığım mektubu da gönderiyorum. Bir an önce kendisine ilet, selamlarımı söyle ve olan bitenden beni haberdar et. Sana hep yazdığım gibi, elyazımı görmeden kimsenin hakkımda söylediklerine inanma.

Benim oraya dönmemi sağlamak için, belki de buradan ayrılırken duyduğu utancı silmek için, Bastiano da San Gimignano, orada bol bol yalan söylüyormuş, haberin olsun.

MİKELANJ, Roma

FLORANSA DÜKÜ SAYGIDEĞER SENYÖR COSIMO HAZRETLERİ

Dük Hazretleri. — Yaklaşık üç ay önce, Saint Pierre çalışmalarını bu aşamada bırakmanın yapıt için zararlı olacağını, benim de durumdan utanç duyacağımı, yapıtı eksiksiz tamamlayabilmem için bir yıla ihtiyacım olduğunu Ekselanslarına bildirmiştim. Sanırım Ekselansları bana bu süreyi tanımak konusunda istekliydiler. Ekselanslarından aldığım son mektupta, beklediğimden daha kısa sürede orada olmam gerektiğini öğrendim.[98] Ne kadar üzüldüğümü anlatamam, çünkü işlerim her zamankinden daha karışık şu suralarda. Nedeni Fransız Kralının Kilisesinin tavanı. Bu kullanımı az, artistik bir çalışma. Yaşımın çok ilerlemiş olması nedeniyle çalışmaları yeterince denetleyemedim ve öyle yanlışlıklar yapıldı ki, büyük bir kısmını yıkmak gerekti. Gözetimci olarak burada bulunan Bay Bastiano di San Gimignano, bu kilisenin yapının öteki bölümü için taşıdığı önemi size anlata-

(98) Medicis kilisesini tamamlamak üzere.

bilir. Kilisenin onarımı sanırım bu yaz tamamlanacaktır. Bundan sonra, yapıtın tümünün maketini yapmaktan başka bir işim kalmamış olacak. Bu maketi yapmamı herkes, özellikle Carpi çok arzuluyor. Daha sonra da Floransa'ya dönüp, beni gece gündüz yakından izlemekte olan ölümün kollarına kendimi bırakmak istiyorum.

Konumuza dönecek olursak, Ekselanslarından istirhamım, istemiş olduğum bir yıllık süreyi bana bahşetmeleridir.

Ekselanslarının sadık hizmetkarı
MİKELANJ, Roma

GIORGIO VASARI

Roma, Mayıs 1557

Sevgili dostum Bay Giorgio. — Tanrı tanığımdır ki, on yıl önce, Papa Paul'un, Roma'daki Saint Pierre Kilisesinin yapımıyla beni görevlendirmesi zorla ve kendi arzum dışında olmuştur. Yapım işleri başlangıçtaki gibi sürdürülebilseydi, şu anda, Floransa'ya gidebilecek kadar çalışma ilerlemiş olurdu. Ama, çalışmaların yavaşlaması özellikle de, en güç ve en nazik anında yavaşlaması, bunu mümkün kılmadı. Öyle ki, çalışmayı şimdi terketmeye kalkmak benim için büyük bir utanç kaynağı olur. Son on yıldır Tanrı aşkıyla katlandığım güçlükler, yorgunluklar, boşuna gitmiş sayılır. Bunları Dük Hazretlerinin bana yazmaya tenezzül ettiği mektubu aldığımda duyduğum şaşkınlıktır.

Bu konuda daha fazla birşey yazamayacağım, çünkü, aklım yerinde değil, belleğim çok zayıfladı ve yazmak bana çok zor geliyor. Kısacası, size buradan vakitsiz ayrılmamın sonuçlarını açıklamak istiyorum. Herşeyden önce, buradan ayrılırsam, hırsızlıkların önü alınamaz, yapıt mahvolur, belki de hiç tamamlanamaz. Bunun dışında, bazı anlaşmalara bağlıyım, bir ev ve birtakım mülklere sahibim, bunlar toplam birkaç bin altın değerindedir. Buradan izinsiz ayrıldığım takdir-

de, bunların ne olacağını bilmiyorum. Ayrıca, sağlığım da hiç iyi değil, böbreklerimden rahatsızım, kum ve taş var böbreklerimde. Üstad Araldo[99] tanığımdır, hayatta kalmamı ona borçluyum. Floransa'ya gidip, tekrar Roma'ya dönecek gücüm yok, Floransa'ya temelli gitmek için de işlerimi halletmek için biraz zamana ihtiyacım var. Floransa'dan ayrılalı çok uzun zaman oldu, geldiğimde Papa Clement hayattaydı, geldiğimden iki gün sonra öldü.[100]

Bay, Giorgio, sizden rica ediyorum, Dük'e saygılarımı iletin, benim artık yalnız ölmeye gücüm kaldı, sağlığım gerçekten çok kötü.

Dük'e cevap vermem için çok ısrar ettiler, o yüzden yazdım, bana kalsaydı, Ekselanslarına, özellikle hemen yazmak istemiyordum. Eğer ata binecek gücüm olsaydı, kimsenin haberi olmadan Floransa'ya gidip dönerdim.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 16 Haziran 1557

Lionardo. — Gönderdiğin kumaşları aldım, taşıyacak birini de buldum, Cornelia'ya göndereceğim, o da bana derhal parasını yollar. Paranın geri kalan kısmını ne yaptığını bana yazarsın.

Sağlığım hiç iyi gitmiyor. yaşlılarda görülen bütün hastalıklar bende de var. Böbreklerimdeki taş, sırt ağrılarım öyle dermansız bırakıyor ki beni, çoğu zaman merdivenleri çıkamıyorum. Başımdaki dertler, hastalıktan daha çok acı veriyor bana. Tedavi görmeseydim, üç günden fazla yaşamazdım, emin ol. Dük'ü kırmak istemediğim gibi, Saint Pier-

(99) Doktor Realdo Colombo.

(100) 25 Eylül 1534

re'i de yarım bırakmak istemiyorum. Bana yardımcı olması ve doğru yolu göstermesi için Tanrı'ya dua ediyorum. Eğer ateşlenip yatağa düşersem, seni buraya çağırtacağım. Ama sen kafanı bunun için yorma, sakın benden mektup almadan yollara düşme.

Bay Giorgio'ya benden selam söyle, istese bana yardım edebilir, çünkü Dük kendisini çok sever.

MİKELANJ, Roma

Roma, 1 Temmuz 1557

Lionardo. — Dük'ün gözünden düşmektense, ölmeyi yeğlerim. Her zaman açık ve içten davranmaya çalıştım, Floransa'ya gitmememin tek nedeni, Saint Pierre çalışmalarının istediğim aşamaya gelmemiş olmasıdır. Planımın değiştirilip bozulmasını istemiyorum, hırsızlar meydanı boş buldukları anda çalıp çırpmaya başlayacaklardır. Benim tek düşündüğüm buydu, halâ da fikrimi değiştirmiş değilim. Kendime koyduğum hedefe henüz ulaşamadım, hem para, hem işçi sorunlarım oldu. Ama yaşlı olduğum için, bu da benim son yapıtım olduğundan, yarım bırakmak istemedim, bütün umudum Tanrı'da. Bunları, gecikmemin nedenini Dük'e bildirmek için yazdım. Durumu Dük'e açıklamasını Bay Giorgio'dan rica ediyorum.

MİKELANJ, Roma

Roma, 17 Ağustos 1557

Lionardo. — Son mektubunda da diğerlerinde olduğu gibi Floransa'ya dönmem için bana baskı yapıyorsun. Burada olup da beni görmeyen, duymayan biri ne durumda olduğumu bilemez. Bana bu konuda herhangi birşey söylemen anlamsız. Bulunduğum durumda yapabileceğim herşeyi zaten yapıyorum.

Dük'ün nezaketi ve yücegönüllülüğü karşısında o denli şaşkınlığa düştüm ki ne diyeceğimi bilemiyorum. Bay Giorgio'nun bana yardım etmesi gerek. Benim hayatıma benden fazla değer veren birine, özellikle de böyle yüksek mevkideki birine hangi sözcüklerle, nasıl teşekkür edileceğini o iyi bilir. Başka bir diyeceğim yok. Yazmakta çok güçlük çekiyorum, hem yaşlılıktan, hem de kafamın dağınık oluşundan.

MİKELANJ, Roma

Bu mektubun Bay Giorgio'ya ait olan kısmını kendisine ver. Evde kağıt kalmadığından kendisine ayrıca yazamıyorum.

GIORGIO VASARI

Roma, 17 Ağustos 1557

Ustabaşı, kubbenin tüm gövdesi için kırmızı işaretli iç eğmeçten yararlandı.[101] Kubbenin çatısında bulunan yarım daireye yaklaşıldığında, bu iş eğmecin yolaçtığı yanılışı ayrımsadı. Tek bir eğmeçle çalışılıyordu. Oysa, şekildeki siyah işaretlerden de görüleceği gibi, birkaç tane olmalıydı. Bu yanılmayla kubbe o kadar ilerledi ki, taşların büyük bir kısmını sökmek gerekiyor. Kubbelerin iç çapı toplam yirmi iki karış uzunluğunda. Yaptığım model ayrıntılı ve kesindi. Bütün modellerim gibi. Ama, çalışmaları sık sık denetlemeye gidemeyecek kadar yaşlandığımdan böyle bir hata oldu. Kubbenin şu sıralarda bitmesini bekliyordum, oysa, gelecek kışa kadar tamamlanması olanaksız. Eğer insan utançtan ve sıkıntıdan ölseydi, şimdi hayatta olmazdım. Sizden rica ediyorum, şu anda niçin Floransa'da olmadığımı Dük'e açıklayın. O kadar çok işim var ki daha fazla yazamayacağım.

Bendeniz MİKELANJ, Roma

(101) Fransa Kralı Kilisesinin kubbesi.

SAYIN BAY GIORGIO VASARI, FLORANSA

Roma, 19 Ağustos 1557

Sayın Bay Giorgio. — Size şeklini gönderdiğim kubbenin yolaçtığı sorunları daha iyi anlamanız, yapıtın tümünün gelişmesini görebilmeniz için planı gönderiyorum. Aşağıdan başlayıp duvar ayaklarıyla ayrılan pencereler yerine üç kubbeyle ayırmak zorunda kalındı. Göreceğiniz gibi, kubbeler piramit biçiminde yükselerek çatıda birleşiyor. Yapımda sürekli değişen sayısız iç eğmeç kullanmak gerekiyordu, bu yüzden katı bir kurala bağlı kalınamazdı. Zemindeki daire ve kareler her yanda o kadar çok azalıp çoğalıyor ve öyle değişik yerlere gidiyor ki, bunu yapmanın doğru yolunu bulmak çok güç. Ama yine de, her zaman olduğu gibi, bir model verdim, bu modelle üç kubbeyi tek iç eğmeçle yapmak gibi büyük bir yanlışa düşülmemeliydi. Sonuç olarak, utanç içinde bütün taşları yıkmamız gerekti. Kubbe, süslemeler ve alt bölümler pamuktaşından, Roma'da hiç alışılmamış birşey bu.

Dük'e teveccühünden dolayı müteşekkirim. Naçiz vücudumu Dük Hazretlerinin hizmetine sunmam için Tanrı izin versin, bende kalan tek şey bu, aklım ve belleğim bir başka dünyada bekliyor beni artık.

Bendeniz MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, Eylül 1557

Lionardo. — Son mektubunda, selin, köprüleri, manastırları, evleri yıktığını, çok can kaybı olduğunu, sizin şans eseri kurtulduğunuzu yazmışsınız.[102] Daha önceden de felaket

(102) Arno ırmağı 13 Eylül 1557'de taşmış, Santa Trinita ve delle Grazie köprülerini yıkmıştı. Aynı günlerde Tiber ırmağı da taşarak Saint Ange köprüsünü yıkmıştı.

haberini duymuştum, siz de burada Tiber'in taşması sonucu evlerin yıkıldığını, insanların öldüğünü duymuşsunuzdur. Biz yüksek bir yerde oturduğumuzdan Tanrı'ya şükür birşey olmadı. Günahlarımızı cezalandırmak üzere büyük felaketler yaratmaması için Tanrı'ya dua et.

Buradaki işlerim, yani Saint Pierre pek iyi gitmiyor. Çalışmaları düzenlemek yeterli değil. Ustalar, bazan cehaletlerinden, bazan da kötü niyetlerinden, her zaman söylediklerimin tersini yapıyorlar, hatanın cezasını da ben çekiyorum. Diğer konularda da, yaşımı düşünerek çektiğim sıkıntıları tahmin edebilirsin. Başka bir diyeceğim yok.

MİKELANJ

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 16 Aralık 1557

Lionardo. — Son mektubunda, bir hizmetkara, eve bakacak birine ihtiyacım olduğunu, eğer istersem, bana birkaç kişi gönderebileceğini yazmışsın. Şimdilik kimseye ihtiyacım yok, herşeyime koşan iki yardımcım var.

Sana yazacak başka şeyim yok. Yaşıma göre sağlığım iyi, umutluyum Tanrı'ya dua edelim, bize yardım etsin.

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 25 Haziran 1558

Lionardo. — *Trebbiano*'yu aldım, ama iyidir diye düşünerek tatmadan ikram ettiğim için başıma ne dertler açıldı. Ne sözler işittim bu konuda. İyi olsaydı bile göndermene gerek yoktu, çünkü zamanı değildi. Sen kendi hayatınla ilgilen, benimkiyle değil. Eğer birşeye ihtiyacım olsaydı sana bildirirdim. Birçok mektubuna cevap vermedim, yazı yazmak beni yoruyor, canımı sıkıyor, kafam da darmadağın. Mektuplarında önemli birşey olmadığı için kendimi yormadım, bundan sonra hep böyle yapacağım.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 2 Temmuz 1558

Lionardo. — Sana, hep gönderdiklerin gibi sanarak *trebbiano*'yu nasıl tatmadan birçok şişesini armağan ettiğimi anlattım. Utancım ve sıkıntım çok büyük oldu. Eğer Floransa'da iyi idiyse, belki de arabacı yolda bir namussuzluk yapmıştır. Burıdan böyle ben istemedikçe birşey gönderme, herşey yük oluyor çünkü. Kendi yaşamana, kendi işlerine bak, burada olan bitenle ilgilenme. İstediğim birşey olursa haber veririm.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 16 Temmuz 1558

Lionardo. — Geçen hafta mektubunu aldım, senin ve çocuğun çok iyi olduğunuza sevindim. Tanrı ona uzun ve sağlıklı bir ömür versin.

Trebbiano konusunda özür dilemene gerek yok. Bir dahaki sefere, *trebbiano*'ya harcayacağın parayı bir hayır işine yatır, daha iyi olur. Burada duyduğuma göre Floransa'da büyük bir kıtlık varmış. Burada da kıtlık başlamak üzere. Şimdilik bu kadar. Sağlığına dikkat et. Cassandra'ya benden selam söyle.

MİKELANJ, Roma

DEĞERLİ RESSAM SAYIN BAY GIORGIO VASARI, FLORANSA

Roma, 28 Eylül 1558

Sevgili dostum Bay Giorgio. — İnanın, bu kadar sözü edilen Kütüphane[103] merdivenlerini nasıl tasarladığımı hatır-

(103) Lourent Kütüphanesi.

layabilseydim, size söylemek için kendimi naza çekmezdim. Sanki düşte görmüş gibi hatırladığım bir merdiven var, ama herhalde o sırada tasarladığım merdiven böyle değildi, çünkü şimdi düşününce çılgınlık gibi geliyor. Yine de tarif edeceğim size. Merdiven değişik, genişlik ve uzunlukta, birer karış yüksekliğinde oval parçalardan oluşuyor. En büyük ovali yere yerleştiriyorum, merdivenin yumuşak ya da sert oluşuna bağlı olarak, duvardan ve kapıdan uzaklığı ayarlıyorum. Üzerine daha küçük bir oval yerleştiriyorum, ilk parçanın üzerindeki düz yüzey, ayağın rahatça basabileceği genişlikte. Böylece, küçülterek ve aralarındaki mesafeyi daraltarak tepeye kadar çıkıyorum, son basamak kapı boşluğuyla aynı genişlikte. Ortadaki kısım oval ve hocalara ayrılmış. Yandaki kısımlar da görevlilere ait. Aşağıdaki boşluğun ferah olması için, yanlardaki dönüşleri duvardan dört karış uzakta tutuyorum. Bütün bunları düşümde yaptım gibi geliyor bana. Sizden ve Bay Bartolomeo'dan[104] rica ediyorum, benimkinden daha iyi bir merdiven taslağı bulup Dük'e onu sunun.

Sözünü ettiğiniz modele gelince, biliyorsunuz bu konuda hiçbir şey yazmayıp, doğrudan Dük'e göndermeyi düşünüyordum. Sizden rica ediyorum, nazik tekliflerinden dolayı Ekselansları'na müteşekkir olduğumu kendisine bildirin. Bunlara layık olmadığımı biliyorum.[105]

Bendeniz MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 2 Aralık 1553

Lionardo. — Küçük kızının ölümüne üzüldüm. Ama şaşırmadım, biliyorsun bizim ailede birden fazla çocuk olmamıştır hiç. Floransa'da iyi bir ev almanı istemiştim senden.

(104) Ammanato.

(105) Plana ve makete karşın, Vasari ve Ammanati tarafından yapılan merdiven Mikelanj'ın taslağını çok uzaktan andırır.

Bu konuda halâ aynı fikirdeyim, Monte'ye aşağı yukarı dokuz yüz altın yatırdım ama, her an geri alabilirim, üzerine buradaki evin parasını da ekleyince, Floransa'da bir ev alınabilir. İki bin altın dolayında birşey bulursan bana haber ver.

Aklıma başka birşey gelmiyor. Çok yaşlandım, çektiğim sıkıntıların kıymetini burada kimse bilmiyor. Tanrı'dan başka hiçbir varlığa inancım yok, ne yaparsam Tanrı aşkıyla yapıyorum.

MİKELANJ

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 16 Aralık 1558

Lionardo. — Santa Maria dei Fiori'nin yöneticisi Bartolomeo Ammanati, Dük'ün isteğiyle, bana bir mektup yazdı ve San Lorenzo Kütüphanesi'ne yapılacak bir merdiven için görüşlerimi istedi. Kilden kaba bir maket yaptım. Bir kutuya koyup Bay Bortolomeo'nun seçtiği bir adama vermeyi düşünüyorum. Kendisiyle bir an önce görüşüp durumu anlat.

Son mektubumda Floransa'da bir ev almak istediğimi yazmıştım sana. Ölmeden önce buradan ayrılabilirsem, Floransa'da yalnızca kendimin ve yardımcılarımın oturacağı bir evim olsun istiyorum. Buradaki mülkümü satıp onun parasını kullanmayı düşünüyorum. Buradaki işlerim yoluna girse hemen harekete geçebilirdim, ama talih bana yardım etmiyor biliyorsun.

MİKELANJ, Roma

SAYIN BAY BARTOLOMEO AMMANATI, FLORANSA

Roma, Ocak 1559

Sayın Bay Bartolomeo. — Kütüphane merdiveni için kilden küçük bir maket yaptığımı size yazmıştım. Bugün maketi bir kutunun içinde gönderiyorum.

Önceden tasarlamış olduğum merdivenin yalnızca kütüphanenin kapısına dayandığını hatırlıyorum. Aynı düzenlemeyi korudum, ana merdiven yine ortada. Yan merdivenlere tırabzan koymadım, yalnızca ana merdiven tırabzanlı. Yanlarda, her iki basamakta oturacak bir yer var. Ayrıntı ve süslemelerden hiç sözetmiyorum, siz yerinde görebileceğiniz için ne gerektiğine benden iyi karar verebilirsiniz. Yükseklik ve genişliği mümkün olduğu kadar sınırlı tutup istediğiniz gibi üzerinde oynayabilirsiniz.

Sanırım bu merdiveni taş yerine ahşap, örneğin güzel bir cevizden yapmak daha iyi olur, banklara, döşemelere ve kapıya da uygun olur. Bu konuda başka bir diyeceğim yok. Sadık hizmetkarınız,

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 15 Temmuz 1559

Lionardo. — Gömlekleri ve mektupta yazdığın herşeyi aldım. Cassandra'ya sonsuz teşekkürlerimi ilet.

Derhal Floransa'ya dönmemi rica eden iki mektup aldım. Yaklaşık dört ay önce, Carpi Kardinali'nin de aracılığıyla, Floransa Dükünden, Saint Pierre çalışmalarına devam etme izni aldığımı bilmiyorsun sanırım. Tabii çok sevindim. Şimdi yazdığın coşkulu mektuba bir anlam veremedim, Floransa'ya gitmemi istediğin için mi, yoksa başka nedenlerle mi yazdın? Yazdıklarını daha açık anlat, herşeyden kuşkulanır oldum.

Floransalıların çeşitli nedenlerle burada kendilerine ait büyük bir kilise yaptırmak istediklerini sana yazmıştım.[106]

(106) Saint Jean des Florentins.

Aralarında anlaşmışlar, konuyla benim ilgilenmemi rica ettiler. Burada Dük'ün buyruğuyla, Saint Pierre çalışmalarını

yürütmek için bulunduğumu, onun izni olmadan kendi başıma hiçbir iş yapamayacağımı söyledim kendilerine.

MİKELANJ, Roma

Öyle yaşlandım ki, yazmak ellerimi, gözlerimi ve kafamı korkunç yoruyor.

DÜK COSIMO DE MEDICIS[107]

Roma, 1 Kasım 1559

Sayın Floransa Dükü Hazretleri. — Roma'daki Floransalılar uzun süredir burada bir Saint Jean kilisesi yaptırmak istiyorlar. Şimdi zat-ı alilerinizin de desteğiyle, kararlarını verip beş kişilik bir kurul oluşturarak, kilisenin projesini yapmam için defalarca bana başvurdular. Bu kilisenin yapımına Papa Leon'un başladığını bildiğim için, Floransa Dükü'nün izni ya da buyruğu olmadan konuyla ilgilenemeyeceğimi belirttim. Ekselanslarından bu kilisenin yapımıyla uğraşmamdan memnunluk duyacaklarını bildiren ve Floransalıların kilisesinin yapımıyla beni görevlendiren bir mektup almış bulunuyorum. Temsilcilerin kilise için seçtikleri yeri gözönünde bulundurarak birkaç proje çizdim. Akıllı ve makul kişiler olarak gerçekten en uygununu seçtiler. Yaşım dolayısıyla çizgim bozulduğundan tekrar projeyi çizdireceğim. Son kararı vermek üzere de projeyi Ekselanslarına göndereceğim.

Bu durumda, yaşım ve ölüme bu denli yakın olmam beni çok rahatsız ediyor, bu yapıtla nasıl uğraşacağımı bilmiyorum. Yine de, evimden çıkamasam bile, Ekselanslarının benden istediklerini eksiksiz yapmaya çalışacağım.

Ekselanslarının sadık hizmetkarı

MİKELANJ, Roma

---

(107) Medicis Dükü Mikelanj'dan Saint Jean des Florentins için bir proje çizmesini ve kilisenin yapımıyla ilgilenmesini istemişti. Mikelanj beş proje çizdi ama hiç biri uygulanmadı.

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 16 Aralık 1559

Lionardo. — Gönderdiğin on iki peyniri aldım, çok lezzetliymişler. Birkaç arkadaşa da ikram ettim. Çok teşekkür ederim. Hepinizin iyi olduğuna çok sevindim. Çok yaşlıyım, yaşlılığın getirdiği birçok hastalıktan şikayetçiyim. Çeşitli nedenlerle, baharda buraya gelmeni istiyorum, ama daha önce gelme. Aklıma başka yazacak birşey gelmiyor.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 17 Ocak 1560

Lionardo. — Simon del Berina eliyle gönderdiğin on beş peyniri ve yedi kilo sosisi aldım. Çok sevindim, çünkü bu tür şeyler burada bulunmuyor, ama bundan böyle masrafa girmeni istemiyorum, çünkü zaten büyük bir kısmını ben yemiyorum.

Ölmeden önce sahip olduklarımı Floransa'ya aktarabilmek için orada bir ev istediğimi yazmıştım. Bu iş ne olacak bilemiyorum, çok sıkıntılıyım. Ammanato'ya söyle, kütüphanenin modelini cumartesi günü, ya tanıdıklarla, ya da kuryeyle, kendisine göndereceğim.

Yukarıdaki satırları yazdıktan sonra, akrabalarından biriyle, karısının babasıyla anlaştım.[108] Dün ya da bugün, maketi kendisine bir arabacıyla gönderecektim. Ama adamı bir türlü bulamadık. Evine birini gönderdim, Roma'da olmadığını söylemişler. Döndüğünde maketi kendisine vereceğim.

MİKELANJ, Roma

Yazdıklarımdan Ammanato'yu haberdar et, benden selam söyle.

---

(108) Ammanato'nun karısı, şair Laura di Giovanni Battifero da Urbino'ydu.

PIER FILIPPO VANDINI,[109] CASTELDURANTE

Roma, 10 Ocak 1560

Sayın Bay Filippo. — Bu ayın onunda yazmış olduğunuz mektuba cevaben, hukuk adamlarının görüşlerini size aktarıyorum. Ev Cornelia'ya, çeyiz olarak değil de beş yüz florinlik bir değer biçilerek verildiğinden evi kullanmak yerine, isterse parayı alabiliir. Ancak, anladığım kadarıyla, Cornelia evi kullanmak, parayı almak ve belki de, zavallı yetimlerin sahip olduğu en iyi topraklara da el koymak istiyor. Bana kalırsa, çocukların mallarına el konmasına engel olacak şekilde hareket etmeliyiz. Bu yüzden sanırım, evi beş yüz, ya da sekiz yüz florine, kısacası satılabileceği en yüksek fiyata satmaya çalışmak gerek. Gayrimenkullerden bir kısmının satılması gerektiğine göre, yetimler için, tarlaları, ya da faiz getiren Monte'deki toprakları satmaktansa, evi satmak daha kazançlıdır. Yetimler üç dört altına iyi bir ev kiralayabileceklerine göre, gelir getiren gayrimenkulun satılması doğru olmaz. Belki de Cornelia, evi satmak istediğinizi öğrenirse, planlarını gerçekleştiremeyeceğini düşünerek fikir değiştirir ve evi satın almaya razı olur. Bu benim görüşüm, ama son karar sizindir, bu konuda söz sahibisiniz, benden daha iyi değerlendirip karar verebilirsiniz. Kesin bir karara varmadan önce, sizin de teklif ettiğiniz gibi, Roma'ya gelip karşılıklı konuşmamız beni de çok memnun eder. Böylece birbirimizi daha iyi anlayıp, zavallı yetimlerin yararına bir karar alabiliriz. Sizden ricam, döner dönmez benimle görüşmek için ilişkiye geçmenizdir. Size saygılar sunar, yetimlere selam ederim.

---

(109) Urbino'nun vasiyetini uygulamakla görevli kişi.

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 14 Ocak 1560

Lionardo. — Söz verdiğim maketi Ammanato'ya götürecek olan arabacı dün sabah yola çıktı, adı Marco da Luca. Maketi gönderecek olan Battifero Roma'ya hiç gelmedi, belki ben arabacıyla gönderdikten sonra gelmiştir. Marco sana maketi bir kutu içinde getirecek, sen onu Ammanato'ya gönder, arabacının parasını versin, benden çok az para aldı. Ammanato'ya benden selam söyle.

MİKELANJ, Roma

SAYGIDEĞER FLORANSA VE SIENNE DÜKÜ HAZRETLERİ

Roma, 5 Mart 1560

Sayın Dük Hazretleri. — Floransalıların kilisesinin yapımıyla ilgili temsilciler gurubu, zat-ı alilerinize, Tiberio Calcagni'yi göndermeye karar verdi. Bundan büyük memnunluk duydum, çünkü yanında götürdüğü çizimler, yapılacak iş konusunda, zat-ı alinize plandan daha iyi bir fikir verebilecektir. Eğer, kabul ederseniz, zat-ı alilerinizin de yardımıyla, temeli atıp bu kutsal yapının inşaatına başlayabiliriz. Efendimizin bu yapıtla ilgilenmek üzere beni görevlendirmesi üzerine, elimden gelen herşeyi yapacağımı kendilerine birkaç satırla bildirmeyi kendime bir görev saydım. Ancak, yaşım ve sağlığımın durumu nedeniyle, Efendimize ve ülkeme istediğim gibi hizmet edemeyeceğimden korkuyorum. Derin saygılarımla,

Bendeniz MİKELANJ

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 10 Mart 1560

Lionardo. — Gönderdiğin mercimek, bezelye ve kuru fasulyayı aldım. Çok teşekkür ederim, bu yaşımda bayramı kutlayamayacağım halde çok sevindim. Sana birkaç ay önce, buraya gelmeni istediğimi yazmıştım. Tekrar aynı ricada bulunuyorum. Önümüzdeki Mayıs ayının ortasından başlayarak seni bekleyeceğim. Eğer gelmek istemiyorsan, ya da gelemeyeceksen, bana haber ver.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 15 Mart 1560

Lionardo. — Cumartesi günü, son mektubuna cevap verebilecek vakit bulamadım. Bir kızınız olduğuna çok sevindim, çok yalnızdınız, iyi bir aileye verebilirsiniz, büyüdüğünde. Ona iyi bakın, ben gelecek günleri göremeyeceğim. Roma'ya yapacağın yolculukla ilgili olarak, geçen defa da yazdığım gibi, zamanı geldiğinde ben sana haber vereceğim. Bil ki Roma'da en büyük sıkıntım, senin mektuplarım cevaplandırmaktır.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 11 Nisan 1560

Lionardo. — Baharda Lorette'e gitmek istediğini, buraya da uğrayacağını yazmışsın. Bana kalırsa, önce Lorette'e gidip, buraya dönüşte uğramam daha uygun olur. Roma'da birkaç gün kalabilirsin. Ne zaman gideceğini yaz. Birlikte gideceğin kimseleri dikkatle seçmekte büyük yarar var. Sana başka bir diyeceğim yok.

MİKELANJ, Roma

SAYIN FLORANSA DÜKÜ HAZRETLERİ

Roma, 25 Nisan 1560

Saygıdeğer Efendimiz. — Bay Giorgio'nun resimlediği salonların[110] resmini, Büyük Salon'un[111] maketini ve Bartolomeo'nun yaptığı çeşme projesini gördüm. Zat-ı alilerinizin denetiminde yapılan herşey gibi, resimler de olağanüstü. Salonun maketine gelince, tavan bana çok alçak geldi. Masraflar göze alındığına göre, salonu en az on iki karış yükseltmek gerekir, bana kalırsa. Resimlere bakılacak olursa, Saray bundan iyi restore edilemezdi. Bay Bartolomeo'nun salona koymayı düşündüğü çeşme bence çok iyi bir fikir, eşsiz bir yapıt olacağından eminim. Bu yapıtları ve daha nicelerini sonuçlandırmanız için Tanrı size uzun ömürler versin. Floransalıların kilisesiyle ilgili olarak benden istediklerinizin tümüne yaşım dolayısıyla cevap verememek beni çok üzüyor. Bununla birlikte, hayatta olduğum sürece elimden gelen herşeyi yapacağım. Derin saygılarımla,

Zat-ı alinizin sadık kölesi
MİKELANJ

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 18 Mayıs 1560

Lionardo. — Son mektubundan, Lorette'den geri döndüğünü anladım. Dönüşünde Roma'ya bekliyordum seni. Ama sanırım, Floransa'dan ayrılmadan önce mektubun eline geçmedi. Herneyse, bu buluşma mümkün olamadığına göre, yolculuk için Eylül ayını beklemek her bakımdan daha iyi olacak. Şimdilik bu kadar. Yaşlılığa ve beraberindeki tüm sıkıntılara elimden geldiğince katlanmaya çalışıyorum.

MİKELANJ, Roma

---

(110) Eski Saray'ın yeni salonları.
(111) Beş Yüzler Salonu.

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 1 Haziran 1560

Lionardo. — Floransa'dan ayrılmadan önce mektubumu alamadığın için Lorette dönüşünde buraya uğrayamadın. Şimdilik bu işi bir yana bırakıp yazı geçirmek ve gelişini Eylüle ertelemek daha uygundur. Başka bir diyeceğim yok.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 27 Temmuz 1560

Lionardo. — Kızın Lessandra'nın ölümünü bildiren mektubunu birkaç gün önce aldım. Üzüntüm çok büyük oldu, ama yaşasaydı şaşardım, çünkü biliyorsun bizde iki çocuk birden olduğu görülmemiştir. Kadere boyun eğip geride kalanlara dikkat etmekten başka yapılacak birşey yok.

Sıcaklar geçince buraya gel istersen. Gelmeden önce bana haber ver.

MİKELANJ, Roma

SAYGIDEĞER EFENDİM, CARPI KARDINALİ HAZRETLERİ

Roma, 13 Eylül 1560

Saygıdeğer Efendimiz. — Dün, Bay Francesco Bandini'den,[112], zat-ı alinizin, kendisine, Saint Pierre'in çalışmalarının daha kötü olamayacağını söylediğinizi öğrendim. Bunu duymak beni kahretti, çünkü, Efendimiz gerçeği bilmiyorlar, ben, görevim olduğu için bu çalışmaların iyi yürümesini, dünyadaki herkesten fazla arzuluyorum.

Sanırım, şu andaki çalışmaların olabileceği en iyi durumda olduğunu dürüstçe söyleyebilirim. Ancak, çıkarlarım ve yaşlılığım beni kolayca yanlışa sürükleyebileceğinden ve böylece, kötü niyetim olmadığı halde sözkonusu yapıta za-

(112) Mikelanj, kendisine, bugün Floransa Kubbesinde bulunan Pieta'yı vermişti.

rar verebileceğimden, en kısa sürede, Papa Hazretlerinden, görevi bırakmak için izin isteyeceğim. Daha önce de, zat-ı alinizden on yedi yıldır gönüllü ve karşılıksız olarak sürdürdüğüm bu görevden beni azletmenizi istirham ediyorum. On yedi yıl boyunca, benim denetimim altında yapılan her iş gözler önündedir. Ricamı kabul edip izin vermekle, bana büyük bir lütufta bulunmuş olacaksınız. Derin saygılarımla,

Zat-ı alilerinizin sadık hizmetkarı.

KARDİNAL RODOLFO PIO DA CARPI

Roma, 1560

Saygıdeğer Efendi. — Bir planın değişik bölümleri varsa, aynı nitelik ya da nicelikte olanlar, aynı biçimde ve aynı biçemde süslenmelidir. Ama plan bütün olarak biçim değiştirirse, süslemeleri de değiştirmek yalnız olanaklı değil, gereklidir de. Ortada yer alan herşey istediğimiz biçimde yapılabilir. Yüzün ortasında yer alan burun, gözlerin biri ya da öbürüyle ilişkili değildir. Ama bir el, kesinlikle ötekinin eşi olmalıdır. Gözlerin birbirinin eşi olması gerektiği gibi. Buyüzden, vücudun uzuvları gibi, mimarlığın parçalarının da aynı kurallara bağlı olması zorunludur. Heykelcilikte olduğu kadar anatomi konusunda da usta olmayan biri bunu anlayamaz.

MİKELANJ

SAINT PIERRE İNŞAATI LEVAZIM GÖREVLİLERİ

Roma, 1560

Biliyorsunuz, kireç iyi değilse, göndermemesini Balduccio'ya söylemiştim. Buna karşın, geri almak zorunda kalacağını düşünmeden kötü olduğu halde, kireci gönderdi. Kireci alanla aralarında anlaştıkları sanılabilir. Bu gibi davranışlar yüzünden şantiyelerden kovduklarım bu durumu nasıl kullanır, düşünün. İnşaat için gerekli malzemeyi, emirlerime karşı gelip, kötü olduğu halde alanlar, benim düşman kabul et-

tiğim kimselerle suç ortaklığı yapmış olurlar. Sanırım bu, yeni bir guruplaşmaya yol açacaktır. Vaatler, rüşvet ve bahşiş, adaleti yozlaştırır. Bu yüzden, Papa'dan aldığım yetkiye dayanarak sizden rica ediyorum, taraflı görünmemek için, Tanrı'dan bile gelse, kötü olan hiçbir şeyi kabul etmeyin.

MİKELANJ

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 12 Ocak 1561

Lionardo. — Gönderdiğin on iki peyniri alalı epeyce oldu. Çok lezzetli imişler, teşekkür ederim. Sana daha önce yazmamamın nedeni, hem vakit bulamayışım, hem de yaşlılığım yüzünden yazmanın beni çok yoruşudur. Sana bir diyeceğim yok. Şimdi gelmenin sırası değil. Bu durumda gelmen, sıkıntımı ve yorgunluğumu arttırmaktan başka işe yaramaz. Zamanı gelince ben sana haber veririm.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 18 Şubat 1561

Lionardo. — Seni bayramdan sonra, senin için ne zaman uygun olursa o zaman bekliyorum. Yolculuk için seçeceğin insanlar konusunda dikkatli ol, param çok az, evimde ağırlamak zorunda kalacağım kişilerle gelmemeye çalış. Floransa'ya iki üç gün sonra dönebilirsin, sana söyleyeceklerim iki üç kelimeden ibaret.

MİKELANJ, Roma
Roma, 22 Haziran 1561

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 18 Temmuz 1561

Lionardo. — *Trebbiano*'yu aldığımı sana bildirmiş, Fran-

cesca'nın nasıl olduğunu sormuştum. Yanıt alamadım. Bildiğin gibi yaşlı olduğum için, Floransa'da bir miktar sadaka dağıtmak istiyorum. Başka bir hayır işi gelmiyor aklıma. Floransa'ya yaklaşık üç yüz altın göndermek istiyorum, sen en çok kimin için gerekli olduğunu düşünüyorsan ona verirsin. Parayı Floransa'ya göndermesi için Bandino'yla görüştüm, dört ay sonra kendisinin götüreceğini söyledi. Bu kadar beklemek istemiyorum. Güvendiğin Floransalı bir arkadaşın varsa haber ver, parayı onunla göndereyim. Sen de alındısını gönderirsin.

MİKELANJ, Roma

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 20 Eylül 1561

Lionardo. — Babamız Lodovico'nun evrakları arasında, Papa Pie II için yapmayı üzerime aldığım heykellerle ilgili noter aracılığıyla yapılmış bir anlaşmanın sureti[113] olup olmadığını araştırmanı istiyorum. Bu yapıt, türlü nedenlerle, yaklaşık elli yıldır askıda kaldığından ben de artık çok yaşlandığım için, ölümümden sonra başınıza dert olmasın diye bu konuyu kapatmak istiyorum. Yanılmıyorsam, Piskoposluk adına anlaşmayı imzalayan noterin adı Ser Donato Ciampelli idi. Bütün evraklarının Ser Lorenzo Violi'de olduğunu söylemişti. Sureti evde bulamadığıma göre, belki Ser Lorenzo'nun oğlundadır. Anlaşmayı bulursak, hiçbir masraftan kaçınmayıp suretini çıkartmak gerekir.

MİKELANJ

SAINT PIERRE İNŞAATI TEMSİLCİLERİ

Roma, Kasım 1561

Sayın temsilciler. — Yaşlı olduğum ve Cesare'nin[114] işle-

(113) Sienne Kubbesindeki on beş heykel.

(114) Cesare de Casteldurante, inşaatla ilgili temsilcilerden biriydi, 8 Ağustos 1563'te öldürüldü.

rinin çokluğu nedeniyle, adamların sık sık tek başlarına kaldığını gördüğüm için, usta bir adam olarak tanıdığım Pierluigi'yi kendisine yardımcı olarak görevlendirmek gerektiği kanısına vardım. Çalışmalara alışık olduğundan ve benim evimde oturduğundan, gündüz yapılan işler hakkında akşam bana bilgi verebilir. Sizlerden, bu ayın birinden başlamak üzere, Cesare'ninkine eşit olan ücretini havale etmenizi rica ediyorum. Aksi takdirde ücretini kendi cebimden ödeyeceğim. Çalışmalar için neyin yararlı ve gerekli olduğunu bildiğimden, bu konudaki kararım kesindir. Saygılarımla,

MİKELANJ

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 30 Kasım 1561

Lionardo. — İki mektubunu, Antonio Maria Piccolomini'den gelen mektubu ve anlaşmayı aldım. Sana bu konuda başka birşey yazamıyorum, çünkü, Sienne Başpiskoposu[115] bu meseleyi halletmeye niyetli görünüyor,[116] dürüst ve iyiliksever bir kimse olduğundan, sonucun iyi olacağına inanıyorum. Olanlardan seni haberdar ederim. Şimdilik bu kadar.

MİKELANJ

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 12 Ocak 1562

Lionardo. — Birkaç yıl önce, sana sıkıca ambalajlanmış bir paket içinde kimi belgeler göndermiştim. Bu çok önemli belgeleri şimdi, onurumu korumak için gereksiniyorum, onları Papa'ya göstermem gerek. Belgeleri güvenilir biriyle en kısa zamanda bana gönder. Adama ne istersen vaadedebilirsin, veririm.

MİKELANJ

(115) Francesco Bandini Piccolomini.
(116) Kubbenin on beş heykeli.

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 14 Şubat 1562

Lionardo. — Gönderdiğin belgeleri henüz geri gönderemedim, çünkü hem karnaval yüzünden, hem de kendimi iyi hissetmediğim için, istediklerimi yapamadım. Çok kuvvetli karın ağrılarım oldu, şimdi daha iyiyim. Belgelerin suretini çıkarttıktan sonra, hepsini sana göndereceğim, onları iyi sakla, her zaman gerekebilir.

MİKELANJ

Roma, 27 Haziran 1562

Çok sevgili yeğenim. — Kırk üç şişe *trebbianoyu* aldım, her zamanki gibi çok sevindim. Size yazamazsam şaşırmayın, biliyorsunuz çok yaşlandım, yazmak beni çok yoruyor. Ben iyiyim, sizin de iyi olduğunuzu umarım. Benim için Tanrı'ya dua edin. Cassandra'nın bir oğlu olursa adını Buonarroto, kızı olursa Francesca koyabilirsiniz. Burada bitiriyorum. Tanrı sizinle olsun.

LIONARDO DI BUONARROTO SIMONI, FLORANSA

Roma, 28 Aralık 1563

Lionardo. — Son mektubunla birlikte, gönderdiğin güzel peynirleri de aldım, teşekkür ederim. Sağlığınızın yerinde olduğuna sevindim, ben de iyiyim. Senden aldığım mektuba yanıt veremedim, ama artık elimi hiç kullanamıyorum. Bundan sonra mektuplarımı başkalarına yazdırıp altına imza atacağım yalnızca. Başka bir diyeceğim yok.

MİKELANJ

Mikelanj,18 Şubat 1564'te, akşam saat beşte öldü.

Mikelanj'ın Mektupları

Monsenyör. Hiçbir şeyden korkmadan resimlere başlamam için bendenize haber göndermişsiniz.
Ama resim ellerle değil, akılla yapılır; kafası rahat olmayan kişi ise alçalır, şerefini kaybeder. Bu yüzden, işlerim düzelinceye kadar ortaya iyi bir iş çıkaramam.

DUSUN